

**ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**DEPARTMENT OF ARCHIVAL, LIBRARY AND INFORMATION STUDIES
SCHOOL OF MANAGEMENT, ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES**

Πτυχιακή Εργασία

Υπηρεσίες Βιβλιοθήκης στην πανεπιστημιακή ηλεκτρονική τάξη

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Μαρία Καραβασίλη (ΑΜ: 196682010)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2021

Επιτροπή Εξέτασης

1. Ονοματεπώνυμο: Κωνσταντίνος Κυπριανός

2. Ονοματεπώνυμο: Δάφνη Κυριάκη-Μάνεση

3. Ονοματεπώνυμο: Ευτυχία Βραϊμάκη

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Καραβασίλη Μαρία, με αριθμό μητρώου 196682010 φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Καραβασίλη Μαρία

Ευχαριστίες

Μετά την περάτωση της διπλωματικής μου εργασίας και των μεταπτυχιακών μου σπουδών, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κύριο Κωνσταντίνο Κυπριανό για τις εύστοχες παρατηρήσεις του και τη συνολική καθοδήγηση και υπομονή, που επέδειξε. Επίσης, όλους τους καλούς φίλους, συγγενείς και συναδέλφους, που στάθηκαν αρωγοί στην προσπάθεια ολοκλήρωσης των σπουδών μου, ειδικότερα όμως την συμφοιτήτριά μου Μαρίνα Στολάκη και την κυρία Αναστασία Δρογκάρη, χωρίς τη βοήθεια και συμπαράσταση των οποίων, θα ήταν αδύνατη η επίτευξη του παρόντος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

Σεπτέμβριος 2021,

Καραβασίλη Μαρία

Περίληψη στα ελληνικά

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δοθεί μια συνολική θεώρηση του ρόλου και της συμμετοχής του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου στην ηλεκτρονική ακαδημαϊκή τάξη. Επίσης, στόχος είναι να προβληθούν οι αντιλήψεις των Ελλήνων και Κυπρίων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων ως προς την αξιοποίηση των LMS. Επιπλέον, επιχειρείται να αναδειχθούν τα δημοφιλέστερα λογισμικά, να απαριθμηθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες μέσω των LMS, οι υπηρεσίες υποστήριξης των εξ αποστάσεως χρηστών. Επίσης, να εξακριβωθεί ο βαθμός εμπλοκής των βιβλιοθηκονόμων στα LMS, οι προκλήσεις και οι θετικές επιπτώσεις λόγω της χρήσης τους και οι μέθοδοι αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των LMS.

Αναφορικά με τον μεθοδολογικό σχεδιασμό, ακολουθήθηκε η *έρευνα επισκόπησης* (survey research). Για τη συλλογή των αριθμητικών δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο και ειδικότερα η ελεύθερη εφαρμογή της Google forms. Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας ένα ικανοποιητικό ποσοστό των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων αξιοποιεί τις δυνατότητες των LMS, δείχνοντας ότι η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία θα αποτελέσει το μέλλον για τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

Λέξεις Κλειδιά: ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος, συστήματα διαχείρισης μάθησης, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, πληροφοριακή παιδεία, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ηλεκτρονική μάθηση, εκπαιδευτική τεχνολογία

Περίληψη στα αγγλικά

Abstract

The purpose of this study is to provide an overview of the role and involvement of the embedded librarian in the online virtual classroom platforms, in academic environment. Also, the aim is to point out the perceptions of Greek and Cypriot academic librarians regarding the use of LMS. In addition, attempts are made to highlight the most popular software, to list the services provided through LMS, the support services of remote users. Also, to ascertain the degree of involvement of librarians in LMS, the challenges and positive effects due to their use and the methods of evaluating the results of LMS.

As for the methodological design, the survey research was followed. For the collection of numerical data, the questionnaire was used, in particular the free application of Google forms. According to the research findings, a satisfactory percentage of academic librarians utilize the possibilities of LMS, indicating that embedded librarianship will be the future for Greek and Cypriot academic libraries.

Keywords: embedded librarian, learning management systems, academic libraries, information literacy, distance learning, e-learning, instructional technology

Πίνακας περιεχομένων

Επιτροπή Εξέτασης.....	σ.2
Δήλωση συγγραφέα.....	σ.3
Ευχαριστίες – Αφιερώσεις	σ.4
Περίληψη στα ελληνικά	σ. 5
Περίληψη στα αγγλικά	σ.6
Πίνακας περιεχομένων	σ.7
Πίνακας σχημάτων.....	σ.9
Κεφάλαιο 1.	σ.10
1.1 Εισαγωγή.....	σ.10
1.2 Πλαίσιο.....	σ.11
1.3 Σκοπός.....	σ.14
1.4 Ερευνητικές Υποθέσεις.....	σ.16
1.5. Μεθοδολογία.....	σ.17
1.6. Ορισμοί.....	σ.18
1.7. Οργάνωση κεφαλαίων.....	σ.22
1.8 Περιορισμοί.....	σ.23
Κεφάλαιο 2.Βιβλιογραφική επισκόπηση.....	σ.24
2.1. Πληροφοριακή Παιδεία	σ.30
2.2. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος.....	σ.33
2.2.1. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος και οι συναφείς ειδικότητες	σ.38
2.3. Λόγοι ανάπτυξης της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας.....	σ.44
2.4 Ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία σε LMS: Επίπεδα και εκπαιδευτικός σχεδιασμός.....	σ.45
2.5 Υποστήριξη του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου στους εξ αποστάσεως χρήστες	σ.48
Κεφάλαιο 3. Οδηγός καλών πρακτικών.....	σ.50
3.1 Τα προπαρασκευαστικά στάδια.....	σ.50
3.2 Το κύριο μέρος.....	σ.54
3.3 Αμφίδρομη επικοινωνία.....	σ.58
3.4 Διαχείριση και οργάνωση.....	σ.62
3.5 Σύνοψη.....	σ.64
Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία-Υλοποίηση-Εφαρμογή.....	σ.66
4.1 Περιγραφή Υλοποίησης – Εφαρμογής.....	σ.67
4.2. Συγκρότηση δείγματος.....	σ.68

4.3 Κατασκευή ερευνητικού εργαλείου & συλλογή δεδομένων.....	σ.70
5. Αποτελέσματα-Ευρήματα.....	σ.74
5.1. Αναλυτική παρουσίαση αποτελεσμάτων.....	σ.74
6. Συζήτηση-Συμπεράσματα.....	σ.105
6.1.Μελλοντικές Προεκτάσεις.....	σ. 109
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	σ. 109
Παράρτημα.....	σ. 115

Πίνακας Σχημάτων

Πίνακας 1: Οι ιδιότητες του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου.....	σ.34
Πίνακας 2: Τα πέντε επίπεδα της ιατρικής ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας.....	σ.36
Πίνακας 3: Το LMS στην καθημερινότητα των βιβλιοθηκονόμων.....	σ.80
Πίνακας 4: Ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου στο LMS.....	σ.81
Πίνακας 5: Λογισμικά LMS.....	σ.82
Πίνακας 6: Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή των LMS.....	σ.84
Πίνακας 7: Η εκπαίδευση στη χρήση των LMS.....	σ.85
Πίνακας 8: Παράγοντες λειτουργικότητας & ευχρηστίας των LMS.....	σ.86
Πίνακας 9: Μέθοδοι γνωστοποίησης & προώθησης των LMS.....	σ.87
Πίνακας 10: Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενες εφαρμογές των LMS.....	σ.89
Πίνακας 11: Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενες εφαρμογές επικοινωνίας των LMS.....	σ.91
Πίνακας 12: Οι σημαντικότερες υπηρεσίες βιβλιοθήκης μέσω LMS	σ.92
Πίνακας 13: Ηλεκτρονικές υπηρεσίες βιβλιοθήκης που διασυνδέονται με LMS.....	σ.93
Πίνακας 14: Υπηρεσίες προς τους εξ αποστάσεως χρήστες.....	σ.95
Πίνακας 15: Συνεργασία εκπαιδευτικών-βιβλιοθηκονόμων.....	σ.96
Πίνακας 16: Παράγοντες που επηρεάζουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών-βιβλιοθηκονόμων.....	σ.97
Πίνακας 17: Τμήματα που συνεργάζονται με τους βιβλιοθηκονόμους.....	σ.98
Πίνακας 18: Προκλήσεις κατά τη χρήση των LMS.....	σ.99
Πίνακας 19: Θετικές επιπτώσεις της χρήσης των LMS.....	σ.101
Πίνακας 20: Χρήση μεθόδων αξιολόγησης των LMS.....	σ.103
Σχήμα 1: Φύλο δείγματος.....	σ.74
Σχήμα 2: Επίπεδο σπουδών.....	σ.75
Σχήμα 3: Ηλικία.....	σ.76
Σχήμα 4: Έτη προϋπηρεσίας.....	σ.77
Σχήμα 5: Χρήση LMS.....	σ.78
Σχήμα 6: Έτη χρήσης LMS.....	σ.79

Κεφάλαιο 1

1.1 Εισαγωγή

Η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική επανάσταση δημιούργησαν την *οικονομία της γνώσης (knowledge economy)*, όπου πρωταγωνιστούν οργανισμοί που επιτάσσουν την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων. Πρόκειται για αμιγώς ψηφιακή οικονομία, υπό συνεχή εικονικοποίηση (*virtualisation*),¹ με τα άυλα αγαθά, όπως η γνώση και η διαχείριση της πληροφορίας να είναι ο πυρήνας των δεξιοτήτων και τις ιδέες να έχουν ανυπολόγιστη αξία, απαιτώντας συνεχείς επενδύσεις στην εκπαίδευση. Στη σύγχρονη *κοινωνία της μάθησης*, τα εκπαιδευτικά συστήματα στοχεύουν να διαμορφώσουν ανθρώπους που μπορούν να εξελίξουν τις δεξιότητες τους για να προσαρμοστούν στο νέο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο. Οι εργαζόμενοι στην οικονομία της γνώσης, δεν αρκούνται να διαθέτουν προσόντα υψηλού επιπέδου, αλλά εφαρμόζουν την αποκτηθείσα γνώση, αναδεικνύοντας το *διανοητικό κεφάλαιο (intellectual capital)* σε παράγοντα μείζονος σημασίας που αξιοποιείται στην ανακάλυψη νέων καινοτομιών (Hadad, 2017: 203-206). Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, οι βιβλιοθήκες εξελίσσονται σε διαχειριστές της γνώσης από διαχειριστές της πληροφορίας, εγκαταλείποντας το ιεραρχικό μοντέλο του 19ου αιώνα, ως προς τη διάθεσή της, εφαρμόζοντας διεπαγγελματικές και διατμηματικές προσεγγίσεις. Ο ρόλος των βιβλιοθηκονόμων δεν περιορίζεται στον εντοπισμό και την αξιοποίηση της πληροφορίας, αλλά και στην προετοιμασία για τη διά βίου μάθηση. Αναγνωρίζουν ότι η ικανότητα πρόσβασης, αξιολόγησης και οργάνωσης της πληροφορίας είναι ο πυρήνας των σύγχρονων δεξιοτήτων και ότι η παραγωγή νέας γνώσης από την τριτοβάθμια εκπαίδευση, εξαρτάται από την αποτελεσματική χρήση της πληροφορίας και της τεχνολογίας. Η πληροφοριακή παιδεία είναι μεταξύ των υπηρεσιών, που αναπτύσσονται για την επίτευξη των παραπάνω (Hayes, 2004: 231-237).

¹ Δυνατότητα ταυτόχρονης εκτέλεσης πολλών εικονικών μηχανών σε ένα φυσικό μηχάνημα. Κάθε εικονική μηχανή έχει την ψευδαίσθηση ότι έχει πλήρη και αποκλειστική πρόσβαση στο υλικό του συστήματος (εικονική CPU (VCPU), εικονική μνήμη, εικονικές συσκευές) (Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2017)

1.2 Πλαίσιο

Η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη αποτελεί την «καρδιά του πανεπιστημίου», εξυπηρετεί τις ανάγκες των φοιτητών, των διδασκόντων και εν συνόλω της ακαδημαϊκής κοινότητας. Οι υπηρεσίες της, σύμφωνα με την *Αμερικάνικη Ένωση Βιβλιοθηκονόμων*, συνοψίζονται ως εξής (American Library Association, 2016):

- Υποστήριξη των χρηστών στην αναγνώριση, ανάλυση και κάλυψη των πληροφοριακών, τους αναγκών.
- Δημιουργία προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους.
- Επιλογή, οργάνωση, και διευκόλυνση της πρόσβασης στην πληροφορία ανεξάρτητα από το υπόστρωμα της.
- Πλήρης ενημέρωση για τις τεχνολογικές καινοτομίες και χάραξη στρατηγικών για να αξιοποιήσουν τα οφέλη τους.
- Σχεδιασμός, εφαρμογή και διαχείριση πληροφοριακών συστημάτων, βάσεων δεδομένων και ιστοτόπων.
- Συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και το τεχνικό προσωπικό.
- Προώθηση των δημόσιων σχέσεων για την επίτευξη μεγαλύτερης χρηματοδότησης.

Ενώ οι βιβλιοθήκες παραδοσιακά εστίαζαν στην ακαδημαϊκή γνώση καθαυτή, τώρα επικεντρώνονται στην κατανόηση και την υποστήριξη της διαδικασίας παραγωγής της. Αναπτύσσουν νέα είδη σχέσεων που ανταποκρίνονται στον μεταβαλλόμενο ρόλο των διδασκόντων, των ερευνητών, τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα, την ερευνητική διαδικασία και την επικοινωνιακή πρακτική (Pospelova, Tsursumia & Tsiulnikova, 2018: 652). Παράλληλα, η έλευση του Διαδικτύου και εφαρμογών, όπως το Google Scholar, άλλαξε τις συνήθειες των χρηστών, γιατί δεν την επισκέπτονται τόσο συχνά, ως φυσικό χώρο για να υποστηρίξουν της έρευνα τους. Αντί της αξιοποίησης των έντυπων πηγών ή των επιστημονικών συνδρομητικών περιοδικών, οι χρήστες προτιμούν τις ηλεκτρονικές πηγές που δεν υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα. Απέναντι στη διασπαστική καινοτομία (disruptive innovation)² του Διαδικτύου, αναπτύχθηκαν υπηρεσίες, που να ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες (Yez & Walter, 2016: 795-796).

² Όρος που εισήγαγε ο καθηγητής του Harvard, Clayton Christensen το 1995 και αναφέρεται σε μια τεχνολογία ή προϊόν που επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο η αγορά ή η βιομηχανία λειτουργούν. Χρησιμοποιείται συνήθως στην ορολογία των οικονομικών επιστημών και της τεχνολογίας για να περιγράψει μια καινοτομία που βελτιώνει μια υπηρεσία με τρόπο που η αγορά δεν περιμένει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα διασπαστικής καινοτομίας είναι το Διαδίκτυο (Christensen Institute, 2021).

Ειδικότερα, τα προγράμματα πληροφοριακής παιδείας στοχεύουν στο να καταστήσουν το κοινό πληροφοριακά εγγράμματο, ώστε να εντοπίζει την πληροφορία, να αξιολογεί την αξιοπιστία της και να την χρησιμοποιεί με ορθότητα, αποκτώντας βαθύτερη γνώση της οργάνωσής της και αναπτύσσοντας την ικανότητα του «μαθαίνω πώς να μαθαίνω» (Lau, 2006: 7-9). Οι εκπαιδευόμενοι και οι ερευνητές χρειάζονται τις δεξιότητες πληροφοριακού γραμματισμού και ως εκ τούτου, την υποστήριξη του βιβλιοθηκονόμου σε ερευνητικές ομάδες ή μαθήματα για την επίτευξη υψηλότερων επιδόσεων (Shahril & Fazli, 2015: 4).

Η **ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία**, ως ιδέα δεν είναι καινούργια καθώς, οι βιβλιοθήκες έχουν μακρά παράδοση στην εξωστρέφεια (Farkas, 2008: 53). Η παρουσία των βιβλιοθηκονόμων στην ακαδημαϊκή τάξη χρονολογείται από τον 19ο αιώνα, όταν τα πανεπιστήμια για πρώτη φορά στέγασαν θεματικές βιβλιοθήκες (Ο' Toole, Barham, Monahan, 2016: 529). Από τα τέλη του 1970, για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής τους αποστολής, οι βιβλιοθηκονόμοι επαναπροσδιόρισαν την εξωστρέφεια, που είχαν σε καθημερινή βάση με το προσωπικό (Zanin-Yost, 2018: 151). Την ίδια δεκαετία, εμφανίστηκαν οι βιβλιοθήκες των παραρτημάτων και κατά τις δεκαετίες του 1980 και 1990 τα γραφεία διασύνδεσης. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 επίσης, οι βιβλιοθηκονόμοι αντιλήφθηκαν ότι η έλευση του Διαδικτύου σηματοδοτούσε την προσαρμογή τους σε ένα νέο πρότυπο πληροφόρησης και την αποκέντρωση των παρεχόμενων υπηρεσιών (Harkness, Rusk & Rubio, 2019: 4).

Η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία είναι όρος ομπρέλα που εκφράζει ένα σύνολο καινοτόμων υπηρεσιών που υπό την επιρροή της τεχνολογικής επανάστασης και των διοικητικών και οικονομικών αλλαγών αποτελεί μια σημαντική παράμετρο για τους επαγγελματίες της Πληροφόρησης, καθώς μετατοπίζονται από τη βιβλιοθήκη προς τον χώρο των εκπαιδευομένων και των διδασκόντων. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος καθίσταται μόνιμος συνεργάτης των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευομένων σε δια ζώσης, υβριδικά και αμιγώς εικονικά περιβάλλοντα (Spangler, 2019: 30; Shumaker & Talley, 2009: 4,8). Η ακαδημαϊκή κοινότητα προσεγγίζεται με ποικίλους τρόπους, όπως η εις βάθος έρευνα, η οργάνωση θεματικών πυλών, η διδασκαλία πληροφοριακής παιδείας, η ερευνητική συμβουλευτική, η συνεργατική έρευνα και διδασκαλία, η διδακτική σύμπραξη, η φυσική γειτνίαση με τα ακαδημαϊκά τμήματα και οι ώρες γραφείου για επικοινωνία με τους χρήστες (Summey & Kane, 2017: 158-160). Τέλος, συμμετέχει ενεργά στα μαθήματα, συνεισφέρει στη διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών και συμβάλλει στην αύξηση επίδοσης των

εκπαιδευομένων. Καλύπτει παράλληλα το κενό για τους εξ αποστάσεως φοιτητές, που έχουν μειωμένη προσβασιμότητα στα δια ζώσης σεμινάρια και στις επιτόπιες υπηρεσίες εν γένει. Η όλο και αυξανόμενη σημασία της πληροφοριακής παιδείας ωθεί τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην ισχυροποίηση της εικονικής παρουσίας τους και την ενσωμάτωση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών τους στα συστήματα διαχείρισης μάθησης. Το τμήμα *Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης* της ACRL³ αναγνώρισε τη σημασία της παροχής υπηρεσιών στους εξ αποστάσεως φοιτητές και ήδη από το '90, οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες παρείχαν υποστήριξη μέσω e-mail και μετά από μια δεκαετία χρησιμοποιώντας την επικοινωνία μέσω των μηνυμάτων σε πραγματικό χρόνο (chat-instant messaging). Επίσης, δημιούργησαν ιστότοπους με εξατομικευμένες υπηρεσίες με την ονομασία «*My Library*», ενώ η τηλεδιάσκεψη (teleconference) ήταν ακόμη στα σπάργανα (Farkas, 2008: 55). Τα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (Learning Management System) είναι μια νέα προσέγγιση, που ανταποκρίνεται στην αρχική αποστολή των βιβλιοθηκών που είναι η πρόσβαση στην πληροφορία.

Σύστημα διαχείρισης μάθησης είναι το εικονικό περιβάλλον, που προσομοιώνει τη δια ζώσης μαθησιακή διαδικασία, χρησιμοποιώντας τις *Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας* (ΤΠΕ).⁴ Η διάδραση και επικοινωνία επιτυγχάνεται μέσω συσκευών σύγχρονα ή ασύγχρονα, ενθαρρύνοντας τον διάλογο και την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευομένων (Cunha & Nakayama, 2016: 160). Η σταθερά αυξανόμενη χρήση των online μαθημάτων – εξαιτίας και των νέων δεδομένων που δημιούργησε η πανδημία του νέου κορωνοϊού (covid-19)- καθιστούν τα LMS απαραίτητα εργαλεία για την επικοινωνία-συνεργασία μεταξύ διδασκόντων και φοιτητών, τον διαμοιρασμό εκπαιδευτικού περιεχομένου και τη δημιουργία ενοποιημένου περιβάλλοντος για κάθε μάθημα. Η ορθή χρήση των LMS έχει αποδειχθεί ότι βελτιώνει την ποιότητα της διδασκαλίας και της μάθησης και εμπλουτίζει την εκπαιδευτική εμπειρία των φοιτητών.

3 Πρόκειται για το ακρωνύμιο της Association of College and Research Libraries, που είναι η Ένωση Ακαδημαϊκών & Ερευνητικών Βιβλιοθηκών, τμήμα της Αμερικανικής Ένωσης Βιβλιοθηκονόμων.

4 Σύμφωνα με την UNESCO, οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) είναι ένα ποικιλόμορφο σύνολο τεχνολογικών εργαλείων, που επιτρέπουν τη δημιουργία, τη μεταφορά, την αποθήκευση, τον διαμοιρασμό και την ανταλλαγή της πληροφορίας. Αυτά τα τεχνολογικά εργαλεία συμπεριλαμβάνουν υπολογιστές, το Διαδίκτυο (ιστότοπους, blog και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο), τεχνολογίες ζωντανής μετάδοσης (ράδιο, τηλεόραση, και webcasting), τεχνολογίες μαγνητοσκοπημένης μετάδοσης (podcasting και video), συσκευές αποθήκευσης, τηλεφωνική επικοινωνία, δορυφόρους, και τηλεδιάσκεψη. Σε αδρές γραμμές, οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση ποιοτικής, σχετικής και ακριβούς πληροφορίας. Κατά τη εποχή της 4ης Βιομηχανικής, έχουν ασκήσει μεγάλη επιρροή στην εκπαιδευτική διαδικασία και σε συνδυασμό με τις κατάλληλες διδακτικές μεθόδους είναι δύο παράγοντες, που διευκολύνουν τους εκπαιδευόμενους στην πρόσληψη της γνώσης. Παράλληλα, έχουν συμβάλει στη δημιουργία καινοτόμων διδακτικών μοντέλων (Kristiawan, 2019: 56-58).

1.3 Σκοπός

Η παρούσα έρευνα στοχεύει κυρίως:

Να καλύψει τα ερευνητικά κενά, που εντοπίζονται στην ελληνική βιβλιογραφία, ως προς τη χρήση της ηλεκτρονικής τάξης από τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Η έρευνα διεξάγεται σε μια περίοδο, που η ηλεκτρονική μάθηση και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι πιο αναγκαίες από ποτέ, εξαιτίας της πανδημίας. Επίσης, αποσκοπεί στη διερεύνηση της αξιοποίησης των συστημάτων διαχείρισης μάθησης από τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Στην οπτική γωνία των βιβλιοθηκονόμων για τη χρησιμότητα των LMS και τον ρόλο τους στην υποστήριξη της εκπαιδευτικής και ερευνητικής διαδικασίας. Ωστόσο, εξαιτίας της αλλαγής στην πληροφοριακή συμπεριφορά των χρηστών, η βιβλιοθήκη δεν αποτελεί πάντα την κυριότερη πηγή πληροφόρησης, θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί κατά πόσον οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι χρησιμοποιούν τα LMS, ώστε να έχουν συνεχή και σταθερή παρουσία στην ακαδημαϊκή κοινότητα, παρέχοντας συνεχή πρόσβαση στην πληροφορία και υποστηρίζοντας τη διά βίου μάθηση.

Οι επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι:

- Η ανάδειξη των πιο δημοφιλών λογισμικών σε Ελλάδα και Κύπρο. Γενικά, οι πλατφόρμες, που παρουσιάζονται πιο συχνά είναι το Blackboard,⁵ E-class⁶ και Moodle⁷ αλλά έχει ενδιαφέρον να εντοπίσουμε αν χρησιμοποιείται και κάποια ακόμα πλατφόρμα. Τα περισσότερα από αυτά έχουν κοινά χαρακτηριστικά, όπως η δυνατότητα δημιουργίας

5 Το Blackboard είναι ένα από τα πολλά λογισμικά που χαρακτηρίζονται τόσο ως Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (LMS) όσο και Εικονικό Περιβάλλον Μάθησης (VLE) που αναπτύσσεται από την Blackboard Inc. Πρόκειται για ένα λογισμικό που χαρακτηρίζεται ως web based, έχει προσαρμόσιμη ανοιχτή αρχιτεκτονική και κλιμακούμενο σχεδιασμό (Blackboard, 2021).

6 Είναι ένα σύστημα διαχείρισης περιεχομένου (CMS), εμπίπτει στην κατηγορία του λογισμικού ανοιχτής πρόσβασης και χρησιμοποιείται για την αποθήκευση και παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού. Παρέχεται από το Ελληνικό Ακαδημαϊκό Δίκτυο (Gynet) για την υποστήριξη της ασύγχρονης εκπαίδευσης. Στόχος είναι η ενσωμάτωση και η δημιουργική χρήση του Διαδικτύου και του Ιστού στην εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία. Όπως όλα τα LMS, διευκολύνει την επικοινωνία και τη διάδραση μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, υποστηρίζοντας τη διαχείριση, την αποθήκευση και την παρουσίαση του διδακτικού υλικού, χωρίς τους τοπικούς και χρονικούς περιορισμούς. Είναι εύκολο στη χρήση λογισμικό, καθώς δεν απαιτούνται εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις. Έχει πολυγλωσσική υποστήριξη, προσαρμοστικότητα στις σύγχρονες συνθήκες, συνεχείς ενημερώσεις και επεκτάσεις.

7 Είναι ακρωνύμιο των λέξεων Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment και μεταφράζεται ως Συναρτησιακό Αντικειμενοστραφές Δυναμικό Περιβάλλον Μάθησης. Είναι λογισμικό ανοιχτού κώδικα και έχει αναπτυχθεί από εκπαιδευτικούς, βασισμένο σε συγκεκριμένες παιδαγωγικές θεωρίες. Το επίθετο dynamic αναφέρεται σε ένα περιβάλλον που δεν είναι στατικό, καθώς οι ιστοσελίδες του είναι προσαρμόσιμες στις ανάγκες του χρήστη, που μπορούν να τροποποιήσουν και να αποθηκεύσουν το περιεχόμενο (Καρνάβα, 2015: 30). Στην επίσημη ιστοσελίδα του λογισμικού αναφέρεται «η καρδιά του Moodle είναι τα μαθήματα, που περιέχουν δραστηριότητες και πόρους. Υπάρχουν περίπου είκοσι διαφορετικοί τύποι δραστηριοτήτων, όπως είναι τα φόρουμ, τα γλωσσάρια, τα wikis, οι εργασίες, τα κουίζ, οι βάσεις δεδομένων. Κάθε μια από αυτές τις δραστηριότητες είναι παραμετροποιήσιμη. Παράλληλα, υπάρχουν τα εργαλεία που ευνοούν τη δημιουργία κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των blogs, των μηνυμάτων, τη λίστα συμμετεχόντων, καθώς και εργαλεία, όπως οι αναφορές για την επίδοση και η ενσωμάτωση άλλων συστημάτων» (Moodle, 2021).

«μαθήματος» εκ θεμελίων και ομάδων χρηστών με διαφορετικά δικαιώματα πρόσβασης στους εκπαιδευτικούς πόρους. Δίνουν επίσης τη δυνατότητα ανάρτησης εκπαιδευτικού υλικού, όπου οι χρήστες έχουν πρόσβαση διαδικτυακά, όπως και χρονοδιάγραμμα επερχόμενων γεγονότων, ενώ επιτρέπουν την άμεση επικοινωνία μεταξύ των χρηστών, μέσω του φόρουμ και άμεσων μηνυμάτων.

- Η απαρίθμηση των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω των LMS και της υποστήριξης των εξ αποστάσεως χρηστών εν γένει. Ειδικότερα, θα αναλυθεί η χρήση και η εφαρμογή των LMS για την υποστήριξη της υπηρεσίας εξυπηρέτησης χρηστών (reference desk), την υποστήριξη της πληροφοριακής παιδείας και της έρευνας. Για παράδειγμα, οι βιβλιοθηκονόμοι θα περιοριστούν στην παροχή βοήθειας στους εκπαιδευόμενους στην αρχή της έρευνας τους ή θα συνεχίσουν, ενσωματώνοντας ψηφιακούς πόρους στο LMS, που θα περιέχουν ανοιχτό εκπαιδευτικό υλικό;
- Η εμπλοκή των βιβλιοθηκονόμων στα συστήματα LMS. Αφορά τον βαθμό ενσωμάτωσης τους στα ακαδημαϊκά μαθήματα, τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τις μεθόδους επικοινωνίας με τους χρήστες. Για παράδειγμα, επιλέγονται δυναμικοί τρόποι επικοινωνίας, όπως οι κοινότητες (communities), που επιτρέπουν την ανάρτηση ανακοινώσεων, εγγράφων, πολυμέσων, αποστολή e-mails και συνομιλία σε μη πραγματικό χρόνο κλπ. ή μήπως προτιμώνται πιο συμβατικές και παθητικές μέθοδοι -που καλείται ο χρήστης να πάει προς τη βιβλιοθήκη- μέσα από τα δια ζώσης μαθήματα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τον ιστότοπο;
- Στη διερεύνηση των αντιλήψεων των βιβλιοθηκονόμων (librarians perceptions) για τη σημασία των LMS και τις προκλήσεις, που αντιμετωπίζουν. Οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, εξαιτίας της οργανωσιακής της κουλτούρας αποτέλεσαν ανέκαθεν φυτώρια καινοτομιών. Ωστόσο, δεν είναι δεδομένη η δεκτικότητα του προσωπικού. Αυτό οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, όπως η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και η επίτευξη της ευρύτερης συναίνεσης και συνεργασίας με την ακαδημαϊκή κοινότητα.
- Στον εντοπισμό παραγόντων που επηρεάζουν θετικά τη χρήση των LMS. Για παράδειγμα, πως η πανδημία του covid-19 έχει επηρεάσει και σε πιο βαθμό τη χρήση των LMS από τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες;
- Στις μεθόδους αξιολόγησης της συμμετοχής στα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης.

1.4 Ερευνητικές υποθέσεις

Πρωτεύων ερευνητικό ερώτημα:

1. Ποιος ο βαθμός αξιοποίησης των LMS, από τις ελληνικές και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η αποτίμηση της συμμετοχής-ενσωμάτωσης των βιβλιοθηκονόμων στα LMS;

Δευτερεύοντα ερευνητικά ερωτήματα:

2. Ποια τα ποιοτικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, γραμματικές γνώσεις, απαιτούμενα προσόντα) των βιβλιοθηκονόμων που χρησιμοποιούν τα LMS και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά τη χρήση τους;
3. Ποια τα δημοφιλέστερα λογισμικά, οι συχνότερα χρησιμοποιούμενες εφαρμογές τους και οι παρεχόμενες υπηρεσίες;
4. Ποιοι παράγοντες ευνοούν τη χρήση των LMS και ποια τα οφέλη από τη χρήση τους;
5. Ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικού προσωπικού και βιβλιοθηκονόμου;

1.5 Μεθοδολογία

Κατά τον μεθοδολογικό σχεδιασμό, εφαρμόστηκαν οι ποσοτικές μέθοδοι. Η ποσοτική έρευνα επιλέχθηκε εξαιτίας της ταχύτητας συλλογής των δεδομένων, που βασίζονται σε μετρούμενες τιμές και ως εκ τούτου είναι ακριβή, αξιόπιστα και ελέγξιμα, καθώς δεν υπόκεινται σε υποκειμενικές ερμηνείες. Στόχος είναι να συλλεχθούν εμπειρικά δεδομένα που θα ποσοτικοποιηθούν, θα τυποποιηθούν και θα αντιπαραβληθούν συστηματικά. Ως εργαλείο μέτρησης θα χρησιμοποιηθεί το ερωτηματολόγιο, που χρησιμεύει στην σκιαγράφηση των απόψεων, των χαρακτηριστικών και των προκλήσεων, που αντιμετωπίζει ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος στην ακαδημαϊκή τάξη. Τα βήματα που θα ακολουθηθούν είναι: 1) Προσδιορισμός του πληθυσμού-στόχου και των δειγματοληπτικών μονάδων. 2) Σχεδιασμός του οργάνου μέτρησης και ειδικότερα το ερωτηματολόγιο, με το οποίο θα καταγραφούν περιγραφικά και επεξηγηματικά δεδομένα για να αποδοθούν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, στάσεις και συμπεριφορές. 3) Διαδικασία συλλογής-παραγωγής των δεδομένων. Είναι το αμιγώς διαδικαστικό μέρος της συγκέντρωσης και καταγραφής των δεδομένων. Τεκμηριώνεται επίσης, η καταλληλότητα της προτεινόμενης μεθόδου και αναλύονται οι τυχόν χρονικοί, οικονομικοί, τεχνικοί και δεοντολογικοί περιορισμοί. 4) Ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων. Τα πρωτογενή δεδομένα θα ταξινομηθούν και θα παρουσιαστούν σε γραφήματα, ενώ θα ελεγχθεί η ανταπόκριση των συμπερασμάτων στα ερευνητικά ερωτήματα. 5) Επικύρωση της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων, ώστε οι αφηρημένες έννοιες να συνδεθούν με τους εμπειρικούς δείκτες.

1.6 Ορισμοί

Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος

Αν και οι υπηρεσίες που παρέχει ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος είναι εξαιρετικά δημοφιλείς, δεν υπάρχει σαφής ορισμός (Ο' Toole, Barham & Monahan, 2016: 530-531). Οι βιβλιοθηκονόμοι συχνά δανείζονται ορολογία, από άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπως από τον επιχειρηματικό κόσμο. Για παράδειγμα, ο «σύμβουλος» υποδεικνύει τον επαγγελματία, που δίνει εξειδικευμένες συμβουλές, όπως και ο ενσωματωμένος/liaison βιβλιοθηκονόμος. Συνεπώς, ο ορισμός του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου είναι ευέλικτος, ώστε να αντιπροσωπεύει τους καινοτόμους τρόπους εξυπηρέτησης χρηστών (Zanin-Yost, 2018: 153).

Η ενσωμάτωση εμπεριέχει διαφορετικές ερμηνείες. Άλλοτε σημαίνει τη συμμετοχή των βιβλιοθηκονόμων στα εξ αποστάσεως και άλλοτε μόνο τη συμμετοχή τους στα διά ζώσης μαθήματα, με συνεχή παρουσία στα εργαστήρια και σε συνεδρίες, ενώ υπογραμμίζεται ο ενεργός ρόλος τους στο πρόγραμμα σπουδών, ως liaison ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι (Tumbleson, Burke & Long, 2019: 198-199).

Ο όρος «ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος» (embedded librarian) χρησιμοποιήθηκε το 2004 από την Barbara Dewey. Προέρχεται από τους ενσωματωμένους δημοσιογράφους, που ζούσαν σε στρατιωτικές μονάδες, παρακολουθούσαν την καθημερινή ζωή, τις μάχες και μοιράζονταν τις εμπειρίες τους με το κοινό (Shumaker, 2012: 6). Η ιδέα της ενσωμάτωσης κατά τη Dewey υποδεικνύει μια φυσική διαδικασία και απαιτεί άμεση και σκόπιμη αλληλεπίδραση από την παράλληλη δράση. Σημαίνει ότι μια ομάδα επιθυμεί την ολοκληρωμένη ενσωμάτωση της σε μια άλλη. Η ομάδα που επιδιώκει την ένταξη, βιώνει και παρακολουθεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, τις δραστηριότητες της άλλης ομάδας (Dewey, 2004: 6).

Ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για δια ζώσης ή για εξ αποστάσεως επικοινωνία, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος -σύμφωνα με τη Dewey- έχει τρεις στόχους την αυξημένη αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και την ενσωμάτωση στην κοινότητα (Jacobs, 2010: 4). Η αλληλεπίδραση λειτουργεί αποτρεπτικά στη μείωση της χαμηλής προσέλευσης στην υπηρεσία υποστήριξης χρηστών (reference desk), ενώ παράλληλα προάγει και τους άλλους δύο στόχους. Η online και η διά ζώσης αλληλεπίδραση, λαμβάνει τη μορφή των ερωταπαντήσεων, την ενθάρρυνση των εκπαιδευομένων να χρησιμοποιήσουν τις πηγές, τη διαπροσωπική συζήτηση με τους χρήστες και την ανταλλαγή μηνυμάτων. Η συνεργασία επιτυγχάνεται, αφού ο βιβλιοθηκονόμος κερδίσει την εμπιστοσύνη της ακαδημαϊκής κοινότητας, που του επιτρέπει να συμμετάσχει στην έρευνα και τη διδασκαλία. Δύο

χαρακτηριστικά παραδείγματα συνεργασίας είναι η ενσωμάτωση της πληροφοριακής παιδείας στα προγράμματα σπουδών και η συμβουλευτική στην έρευνα (Drewes & Hoffman, 2010: 80; Jacobs, 2010; O' Toole, Barham & Monahan, 2016: 531-532). Η ενσωμάτωση επίσης συνεπάγεται την εισχώρηση του βιβλιοθηκονόμου στην κοινότητα, συμμετέχοντας σε ποικίλες δραστηριότητες μετά από πρόσκληση των τμημάτων, με τα οποία και αναπτύσσει σχέση εμπιστοσύνης, παρατηρώντας εκ του σύνεγγυς την καθημερινότητά τους (O' Toole, Barham & Monahan, 2016: 532).

Κατά άλλους ερευνητές, ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος είναι εκείνος, που έχει εικονική παρουσία σε ένα σύστημα διαχείρισης περιεχομένου (Content Management System), παρέχοντας τους υπερσυνδέσμους, που οδηγούν στο υλικό της βιβλιοθήκης, προσαρμοζόμενο στις ανάγκες του μαθήματος. Δημιουργεί παράλληλα μια «βιβλιοθήκη» εντός του συστήματος διαχείρισης περιεχομένου, που είναι προσπελάσιμη από το κοινό, ώστε να εντοπίσει πηγές και υπηρεσίες (O' Toole, Barham & Monahan, 2016: 530-531).

Επίσης, ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος μπορεί να είναι αυτός που διαμοιράζεται μια συγκεκριμένη «τοποθεσία» με το σκοπούμενο κοινό. Για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, η έννοια της «τοποθεσίας» μπορεί να είναι ένα τμήμα, ενώ για την εξειδικευμένη βιβλιοθηκονομία μια επιχείρηση ή νοσοκομειακή μονάδα. Οι αρμοδιότητές του ποικίλουν από την υποστήριξη και εξυπηρέτηση κοινού (reference duties),⁸ αλλά και τη συνεργασία κατά τη διδασκαλία και την έρευνα. Ο χρόνος επαφής με τους χρήστες μπορεί να είναι από μερικές ώρες τη βδομάδα ή να υπάρχει σταθερή παρουσία (O' Toole, Barham & Monahan, 2016: 530-531).

Οι Shumaker & Talley (2009) αναφέρθηκαν στο έργο τους στην ανομοιογένεια των ορισμών κατά τη μεθοδολογία της έρευνάς τους. Στην αρχική μελέτη τους, διέκριναν τη διαφορά μεταξύ ενσωματωμένου και μη ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, επισημαίνοντας ότι και οι δύο μοιράζονται κοινά καθήκοντα, αλλά ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος είναι εκείνος, που παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες και ως προς σ' αυτό διαφοροποιείται. Πιο συγκεκριμένα αναφέρουν, *«παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένων και δραστηριοτήτων, όπως η εις βάθος έρευνα, η ανταγωνιστική νοημοσύνη. Ο ενσωματωμένος*

⁸ Αναφέρεται στα καθήκοντα του reference librarian, που συνιστά, αξιολογεί και χρησιμοποιεί πληροφοριακούς πόρους για να υποστηρίξει τις πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών. Επίσης, βοηθάει, συμβουλεύει και διδάσκει τους χρήστες στο να έχουν πρόσβαση στην καταγεγραμμένη γνώση και πληροφορία. Σε μεγάλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ο reference librarian έχει υψηλό επίπεδο (American Library Association, 2008; American Library Association, 2016).

βιβλιοθηκονόμος συμμετέχει στην εκπαίδευση, που διεξάγεται εκτός του χώρου της βιβλιοθήκης και διαμοιράζεται τη διδακτική ευθύνη της απόδοσης των φοιτητών με το ακαδημαϊκό προσωπικό» (O' Toole, Barham & Monahan, 2016: 530-531). Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος είναι ο *reference librarian*, που διδάσκει ερευνητικές δεξιότητες, όπου και όταν χρειάζεται. Ωστόσο, δε λειτουργεί μόνο στα πλαίσια του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος, αλλά τοποθετεί τη βιβλιοθήκη σε γειτνίαση με ομοειδείς υπηρεσίες ή άλλους κυβερνητικούς οργανισμούς και επιχειρήσεις (Jacobs, 2010: 4). Δημιουργεί ένα νέο μοντέλο βιβλιοθήκης και υπηρεσίας πληροφόρησης, με έμφαση στην ενδυνάμωση της σχέσης βιβλιοθηκονόμου και χρήστη (Sharma, Kumar & Babbar, 2014:455). Μπορεί να αναγνωρίζει την ανάγκη, την πηγή και την αξία της πληροφορίας πριν από τους χρήστες, αλλά για να το πετύχει είναι εξοικειωμένος με το γνωστικό αντικείμενο που θεραπεύει και έτσι καθίσταται πολύτιμο μέλος της ομάδας (Nagarkar & Murari, 2010: 2).

Επίσης, ο ίδιος κατηγοριοποίησε τους παράγοντες που καθορίζουν το είδος της ενσωμάτωσης, όπως είναι η φυσική τοποθεσία, η χρηματοδότηση, η επίβλεψη και η συμμετοχή. Έτσι προκύπτουν, οι τρεις διαστάσεις της: 1) Η *φυσική ενσωμάτωση* που αναφέρεται στην μετατόπιση των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης προς τον φυσικό χώρο των χρηστών ή τη γειτνίαση με άλλους βιβλιοθηκονόμους. 2) Η *οργανωσιακή ενσωμάτωση* που αναφέρεται στις παραμέτρους διαχειριστικής επίβλεψης του έργου και χρηματοδότησης από τον γενικό προϋπολογισμό της βιβλιοθήκης ή την ομάδα χρηστών, που εξυπηρετεί. 3) Η *εικονική ενσωμάτωση* που αναφέρεται στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης που μεταφέρονται σε ένα εξ ολοκλήρου εικονικό περιβάλλον (Kesselman & Watstein, 2009: 386; Nagarkar & Murari, 2010: 2).

Οι Kesselman & Watstein (2009) εστίασαν στις δύο κυριότερες ιδιότητες του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, την *ενσωμάτωση* και τη *συνεργασία*. Περιγράφουν την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία, ως μια μορφή ενσωμάτωσης σε μια ομάδα, όπου η πληροφοριακή παιδεία αποτελεί αναπόσπαστο συστατικό και οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης με τους βιβλιοθηκονόμους. Ο ορισμός τους διαφοροποιείται, σε σχέση με των Shumaker & Tayler (2007) και της Dewey (2004), ως προς το ότι ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος έχει κοινά χαρακτηριστικά με τον *liaison*, που εκτελεί και καθήκοντα του ενσωματωμένου.

Οι Fredericksen & Phelps (2014) όρισαν τον online ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο ως τον επαγγελματία, που «*καθιερώνει την παρουσία της βιβλιοθήκης σε ένα εικονικό μαθησιακό περιβάλλον*», αλλά χωρίς λεπτομέρειες, αφήνοντας τον ορισμό ανοιχτό σε επιπλέον

ερμηνείες. Ο στόχος του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου είναι να βοηθήσει στην ανάπτυξη του πληροφοριακού και άλλων γραμματισμών, απαραίτητων για τη μάθηση και διαχωρίζει τον ρόλο του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμο από του εκπαιδευτή, που υποστηρίζει τους χρήστες σε δραστηριότητες, όπως οι ερωτήσεις επί του εκπαιδευτικού περιεχομένου.

Συνοψίζοντας και παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις των ορισμών, ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος είναι ο ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος, που συμμετέχει στα μαθήματα καθημερινά διδάσκοντας δεξιότητες πληροφοριακής παιδείας σε επίπεδο τμήματος και ιδρύματος (Edwards, Kumar, Ochoa, 2010: 273; Shumaker & Talley, 2009: 4). Καλείται να συμμετάσχει ενεργά στα διοικητικά και κοινωνικά δρώμενα, ώστε να εισχωρήσει στην ακαδημαϊκή κοινότητα, γεφυρώνοντας το χάσμα με τη βιβλιοθήκη, τόσο με τη φυσική όσο και με την εξ αποστάσεως παρουσία του (O'Toole, Barham & Monahan, 2016: 530-531).

1.7 Οργάνωση Κεφαλαίων

Στο εισαγωγικό μέρος παρουσιάζεται η στοχοθέτηση, τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν, ώστε να επαληθεύσουν την έρευνα, οι περιορισμοί της έρευνας και η ορολογία, για να αποσαφηνιστεί ο όρος του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου (embedded librarian), ως τον επαγγελματία, με σημαντικό ρόλο στην εξωστρέφεια της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης και τη συνδιαμόρφωση του ακαδημαϊκού μαθήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρατίθενται οι μελέτες από το 2004 ως και σήμερα, που ανέδειξαν την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία, ως νέο επιστημονικό πεδίο. Αναλύονται οι πέντε (5) κυριότερες στρατηγικές της πληροφοριακής παιδείας, γίνεται εκτενής παρουσίαση του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, στις αιτίες, που οδήγησαν στην εμφάνιση του, και αντιπαραβάλλεται η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία με παραπλήσιες ειδικότητες, σε μια προσπάθεια πιο διεισδυτικής παρουσίασης της.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσονται αναλυτικά οι καλές πρακτικές ενός ορθά δομημένου προγράμματος ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας σε LMS, από τα προπαρασκευαστικά στάδια ως και την αξιολόγηση και επέκτασή του.

Στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται αναλυτικά η μεθοδολογία της έρευνας και η ανάλυση των αποτελεσμάτων. Πιο συγκεκριμένα, περιγράφεται λεπτομερώς η υλοποίηση της εφαρμογής, η συλλογή των δεδομένων, η κατασκευή του ερευνητικού εργαλείου (ερωτηματολόγιο) και η συγκρότηση του δείγματος. Στη συνέχεια, παρατίθεται η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων, ο σχολιασμός τους και στο έκτο κεφάλαιο οι μελλοντικές προεκτάσεις της έρευνας.

1.8 Περιορισμοί

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη χρήση της ηλεκτρονικής τάξης από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες σε Ελλάδα και Κύπρο. Ο τοπικός περιορισμός είναι επιβεβλημένος λόγω του πιεστικού χρονικού πλαισίου αφενός και αφετέρου, γιατί είναι αδύνατον να εξεταστεί η χρήση των LMS από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες παγκοσμίως. Ωστόσο, γίνονται αναφορές σε καλές πρακτικές που εφαρμόζονται στα κορυφαία πανεπιστήμια. Επίσης, το ερωτηματολόγιο θα περιοριστεί σε βιβλιοθηκονόμους, αφού τα εν λόγω λογισμικά, βρίσκονται υπό τη διαχείριση εξειδικευμένου προσωπικού. Δε θα πραγματοποιηθεί έρευνα σε φοιτητές, που είναι και οι τελικοί χρήστες, αλλά ούτε και προσωπικές συνεντεύξεις στο προσωπικό.

Παρά το γεγονός ότι η έρευνα βασίζεται σε ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς, υπάρχει κίνδυνος οι ερωτώμενοι να εξωραΐσουν τις απαντήσεις τους, δίνοντας μια αλλοιωμένη εικόνα. Δεδομένου ότι λείπει η παρέμβαση του ερευνητή και δίνεται η δυνατότητα αυτοσυμπλήρωσης, οι ερωτώμενοι μπορεί να μην κατανοήσουν πλήρως το περιεχόμενο των ερωτήσεων. Μια επιπλέον παράμετρος που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η ανταποκρισιμότητα του δείγματος, καθώς η απάντηση στο ερωτηματολόγιο είναι προαιρετική. Απώτερος στόχος είναι να συλλεχθούν όσο το δυνατόν περισσότερα ερωτηματολόγια.

Κεφάλαιο 2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

Οι Βασιλακάκη & Μονιάρου-Παπακωνταντίνου (2015), μελετώντας εξακόσιες (600) ερευνητικές δημοσιεύσεις, επιχείρησαν να καταγράψουν τους μετασχηματισμούς, που υπέστη το επάγγελμα του επιστήμονα της πληροφόρησης τα τελευταία δεκατέσσερα (14) χρόνια. Μεταξύ αυτών, αναφέρεται και ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος (Vassilakaki & Moniarou-Papacostantinou, 2015: 44).

Η Dewey (2004) επικεντρώνεται στην επιτακτική ανάγκη οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι να ενσωματωθούν στη διδασκαλία, τη μάθηση και την έρευνα. Η ενσωμάτωση διερευνάται μέσω παραδειγμάτων που αφορούν το δια ζώσης και εικονικό περιβάλλον και απαιτεί πιο άμεση αλληλεπίδραση με το άλλο άτομο, ομάδα ή δραστηριότητα. Στο άρθρο της καταγράφει εννιά (9) παράγοντες, που συνιστούν την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία:

1. Συμμετοχή στο ακαδημαϊκό συνεργατικό περιβάλλον, όπου ο βιβλιοθηκονόμος έχει ενεργό και προνοητικό ρόλο και όχι παθητική στάση.
2. Ενσωμάτωση στην έρευνα. Οι βιβλιοθηκονόμοι με θεματική εξειδίκευση (subject expert), έχουν συνεισφορά στην έρευνα και στην επιτυχία. Για αμεσότερη συμμετοχή στην επιτυχία και στενότερη συνεργασία απαιτείται η βαθύτερη ενσωμάτωση τους και γνώση των ερευνητικών αναγκών του διδακτικού προσωπικού.
3. Οι βιβλιοθήκες, εκτός από τη συγκέντρωση επιστημονικής γνώσης, είναι φορείς, που διατηρούν έναν ευρύτερο πολιτιστικό ρόλο. Διοργανώνουν εκδηλώσεις, όπως συναυλίες, παρουσιάσεις βιβλίων και εκθέσεις με σκοπό να προσελκύσουν νέο κοινό και να συσφίξουν τις σχέσεις με τα κατά τόπους τμήματα. Σημείο αναφοράς είναι τα coffee shops των βιβλιοθηκών, τόποι κοινωνικοποίησης, που ευνοούν τη συζήτηση και τη διάδραση.
4. Ο «διάχυτος» ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος. Οι βιβλιοθηκονόμοι συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητες του ιδρύματος, συμβάλλοντας στην εκπλήρωση της αποστολής του. Ωστόσο, για να είναι αποτελεσματικότεροι αναλαμβάνουν ηγετικούς ρόλους, συμμετέχοντας στον στρατηγικό σχεδιασμό, στα όργανα της διοίκησης, όπως η Σύγκλητος και στις συμβουλευτικές επιτροπές, για να αποκτήσουν καλύτερη αντίληψη των διοικητικών δομών, καθώς οι ανώτεροι διοικητικοί υπάλληλοι, παίρνουν σημαντικές αποφάσεις για τη βιβλιοθήκη και το ίδρυμα εν γένει.
5. Η εκπαιδευτική διάσταση του βιβλιοθηκονόμου. Το να εισχωρήσει ο βιβλιοθηκονόμος πλήρως στη διδασκαλία αποτελεί τον πυρήνα της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας και αναπτύσσεται μέσα από τη συνεργασία με τα κατά τόπους τμήματα.

6. Η επαφή και επικοινωνία του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου με τους φοιτητές και τις οργανώσεις τους αποσκοπεί στην καλύτερη κατανόηση των αναγκών τους.

7. Επιρροή στον εικονικό χώρο του πανεπιστημίου. Εισάγοντας τη βιβλιοθήκη σε έναν εικονικό χώρο είναι εξίσου σημαντική με την ενσωμάτωση στον φυσικό χώρο, καθώς ο ιστότοπος αποτελεί την πύλη εισόδου του πανεπιστημίου.

8. Αύξηση της χρηματοδότησης. Μπορεί να επιτευχθεί με την απόκτηση βαθύτερης γνώσης των δομών της ακαδημαϊκής κοινότητας και των στελεχών που συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για τη χρηματοδότηση.

9. Ο βιβλιοθηκονόμος συνδημιουργός. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος έχει σημαντικό ρόλο στην παραγωγή ακαδημαϊκής γνώσης και την επιστημονική επικοινωνία, από κοινού με τους φοιτητές και το διδακτικό προσωπικό.

Οι Bell & Shank (2004) καινοτόμησαν, με τον όρο του *μεικτού βιβλιοθηκονόμου*, που παρουσιάζει ομοιότητες με τον ενσωματωμένο. Εστιάζουν στις αρχές που ακολουθεί και την ανάγκη της ύπαρξής του. Στην ίδια λογική με τους Bell & Shank (2004) κινείται και η έρευνα του Sinclair (2009), ο οποίος βασιζόμενος στο έργο των προηγουμένων, αναφέρεται στην ταχεία εξελισσόμενη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη και στα βήματα, που πρέπει να ακολουθεί ο μεικτός βιβλιοθηκονόμος.

Από τις πρώτες μελέτες που διεξήχθησαν ήταν των Ramsay & Kinnie (2006), που χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι «*μεταχειριζόμαστε τους online φοιτητές ακριβώς, όπως τους κανονικούς φοιτητές, παρέχοντας εκπαίδευση και οδηγίες πάνω στα αιτήματά τους*».

Η Bartnik (2007) περιγράφει την προσωπική της εμπειρία από το College of Business and Public Affairs, στο Πανεπιστήμιο του Western Kentucky. Υπογραμμίζει τη στενή σχέση με τους χρήστες και ιδιαίτερα με το διδακτικό προσωπικό. Μεταξύ των καθηκόντων της, ήταν η παρακολούθηση των συναντήσεων του διδακτικού προσωπικού, η βοήθεια σε δημοσιεύσεις, η συμμετοχή σε συνεντεύξεις για πρόσληψη διδασκόντων, στη μισθοδοσία της βιβλιοθήκης και στη διά ζώσης και online διδασκαλία.

Η Bartnik et. al. (2010) επισημαίνουν τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων της ως ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος –κατά την ανάληψη των διοικητικών της καθηκόντων- και κυρίως την επικοινωνία με το διδακτικό προσωπικό και τις παρεχόμενες ερευνητικές συμβουλές.

Οι Freiburger & Kramer (2009) εξέτασαν τους βιβλιοθηκονόμους από τη *Βιβλιοθήκη των Επιστημών Υγείας της Αριζόνα* (Arizona Health Sciences Library), που ασκούν τα

παραδοσιακά καθήκοντα του liaison βιβλιοθηκονόμου, αλλά και δραστηριότητες, όπως η παροχή βιβλιογραφικής έρευνας και η υποστήριξη στην επιχορήγηση υποτροφιών.

Η Martin (2010) μελετάει το μοντέλο του liaison βιβλιοθηκονόμου στη *Φαρμακευτική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αριζόνα*, οι οποίοι προσαρμόζουν τις ενσωματωμένες υπηρεσίες σύμφωνα με τις ανάγκες του χρήστη.

Ομοίως, οι Berdish & Seeman (2010) περιγράφουν ένα βιβλιοθηκονομικό πρόγραμμα στο πανεπιστήμιο του Michigan, όπου παρέχεται εις βάθος βιβλιογραφική έρευνα σε φοιτητές της διοίκησης επιχειρήσεων. Ειδικότερα, παρέχεται βοήθεια σε ένα πρόγραμμα διεπιστημονικής δράσης (multidisciplinary action program). Οι φοιτητές κάνουν εκτεταμένη έρευνα σε πραγματικό project και οι βιβλιοθηκονόμοι παρέχουν υποστήριξη σε μικρές ομάδες, δίνοντας συμβουλές για τη χρήση των πηγών και την έρευνα. Οι βιβλιοθηκονόμοι δείχνουν την προθυμία τους να ερευνήσουν τις ανάγκες των χρηστών και να προσαρμόσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Δεν είναι παθητικοί δέκτες, αλλά λειτουργούν ενεργητικά, προσπαθώντας να καλύψουν τα πληροφοριακά κενά.

Οι Finley et. al. (2008) μελέτησαν την επίδραση της ενσωμάτωσης στην πληροφοριακή παιδεία. Εξέτασαν πέντε προπτυχιακά μαθήματα Ιστορίας και δύο τμήματα Γυναικείων σπουδών (Women Studies), επιβεβαιώνοντας ότι η συμμετοχή του βιβλιοθηκονόμου συνδέεται με καλύτερα αποτελέσματα στην ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας. Σημειώνουν επίσης, ότι καλύτερα αποτελέσματα επιτυγχάνονται, όταν οι βιβλιοθηκονόμοι συμμετέχουν άμεσα στην ακαδημαϊκή τάξη.

Η έρευνα της Farcas (2008) ασχολείται με τον ρόλο του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου στα πλαίσια ενός συστήματος διαχείρισης περιεχομένου (Course Management System), αναλύοντας τα επίπεδα προσέγγισης (μακροεπίπεδο, μικροεπίπεδο και νανοεπίπεδο), που ακολουθούνται από τις βιβλιοθήκες και εστιάζοντας αποκλειστικά στην εξυπηρέτηση των εξ αποστάσεως φοιτητών. Δεν παραλείπει να αναφερθεί στον ορισμό του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, με ιδιαίτερη έμφαση στην υπηρεσία «*ρώτα τον βιβλιοθηκονόμο*».

Οι Kesselman & Weinstein (2009), εκτός από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, εστιάζουν στους πολλαπλούς ρόλους του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, εντός του εκπαιδευτικού και μαθησιακού περιβάλλοντος. Υπογραμμίζεται η ανάγκη συνεχούς εξέλιξης και επιμόρφωσης του, ώστε να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες, που δημιουργούν οι απαιτήσεις των online χρηστών.

Οι York & Vance (2009) κωδικοποίησαν τις καλές πρακτικές της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας, εκθέτοντας επτά (7) σημεία: 1) Διερευνητική επαφή με τον διαχειριστή

του LMS. 2) Προσθήκη υπερσυνδέσμων στο LMS. 3) Επιπλέον ενσωμάτωση πέραν του υπερσυνδέσμου. 4) Αποφυγή υπερανάλυσης και αναζήτηση βοήθειας. 4) Στρατηγικός σχεδιασμός ως προς την επιλογή του μαθήματος και τη διαχείριση του χρόνου. 5) Ενεργή συμμετοχή στην τάξη. 6) Προώθηση των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης.

Η μελέτη των Shumaker & Talley (2010), χρηματοδοτήθηκε από την Ένωση Ειδικών Βιβλιοθηκών (Special Library Association). Η έρευνά τους βασίζεται σε συνεντεύξεις και αποφαίνονται ότι ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος δεν είναι αναγκαίο να εξυπηρετεί τους εκπαιδευόμενους και το διδακτικό προσωπικό στον χώρο τους. Επίσης, ερευνήθηκαν οι παρεχόμενες υπηρεσίες της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας. Το 80% αυτών είναι η εκπαίδευση χρηστών, η υποστήριξη της υπηρεσίας εξυπηρέτησης χρηστών (reference duties), η παροχή βιβλιογραφίας σε συγκεκριμένα θέματα και η συμβολή στην ανάπτυξη των πόρων. Πολύ μικρότερο ποσοστό ασχολείται με την ανάλυση λογισμικού και τη διαχείριση δικτύων. Το 60% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι οι υπηρεσίες του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου παρέχονται για πάνω από μια δεκαετία (Shumaker & Talley, 2010).

Ο Jacobs (2010) περιγράφει την προσωπική του εμπειρία από το πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας του *College of Education*. Από την έρευνά του προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν θετικά το πρόγραμμα, εξαιτίας της υποστήριξης, που έλαβαν από τους βιβλιοθηκονόμους. Στα θετικά στοιχεία επίσης, συγκαταλέγεται ότι ο βιβλιοθηκονόμος είχε ρόλο διδάσκοντα και η πληροφοριακή παιδεία ενσωματώθηκε στο πρόγραμμα σπουδών (Jacobs, 2010).

Οι Burke & Tumbleson (2011) εστιάζουν στις διδακτικές προσεγγίσεις, που εφαρμόζονται σε ένα πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας, τη δόμησή του και την αποτελεσματικότητά του σε ένα Σύστημα Διαχείρισης Μάθησης (LMS). Το 2010 ασχολήθηκαν με την αξιολόγηση ενός πιλοτικού προγράμματος, χρησιμοποιώντας το λογισμικό Blackboard. Τονίζουν ότι παρά τα εμπόδια, όπως είναι η μείωση των δαπανών, το πρόγραμμα ήταν επιτυχημένο μέσω της συνεργασίας, βοηθώντας τους φοιτητές να εντοπίζουν πηγές και να αναπτύξουν δεξιότητές. Παράλληλα, αναζήτησαν τον καλύτερο συνδυασμό διδακτικών μεθόδων, όχι μόνο για την καλύτερη πρόσληψη της γνώσης, αλλά και για την ανάπτυξη ερευνητικών δεξιοτήτων.

Εξέδωσαν επίσης, δύο οδηγούς το 2013 και το 2016 αντίστοιχα, για την *Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκονόμων*. Στον οδηγό του 2013, αναφέρουν ότι τα LMS αποτελούν πρόσφορο έδαφος για την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα και αναλύουν λεπτομερώς τη δημιουργία πιλοτικού προγράμματος, με ιδιαίτερη έμφαση στην προώθησή του. Ο οδηγός του 2016 επικεντρώνεται σε πιο εξειδικευμένες πτυχές, όπως είναι

οι ηλεκτρονικές πηγές, ο βιβλιοθηκονόμος ως δημιουργός περιεχομένου και ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων. Στην τελευταία έρευνά τους το 2019, κάνουν μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας, της μεθοδολογίας και των ευρημάτων, με προτροπή προς τους βιβλιοθηκονόμους να αξιολογούν τη συνεισφορά τους και να επιβεβαιώνουν τον εκπαιδευτικό τους ρόλο.

Το έργο της Edward (2011) είναι μελέτη περίπτωσης με ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα. Αναπτύσσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας σε επίπεδο προπτυχιακών φοιτητών με επίκεντρο την εκπαιδευτική διάσταση. Η έρευνά της πηγαίνει ένα επίπεδο παρακάτω, αξιολογώντας την επιτυχία του προγράμματος και τις επιπτώσεις του στην απόδοση των φοιτητών.

Η έρευνα των Knapp, Rowland & Charles (2014) επιβεβαιώνουν τα οφέλη της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας και τη συμβολή της στην ερευνητική διαδικασία. Σημειώνουν δε ότι ο βιβλιοθηκονόμος μπορεί να δημιουργήσει το πλαίσιο, όπου βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονόμοι μπορούν να συνεισφέρουν στη συγκράτηση των φοιτητών προς κάποιο άλλο ίδρυμα.

Οι Paganelli & Paganelli (2017) μελέτησαν τις εξ αποστάσεως υπηρεσίες εξυπηρέτησης χρηστών μέσα από ένα σύστημα διαχείρισης περιεχομένου (CMS).⁹ Σύμφωνα με τους συγγραφείς, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος, εισάγει συνεδρίες πληροφοριακής παιδείας στο CMS, κάνοντας προκαταρκτικό έλεγχο και επανελέγχοντας τα αποτελέσματα μετά το πέρας της συνεδρίας. Στην έρευνά τους αναλύουν λεπτομερώς τις ειδικότητες του προσωπικού και ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου και τη σταδιακή σύμπτυξη τους, εφόσον μοιράζονται κοινές αρμοδιότητες.

Για τις επιστήμες υγείας, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος έχει τις απαρχές του στην Κλινική Ιατρική Βιβλιοθηκονομία (Clinical Medical Librarianship). Ο κλινικός-ιατρικός βιβλιοθηκονόμος ενσωματώνεται στο ιατρικό περιβάλλον. Με εκπαιδευτικές και κλινικές δραστηριότητες, συμμετέχει σε διαβουλεύσεις γιατρών και νοσηλευτών, υποστηρίζοντας

⁹ Η πιο διαδομένη μορφή CMS είναι το Learning Content Management System, που ενσωματώνει δυνατότητες όπως η δημιουργία, η αποθήκευση, η επαναχρησιμοποίηση, η διαχείριση και η πρόσβαση σε εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Οι εκπαιδευτές διαχειρίζονται τις εργασίες, σύμφωνα με την εκπαιδευτική μεθοδολογία, στα πλαίσια της ασύγχρονης και της σύγχρονης εκπαίδευσης. Οι συγκεκριμένες εφαρμογές περιλαμβάνουν αποθετήριο, όπου κατατίθενται οι εργασίες των εκπαιδευομένων και είναι προσπελάσιμες και από άλλους εκπαιδευτές. Επίσης, περιλαμβάνουν εργαλεία επικοινωνίας και συνεργασίας, όπως και την επιτέλεση λειτουργιών, όπως οι εξετάσεις (Kasim & Khalid, 2016: 55-56).

τους στην αναζήτηση και την παροχή βιβλιογραφίας και βοηθώντας τους στη λήψη αποφάσεων για τη φροντίδα των ασθενών (Wu & Mi, 2013: 258)

Το έργο των Ciccone & Hounslow (2019) είναι μελέτη περίπτωσης για το πανεπιστήμιο της Βόρειας Αυστραλίας. Εξετάζει κριτικά ένα πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας δεκαοκτώ (18) μηνών και τις πολιτισμικές, παιδαγωγικές και τεχνολογικές προκλήσεις που αντιμετώπισε η ομάδα. Δεν παραλείπει επίσης να επισημάνει τη σημασία της συνεργασίας, όπως και τον εξελισσόμενο ρόλο του βιβλιοθηκονόμου.

Οι Withorn et. al. (2020) αναδεικνύουν τις απόψεις των βιβλιοθηκονόμων και των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της ψηφιακής εκπαίδευσης και των σύγχρονων ψηφιακών πόρων. Η μελέτη των Makhafole & Van Deventer (2020) από την άλλη, καταγράφει τις απόψεις των φοιτητών και των διδασκόντων για τη συνεισφορά των βιβλιοθηκονόμων στην ηλεκτρονική μάθηση και τι αναμένουν να ενσωματώσουν οι βιβλιοθηκονόμοι στις υπηρεσίες των LMS. Τα αποτελέσματα της έρευνάς τους έδειξαν ότι οι φοιτητές αποτιμούν θετικά τη συμβολή του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, ενώ οι διδάσκοντες δείχνουν να προτιμούν την ανάπτυξη μιας ξεχωριστής ενότητας ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας στο μαθησιακό περιβάλλον.

2.1 Πληροφοριακή Παιδεία

Η πληροφοριακή παιδεία είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια υπηρεσία, που συνεισφέρει στον εντοπισμό πηγών. Το ACRL ορίζει την πληροφοριακή παιδεία ως ένα πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο, θεωρείται κάποιος ορθά πληροφορημένος, μέσω της συνεχούς εξάσκησης. Οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν γνώση της αξίας της πληροφορίας, της ερευνητικής διαδικασίας και σεβασμό στην επιστημονική γνώση (Harkness, Rusk & Rubio, 2019: 2). Οι πέντε (5) βασικότερες μέθοδοι πληροφοριακής παιδείας είναι (Burke & Tumbleson, 2011: 87):

Διά ζώσης υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών: Οι χρήστες προσέρχονται για να ζητήσουν υποστήριξη στην έρευνά τους και ο βιβλιοθηκονόμος έχει ρόλο καθοδηγητή. Η διάδραση βιβλιοθηκονόμου-χρήστη επιτρέπει την επικέντρωση στα ερωτήματα του τελευταίου, με θετικά αποτελέσματα, εξαιτίας της άμεσης ικανοποίησής τους. Η επικοινωνία πραγματοποιείται επίσης, με e-mail, τηλέφωνο και μηνύματα σε πραγματικό χρόνο (chat). Η υπηρεσία μπορεί να εξατομικευθεί, ώστε να προσαρμοστεί στις ανάγκες του χρήστη. Απώτερος σκοπός, είναι η δημιουργία εργαλείων, που θα χρησιμοποιούνται άνευ της παρουσίας του βιβλιοθηκονόμου. Ωστόσο, η εξυπηρέτηση αφορά μόνο έναν χρήστη, που σημαίνει ότι η υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών απαιτεί συνέχεια, ώστε να εξυπηρετηθεί ένας σημαντικός αριθμός χρηστών. Η συνεισφορά του βιβλιοθηκονόμου δεσμεύεται από τον χώρο και τον χρόνο και είναι υποχρεωτική η προσέλευση στη βιβλιοθήκη. Στην αντίθετη περίπτωση, η διάδραση είναι δύσκολο να επιτευχθεί, αλλά και όταν επιτυγχάνεται, η πληροφόρηση είναι περιορισμένη (Tumbleson & Burke, 2010: 228-229).

Εφάπαξ σεμινάρια πληροφοριακής παιδείας: Διεξάγονται σε δια ζώσης συνεδρίες. Οι βιβλιοθηκονόμοι παραδίδουν μαθήματα σε ομάδες φοιτητών για τη χρήση των βάσεων δεδομένων, του ηλεκτρονικού καταλόγου (OPAC), τη δημιουργία βιβλιογραφικών παραπομπών και την ορθή χρήση της πληροφορίας. Χρήστης και βιβλιοθηκονόμος αποκτούν διαπροσωπική επαφή και παρέχεται εξατομικευμένη βοήθεια, υποδεικνύοντας πηγές και στρατηγικές έρευνας, ενώ οι συμμετέχοντες επωφελούνται από την αναζήτηση δικών τους θεμάτων. Ο βιβλιοθηκονόμος διακρίνει τα λάθη του χρήστη και τα διορθώνει. Τέλος, ενισχύεται η αυτοπεποίθηση των χρηστών, που είναι σε θέση να ολοκληρώνουν σύνολο δραστηριοτήτων, όπως οι παραπομπές κλπ. (Tumbleson & Burke, 2010: 229-230).

Ο περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος, που διατίθεται, συνεπάγεται περιορισμό των παρουσιαζόμενων πηγών (Tumbleson, Burke & Long, 2019: 198). Αδυνατεί να καλύψει ετερόκλητα αιτήματα των χρηστών, που βλέπουν επιφυλακτικά την εκμάθηση νέων τεχνικών και αφομοιώνουν δύσκολα τις πληροφορίες. Αν και αναπτύσσεται προσωπική σχέση μεταξύ

των εμπλεκομένων, απαιτείται χρόνος για να χτιστεί εμπιστοσύνη. Οι χρήστες είναι επιφυλακτικοί, για τις γνώσεις των βιβλιοθηκονόμων ως προς τις ερευνητικές τεχνικές, ενώ οι βιβλιοθηκονόμοι απαιτούν χρόνο για να αντιληφθούν τις ανάγκες τους (Tumbleson & Burke, 2010: 229-230). Η συμπερίληψη περισσότερων ενοτήτων πληροφοριακής παιδείας, υπερφορτώνει τους εκπαιδευόμενους, ενώ συχνά οι εφάπαξ συνεδρίες είναι αποκομμένες από το πρόγραμμα σπουδών (Harkness, Rusk & Rubio, 2019: 4-5).

Διδακτικό υλικό αναρτημένο στο διαδικτυακό τόπο της Βιβλιοθήκης: Διευκολύνει την πρόσβαση, χωρίς τα εμπόδια του χώρου και του χρόνου. Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να είναι ενημερωτικά έντυπα με οδηγίες πληροφοριακής παιδείας, εκπαιδευτικά βίντεο για τη χρήση των βάσεων δεδομένων και την αποφυγή της λογοκλοπής. Η ευελιξία του ιστότοπου τον κάνει εξαιρετικά ελκυστικό, καθώς είναι χώρος, όπου οι χρήστες αναμένεται να διαθέσουν αρκετό χρόνο. Η πληροφορία λαμβάνει ποικίλες μορφές για να προσαρμόζεται στα διαφορετικά μαθησιακά στυλ (εικόνα, ήχος, κείμενο). Είναι εργαλείο για ανεξάρτητους χρήστες, αν και η συνεχής επαφή με τον ιστότοπο δεν επαρκεί, δεδομένης της ελλιπούς καθοδήγησης. Το εκπαιδευτικό υλικό ενός ιστότοπου μπορεί να μην είναι περιεκτικό, διαδραστικό και να μην καλύπτει τις ανάγκες μεγάλου αριθμού των χρηστών. Οι πληροφοριακοί πόροι συνίστανται να σχετίζονται με συγκεκριμένες εργασίες, να απευθύνονται με μικρότερες ομάδες, να ανανεώνονται για να συμπεριλαμβάνουν νέες πηγές και βάσεις δεδομένων (Tumbleson & Burke, 2010: 230-231).

Μαθήματα πληροφοριακής παιδείας με πιστωτικές μονάδες (Credit Information Literacy Courses): Η εν λόγω υπηρεσία δεν παρέχεται από όλες τις βιβλιοθήκες, αλλά προσφέρει μεγαλύτερο βάθος στην πληροφοριακή παιδεία. Εστιάζει στην πληροφοριακή παιδεία ή σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα, δίνοντας από μια έως τρεις πιστωτικές μονάδες ανά εξάμηνο. Παρέχεται προαιρετικά ή υποχρεωτικά και με τη συμμετοχή των διδασκόντων. Οι βιβλιοθηκονόμοι λειτουργούν καθοδηγητικά στην έρευνα, επεξηγούν έννοιες, όπως οι δεξιότητες πληροφοριακού γραμματισμού, οι βάσεις δεδομένων, η αξιολόγηση πηγών, η αποφυγή λογοκλοπής και η δημιουργία παραπομπών. Επενδύεται περισσότερος χρόνος, που σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες λαμβάνουν περισσότερες γνώσεις. Παρακολουθείται επίσης η ερευνητική συμπεριφορά των χρηστών και χτίζεται βαθύτερη σχέση μεταξύ τους. Τα μαθήματα πιστωτικών μονάδων απαιτούν περισσότερη αφοσίωση από τους βιβλιοθηκονόμους. Αν και διατίθεται περισσότερος χρόνος, υπάρχει περιορισμός του περιεχομένου, που μπορεί να καλυφθεί. Επίσης, δεδομένου ότι πρόκειται για μη υποχρεωτικό μάθημα, οι χρήστες πιθανόν να μη δώσουν την πρέπουσα σημασία, αρκετοί

μάλιστα δε συμμετέχουν καθόλου, είτε δεν ολοκληρώνουν τις ανατεθείσες εργασίες (Tumbleson & Burke, 2010: 231-232).

Ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία: Προβλέπει την εισχώρηση ενός βιβλιοθηκονόμου στο LMS για συγκεκριμένα μαθήματα. Του παρέχεται πρόσβαση σε έγγραφα, συζητήσεις μαθημάτων, τη δυνατότητα παροχής ερευνητικών εργαλείων και δημιουργίας εκπαιδευτικών ευκαιριών για εγγεγραμμένους φοιτητές.

2.2 Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος

Σύμφωνα με τον Shumaker (2012), υπάρχουν πέντε (5) σημεία, που διαφοροποιούν τον ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο, όπως αναφέρονται παρακάτω:

1. Ο συμβατικός βιβλιοθηκονόμος είναι αποκριτικός, διατηρεί παθητική στάση, αναμένοντας τα αιτήματα και τις ερωτήσεις του χρήστη. Αντιθέτως, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος δεν αναμένει τις ερωτήσεις του κοινού, αλλά έχει την ικανότητα να «μαντεύει» τις πληροφοριακές του ανάγκες.
2. Στην παραδοσιακή βιβλιοθηκονομία, ο βιβλιοθηκονόμος δίνει την απαραίτητη πληροφορία κατά μόνας. Όμως, όλο και περισσότεροι διδάσκοντες αναθέτουν εργασίες, που καλλιεργούν το ομαδικό πνεύμα και οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι υποστηρίζουν σύνολα χρηστών, όπως οι ερευνητικές ομάδες, τάξεις ή και τμήματα. Στόχος είναι να δημιουργούνται ολιγάριθμες ομάδες, στις οποίες θα παρέχει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες, αντί επιφανειακές γνώσεις σε ένα ευρύ πληθυσμό (Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 1-2).
3. Επίσης, στην παραδοσιακή βιβλιοθηκονομία ακολουθούνται κανόνες, πολιτικές και οδηγίες, για να εξασφαλιστεί η ισότιμη μεταχείριση των χρηστών. Η ευελιξία είναι απαραίτητη, ώστε ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος να ανταποκριθεί στα διαφορετικά «θέλω». Ακολουθεί χρηστοκεντρική και αναλυτική προσέγγιση προσδοκώντας υψηλά ερευνητικά αποτελέσματα και όχι στην απλή διανομή συγγραμμάτων, όπως η παραδοσιακή βιβλιοθήκη (Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 1-2).
4. Μονάδα μέτρησης για την παραδοσιακή βιβλιοθηκονομία είναι το σύνολο των καθημερινών συναλλαγών. Στην ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία πραγματοποιούνται επίσης, αλλά έμφαση δίνεται στο project, το οποίο οδηγεί σε περαιτέρω συζητήσεις και επιπλέον έρευνα. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος αξιολογείται όχι βάσει του συνόλου των συναλλαγών, αλλά βάσει της απόδοσης των φοιτητών.
5. Το παραδοσιακό βιβλιοθηκονομικό περιβάλλον, είναι προσανατολισμένο στην παροχή υπηρεσιών (service oriented), που όμως έχει περιορισμούς. Συγκεκριμένα, ο βιβλιοθηκονόμος είναι υπεύθυνος για την εύρυθμη λειτουργία, ενώ ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος υπερβαίνει τα όρια της παροχής υπηρεσιών και μετατρέπεται σε συνεργάτη. Γίνεται αρωγός του μαθήματος, δημιουργεί σχέση εμπιστοσύνης, αντιλαμβάνεται σε βάθος τις ανάγκες των χρηστών και ενσωματώνεται στο μάθημα. Αυτό προϋποθέτει ότι έχει επικαιροποιημένες γνώσεις ως προς τα γνωστικά αντικείμενα που θεραπεύει. Οφείλει να γνωρίζει την ευρύτητα των πηγών μιας βιβλιοθήκης, αλλά και ενδελεχώς ένα μεμονωμένο γνωστικό αντικείμενο, διαχέοντας τις γνώσεις του. Δε

χαρακτηρίζεται από στεγανά και δεν περιορίζεται στο δικό του γνωστικό αντικείμενο, αλλά έχει ολιστική προσέγγιση της παραγόμενης επιστημονικής γνώσης (Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 1-2).

Παραδοσιακός Βιβλιοθηκονόμος	Ενσωματωμένος Βιβλιοθηκονόμος
Αποκριτικός	Προνοητικός
Μοναδικός χρήστης	Σύνολο συνεργατών
Τυποποιημένες υπηρεσίες	Προσαρμοσμένες υπηρεσίες
Μοναδική συναλλαγή	Συνεχή-σε εξέλιξη project
Υπηρεσίες	Συνεργασία

Πίνακας 1. Οι ιδιότητες του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου

(Shumaker, 2012: 11)

Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος αν και δεν είναι πανάκεια, είναι εκείνος που δομεί βιώσιμες συνεργασίες με την επιστημονική κοινότητα. Η ενσωμάτωση υπονοεί την πολύπλοκη ενοποίηση μιας ομάδας με μια άλλη, όπως επίσης και την αντίληψη των αναγκών της ομάδας στόχου, που σημαίνει την άμεση διάδραση μαζί της. Ενσωμάτωση επίσης, σημαίνει όλο και μεγαλύτερη εμπλοκή της βιβλιοθήκης στην έρευνα, στην κοινωνική και πολιτισμική ζωή του πανεπιστημίου. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος αντιλαμβάνεται τις ερευνητικές προτεραιότητες, αλληλοεπιδρά με τους εκπροσώπους των τμημάτων και είναι συνδημιουργός στην έρευνα και τη μαθησιακή διαδικασία. Είναι μέλος της κοινότητας των χρηστών, παρά ένας ξεχωριστός πάροχος υπηρεσιών. Η σχέση βιβλιοθηκονόμου-χρήστη βασίζεται στην αρχή «τι μπορούμε να κάνουμε ο ένας για τον άλλον». Παίρνει το ρίσκο και εντάσσεται σε ποικίλα συνεργατικά περιβάλλοντα. Η ομαδική δουλειά, η χρηστοκεντρική προσέγγιση και οι σχέσεις βασίζονται στην εμπιστοσύνη με τον χρήστη, ενώ διαθέτει ικανότητες μάρκετινγκ, ώστε να προωθή τις καινοτόμες υπηρεσίες (Pospelova, Tsursumia & Tsibulnikova, 2018: 653-654).

Η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία είναι ένας ευέλικτος τρόπος για τη διάχυση της πληροφοριακής παιδείας. Οι χρήστες μπορούν να εκτιμήσουν το μέγεθος και την αξία της συλλογής μιας βιβλιοθήκης, ώστε να τη χρησιμοποιήσουν, καθ' όλη τη διάρκεια της ακαδημαϊκής τους πορείας. Αντί να διεξάγουν έρευνα στον «επιφανειακό» Ιστό, έχουν τη δυνατότητα της αναζήτησης και εξερεύνησης σε αξιόπιστες επιστημονικές πηγές, που τους

εναρμονίζουν με τις ερευνητικές επιταγές των διδασκόντων. Οι εκπαιδευόμενοι του 21ου αιώνα προετοιμάζονται να αποκτήσουν δεξιότητες, που είναι απαραίτητες όχι μόνο για την ακαδημαϊκή, αλλά και για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία (Burke & Tumbleson, 2011: 89-90).

Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος δεν περιορίζεται στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, αλλά επεκτείνεται σε επιχειρήσεις και επιστημονικούς φορείς με ειδίκευση σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα. Ειδικότερα, παρέχει υποστήριξη στους οργανισμούς στο σύνολό τους, όπως στο τμήμα ανθρώπινου δυναμικού, στο τμήμα δικτύων, στο τμήμα μάρκετινγκ και στο τμήμα οικονομικών υποθέσεων, δίνοντας οδηγίες για καλές πρακτικές, για πωλητές, προμηθευτές, δημογραφικά και στατιστικά δεδομένα και αξιολογήσεις. Μπορεί επίσης να είναι μέλος μιας δημόσιας βιβλιοθήκης και να παρέχει υποστήριξη σε ζητήματα βοήθειας στο σπίτι, συντάξεων και αστικών υπηρεσιών, αλλά και να έχει συμβατικά καθήκοντα, όπως της εξυπηρέτησης κοινού, της διοργάνωσης σεμιναρίων, της παραγγελίας εγγράφων, της αναζήτησης πόρων και τις βάσεις δεδομένων (Nagarkar & Murari, 2010: 5-7).

Στις ειδικές βιβλιοθήκες αξιοποιείται σε συγκεκριμένες ερευνητικές περιοχές, ενώ στις επιστήμες υγείας, ο κλινικός ιατρικός βιβλιοθηκονόμος συμμετέχει στην φροντίδα των ασθενών, σε υπηρεσίες πληροφοριών για ασθενείς και Ιατρικές Θεματικές Επικεφαλίδες (Medical Subject Headings), ενώ έχει και αρμοδιότητες θεματικού βιβλιοθηκονόμου. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος στο εικονικό περιβάλλον συνεργάζεται στενά με ερευνητές παγκοσμίως, όχι ως απλός συνεργάτης, αλλά έχοντας καίριο ρόλο (Kesselman & Watstein, 2009: 387; Nagarkar & Murari, 2010: 5-7). Οι Shumaker and Tyller (2007) προτείνουν τέσσερις (4) παρεχόμενες υπηρεσίες που καθορίζουν την αξία της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας:

- Σε βάθος έρευνα και ανάλυση. Συνεπάγεται την επίλυση προβλημάτων με την ανακάλυψη, απόκτηση, επισκόπηση, ανάλυση και σύνθεση της σχετικής πληροφορίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο κλινικός ιατρικός βιβλιοθηκονόμος, που εντοπίζει τη βιβλιογραφία για έναν γιατρό, βοηθώντας τον στη διάγνωση.
- Ενημέρωση για τις τρέχουσες πηγές και προώθηση των πιο πρόσφατων, που είναι σχετικές με την έρευνα και επηρεάζουν την πορεία της εργασίας των ενδιαφερομένων. Σ' αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον, ο βιβλιοθηκονόμος θα μπορεί να ξεχωρίσει μια σημαντική, από μια συνηθισμένη πληροφορία και θα την προωθήσει έγκαιρα.
- Αντίληψη της γνώσης της ομάδας. Σε ένα έργο, ο βιβλιοθηκονόμος έχει την ουσιαστική κατανόηση των αναγκών των χρηστών και την ευθύνη για τη διαχείριση της πληροφορίας.

- Οργάνωση της πληροφορίας. Ο βιβλιοθηκονόμος εφαρμόζει τις αρχές της οργάνωσης της πληροφορίας, για να την καταστήσει προσβάσιμη και παράλληλα χειρίζεται τον εικονικό χώρο των χρηστών με εργαλεία, όπως είναι το μηνύματα, το ημερολόγιο κλπ. Απώτερος στόχος η διατήρηση ενός σωστά οργανωμένου, πλούσιου σε πληροφορία συνεργατικού περιβάλλοντος.

Επίπεδο 1	Ρόλος του Βιβλιοθηκονόμου	Παραδείγματα δραστηριοτήτων	Γνώσεις & δεξιότητες
	<p>Πάροχος υπηρεσιών</p> <p>Αγοραστής πηγών</p> <p>Ανάπτυξη συλλογών</p>	<p>Ανάπτυξη συλλογών για την υποστήριξη του προγράμματος σπουδών ή εκπαιδευτικές προσπάθειες ανά τμήμα ή σχολική μονάδα.</p> <p>Ανάπτυξη υπηρεσιών για τον φυσικό χώρο της βιβλιοθήκης.</p>	<p>Γνώση των απαιτήσεων των πηγών.</p> <p>Γνώση των διδακτικών και ερευνητικών αναγκών των διδασκόντων</p> <p>Γνώση των μαθησιακών αναγκών των φοιτητών.</p>
Επίπεδο 2	<p>Ανάπτυξη συλλογών</p> <p>Συμμετοχή ως διδάσκων και ομιλητής</p>	<p>Αναπτύσσει αυτόνομη διάλεξη σε ένα μάθημα.</p> <p>Υποστηρικτικός ρόλος στην εκπαίδευση και την έρευνα.</p> <p>Δημιουργία web-based οδηγού για τη βιβλιοθήκη.</p>	<p>Γνώση των απαιτήσεων των πηγών.</p> <p>Αναμονή των πληροφοριακών αναγκών των φοιτητών και των διδασκόντων.</p> <p>Βασικές γνώσεις των μαθησιακών και διδακτικών αργών.</p>
Επίπεδο 3	<p>Μέλος της ομάδας</p> <p>Συνεργάτης</p> <p>Συνδιδασκαλία</p> <p>Παρουσίαση</p> <p>Βιβλιοθήκη διαθέσιμη για παροχή υπηρεσιών</p> <p>Liaison Library</p>	<p>Ενσωμάτωση της διδασκαλίας της βιβλιοθήκης στο μάθημα ή το πρόγραμμα σπουδών.</p> <p>Ανάπτυξη και διατήρηση συνεργατικού περιβάλλοντος για ερευνητικά πρότζεκτ.</p> <p>Διατήρηση του ιδρυματικού αποθετηρίου.</p> <p>Προσαρμογή των υπηρεσιών εξυπηρέτησης χρηστών και των συμβουλευτικών υπηρεσιών.</p> <p>Παροχή εξατομικευμένων ερευνητικών υπηρεσιών.</p>	<p>Ερευνητικές δεξιότητες.</p> <p>Γνώση της επιστημονικής επικοινωνίας και της ανοιχτής πρόσβασης.</p> <p>Δεξιότητες εκπαιδευτικού σχεδιασμού.</p> <p>Δεξιότητες στην εφαρμογή τεχνολογιών, για την οργάνωση και διαχείριση πληροφορίας.</p> <p>Γνώση θεωριών μάθησης.</p>
Επίπεδο 4	<p>Εκπαιδευτής</p> <p>Information specialist</p> <p>Ανάπτυξη μαθήματος</p>	<p>Διδασκαλία σε credit-based μαθήματα.</p>	<p>Δεξιότητες εκπαιδευτικού σχεδιασμού.</p> <p>Γνώση θεωριών μάθησης.</p>

	Κλινικός ιατρικός βιβλιοθηκονόμος Βιβλιοθηκονόμος επιστημών υγείας ως καταναλωτής	Μοιράζονται κοινό χώρο με το διδακτικό προσωπικό και τους φοιτητές. Συμμετέχουν σε συνεδριάσεις των επαγγελματιών Υγείας. Παρέχουν εξατομικευμένες υπηρεσίες. Αναπτύσσουν ιατρική συλλογή για να ικανοποιήσουν τις πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών.	Ερευνητικές ικανότητες. Κατανόηση της ερευνητικής διαδικασίας Ικανότητα εφαρμογής νέων τεχνολογιών στην οργάνωση και διαχείριση πληροφορίας. Πολιτισμικές ικανότητες Κατανόηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών της Υγείας. Ικανότητες διαχείρισης project. Δεύτερος μεταπτυχιακός τίτλων σπουδών ή πιστοποιητικό σε άλλο επιστημονικό πεδίο ή το γνωστικό αντικείμενο της liaison librarian.
Επίπεδο 5	Λειτουργεί ως διδάσκων που μοιράζεται κοινό χώρο με το διδακτικό προσωπικό όλων των γνωστικών αντικειμένων. Συν-συγγραφέας Συνεργάτης στην έρευνα Συμβολή στην ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών. Συνεργάτης ως προς την επικοινωνία με την κοινότητα.	Συνεισφορά στη λήψη αποφάσεων και στην επιτυχία των στρατηγικών στόχων του Ιδρύματος. Συνεχής παρουσία στο περιβάλλον των διδασκόντων και των φοιτητών. Συμμετοχή σε επιτροπές. Συν-συγγραφέας σε κεφάλαια βιβλίων, συστηματική επισκόπηση. Συνεργασία στην απόκτηση υποτροφιών και συμμετοχή στη σύνταξη ερευνητικών πρότζεκτ. Ανάπτυξη προγραμμάτων επικοινωνίας προς την κοινότητα.	Γνώση του θεματικού περιεχομένου σχετικό με το γνωστικό αντικείμενο που υπηρετεί. Γνώση του παιδαγωγικού σχεδιασμού και των παιδαγωγικών θεωριών. Ερευνητικές ικανότητες Γνώση της ερευνητικής διαδικασίας. Ικανότητα διαχείρισης προγραμμάτων. Πολιτισμική ικανότητα. Γνώση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών. Εξειδίκευση σε συγκεκριμένη περιοχή που συνεισφέρει στους στρατηγικούς στόχους του ιδρύματος. Δεύτερος μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών ή διδακτορική διατριβή στην εκπαίδευση ή στην liaison βιβλιοθηκονομία.

Πίνακας 2. Τα πέντε επίπεδα της ιατρικής ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας σύμφωνα με τους

Wu & Mi (2013).

2.2.1 Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος και συναφείς ειδικότητες

Reference και ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος

Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκονόμων, ο reference βιβλιοθηκονόμος είναι εκείνος που «*συνιστά, ερμηνεύει, χρησιμοποιεί ή/και αξιολογεί την πληροφορία, ώστε να βοηθήσει τους χρήστες να ικανοποιήσουν τις πληροφοριακές τους ανάγκες. Τα αιτήματα ικανοποιούνται δια ζώσης, τηλεφωνικά, με διαδικτυακή συζήτηση (chat) και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο*» (American Library Association, 2016)

Η τεχνολογία επηρέασε τον τρόπο χρήσης της πληροφορίας. Οι χρήστες λαμβάνουν πληροφορίες, είτε για προσωπικό ή επιστημονικό ενδιαφέρον σε κάθε χώρο, μέσω επιτραπέζιων και φορητών υπολογιστών, smartphones και tablets. Η πανταχού παρούσα τεχνολογία και η αμεσότητα πρόσβασης στην ψηφιακή πληροφορία έχουν επιπτώσεις στην υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών (reference desk ή reference service), καθιστώντας τη σταδιακά λιγότερο σημαντική. Έτσι, αναζητήθηκαν καινοτόμοι τρόποι για να γίνει πιο ελκυστική στο κοινό (Shumaker, 2012: 3).

Στην παραδοσιακή υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών -είτε η εξυπηρέτηση πραγματοποιείται δια ζώσης, είτε μέσω τηλεφώνου, ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή διαδικτυακής συζήτησης σε πραγματικό χρόνο- οι βιβλιοθηκονόμοι δίνουν στους χρήστες συμβουλές και οδηγίες, σχετικά με τις ερευνητικές μεθόδους και τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Μπορούν να δημιουργηθούν νέες σχέσεις με τους χρήστες, που όμως δεν ευδοκίμούν πάντα. Η αποστολή των βιβλιοθηκονόμων ολοκληρώνεται και δεν απαιτείται να κατανοήσουν τον απώτερο στόχο του χρήστη με κάθε λεπτομέρεια.

Η φιλοσοφία του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου είναι διαφορετική. Οφείλει να κατανοεί πλήρως τη φύση του αιτήματος ή της εκτελούμενης εργασίας, είτε πρόκειται για τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα είτε για έρευνα. Συνειδητά χτίζει ισχυρές σχέσεις με το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές, το τμήμα μάρκετινγκ, την ομάδα έρευνας ή με οποιαδήποτε άλλη ομάδα χρηστών. Αυτό είναι αναπόσπαστο μέρος της δουλειάς τους. Η στενή επαφή και η βαθιά κατανόηση των αιτημάτων αποτελούν προϋποθέσεις για την προσαρμογή στις ανάγκες της ομάδας και για να παρέχουν υψηλής αξίας υπηρεσίες διαχείρισης της πληροφορίας (Shumaker, 2012).

Στην παραδοσιακή υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών, οι βιβλιοθηκονόμοι είναι υπεύθυνοι για την ορθή λειτουργία της, χωρίς να συνειδητοποιούν πως η απόδοσή τους επηρεάζει την απόδοση του χρήστη. Ωστόσο, η στενή σχέση μεταξύ ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου και

των ομάδων, οδηγούν στην παραδοχή του ρόλου ως συστατικού μέλους της ομάδας, που αναλαμβάνει την ευθύνη για τα καλά ή άσχημα αποτελέσματα (Shumaker, 2012: 4-7).

Οι βιβλιοθηκονόμοι αναζητούν μια νέα εκδοχή του reference librarian, που δεν αρκείται στην παροχή αξιόπιστων πληροφοριών, αλλά αναλαμβάνει πολιτιστικό, συμβουλευτικό και εκπαιδευτικό ρόλο. Για να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες, ο reference librarian θα πρέπει να δημιουργήσει τη Βιβλιοθήκη 2.0 και να υποστηρίξει υπηρεσίες, όπως τα Wikis, τα Blogs και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, την εξόρυξη μεγάλων δεδομένων (big data), τους ερευνητές με τη δημιουργία αποθετηρίων, τα νέα ανοίγματα στην εκδοτική βιομηχανία, να επαυξήσει τις ψηφιακές δεξιότητες των χρηστών και να προετοιμάσει το έδαφος για τις υπηρεσίες του Ιστού 3.0 (Ayeni, 2015: 114-116).

Μεικτός (blended) και ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος

Η εκπαιδευτική διάσταση της βιβλιοθηκονομίας κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος, όπως φαίνεται από την ανάδυση νέων όρων, όπως ο πληροφοριακός γραμματισμός, η βιβλιογραφική υποστήριξη, η υποστήριξη έρευνας- και είναι το αποτέλεσμα της ανάπτυξης υπηρεσιών, όπως ο ηλεκτρονικός κατάλογος (OPAC), τα ηλεκτρονικά ευρετήρια, οι βάσεις δεδομένων και οι μηχανές αναζήτησης που προαπαιτούν την ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφορικής και διδασκαλίας (Shank, 2006). Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες μετατρέπονται από χώρους πληροφόρησης σε κοινωνικά, πολιτιστικά και τεχνολογικά κέντρα, όπου εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι συνυπάρχουν αρμονικά, χρησιμοποιώντας ψηφιακά και έντυπα μέσα (Sinclair, 2009). Επιδιώκουν την ενσωμάτωση της πληροφοριακής παιδείας στο πρόγραμμα σπουδών, ώστε οι χρήστες να αποκτήσουν την ικανότητα εύρεσης, χρήσης και αξιολόγησης των πόρων, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή (Shank, 2006).

Υπάρχουν τέσσερις (4) ιδιότητες, που διαφοροποιούν τον μεικτό βιβλιοθηκονόμο, όπως η ηγεσία, η συνεργασία, η προνοητικότητα και ο μετασχηματιστικός του ρόλος (Vargas et. al., 2015: 3-4). Οι Bell & Shank (2004) έδωσαν τον όρο, του μεικτού βιβλιοθηκονόμου, που εμπεριέχει και την εκπαιδευτική διάσταση. *«Είναι ο ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος που έχει γνώσεις πληροφορικής σε συνδυασμό με εκπαιδευτικές ικανότητες και μπορεί να τις εφαρμόζει με κατάλληλο τρόπο κατά την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία»*. Ο μεικτός βιβλιοθηκονόμος εστιάζει στους μαθησιακούς στόχους και σε όλο το φάσμα του προγράμματος σπουδών (Sinclair, 2009). Παράλληλα, αποσκοπεί στην υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εφόσον διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις παιδαγωγικών θεωριών, εκπαιδευτικού σχεδιασμού, τεχνολογίας και μπορεί να αποτελέσει συνεργατικό εταίρο στη μάθηση και τη διδασκαλία (Edward, 2011: 16). Λόγω των εξειδικευμένων

γνώσεων στην παιδαγωγική, της ικανότητάς του να χρησιμοποιεί την τεχνολογία για τη σχεδίαση διδακτικού και εκπαιδευτικού υλικού είναι περισσότερο ανταγωνιστικός στον επαγγελματικό στίβο (Shank, 2006).

Η εξέλιξη της πληροφοριακής παιδείας υπήρξε θετικό βήμα, αλλά υπάρχει αρκετός δρόμος προς την πλήρη ενσωμάτωσή του βιβλιοθηκονόμου στην ακαδημαϊκή τάξη. Απαιτούνται συγκεκριμένες δεξιότητες και μεθοδολογικές αρχές, που θα επιτρέπουν την ένταξη του μεικτού βιβλιοθηκονόμου στη διδασκαλία και μάθηση, τις οποίες όρισαν οι Bell & Shank ως εξής (Bell & Shank, 2004: 372-373):

1. Αναλαμβάνει ηγετικές θέσεις στον πανεπιστημιακό χώρο και με αυτόν τον τρόπο προωθεί τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης.
 2. Αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την οργάνωση μαθημάτων πληροφοριακής παιδείας στην πανεπιστημιακή κοινότητα, ώστε να διευκολυνθεί και η δική του συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία.
 3. Προχωράει στον πλήρη σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την υποστήριξη των χρηστών. Απώτερος στόχος είναι οι χρήστες να αποκτήσουν δεξιότητες απαραίτητες, όχι μόνο για την ακαδημαϊκή τους πορεία, αλλά και για τη διά βίου επιτυχία.
 4. Ανοίγει διαύλους επικοινωνίας και συνεργασίας με εκπαιδευτικούς και τεχνικούς ζωτικής σημασίας για την εκπλήρωση της εκπαιδευτικής αποστολής της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης.
- Οι όροι του ενσωματωμένου και του μεικτού βιβλιοθηκονόμου συνυπήρχαν και χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος θεωρείται η εξέλιξη του μεικτού, γι' αυτό και έχουν κοινά σημεία μεταξύ τους. Στόχος τους είναι να ενσωματωθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Κατά τον Shank (2011), σημείο αναφοράς για τον ενσωματωμένο, τον μεικτό και τον Βιβλιοθηκονόμο 2.0,¹⁰ δεν είναι να αντικαταστήσουν τους εκπαιδευτικούς και τους τεχνολόγους πληροφορικής, αλλά αποσκοπούν στην ενδυνάμωση της σχέσης μαζί τους, με απώτερο στόχο την προαγωγή της γνώσης.

¹⁰ Ο Βιβλιοθηκονόμος 2.0 (Librarian 2.0) σχετίζεται με την εμφάνιση και ανάπτυξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων του είναι η επικοινωνία, η συνεργασία, η ηγεσία, το marketing και η διαχείριση έργων (project management). Οι Βιβλιοθηκονόμοι 2.0 είναι καινοτόμοι, ευέλικτοι, ενεργοί εκπαιδευόμενοι και προσαρμόσιμοι. Επιπλέον, ο Βιβλιοθηκονόμος 2.0 έχει τους ρόλους του καταναλωτή περιεχομένου (παθητικός ρόλος), του σχολιαστή περιεχομένου (διαδραστικός), δημιουργός περιεχομένου (ενεργητικός ρόλος) και συλλέκτης περιεχομένου (τρέχουσα αντίληψη) (Huvila, Holmberg, Kronqvist-Berg & Widen, 2013: 4).

Liaison και ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος

Κατά τη δεκαετία του 1980, αναδύθηκε το μοντέλο του liaison βιβλιοθηκονόμου, που παρείχε εξειδικευμένη βοήθεια σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα, ενώ την ίδια στιγμή προωθούσε την αποστολή της βιβλιοθήκης για διδασκαλία και μάθηση (Zanin-Yost, 2018: 151). Ο liaison βιβλιοθηκονόμος έχει στόχο την ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών, συνδέοντας τους με πηγές ανεξάρτητα από το υπόστρωμά τους και μαθαίνοντάς τους να τις χρησιμοποιούν σωστά (Johnson, 2018: 92) Τα τελευταία χρόνια τα καθήκοντα του liaison βιβλιοθηκονόμου έχουν επεκταθεί στη διδασκαλία, έχοντας γνώσεις παιδαγωγικών θεωριών (Morrow, 2016: 39).

Αυτό το μοντέλο αναπτύχθηκε ευρέως, αλλά με πολλές διαφοροποιήσεις. Για παράδειγμα, υπήρχε ένας βιβλιοθηκονόμος υπεύθυνος για τη συλλογή υλικού, άλλος για τη διδασκαλία θεματικών περιοχών ή ένας βιβλιοθηκονόμος, που συγκέντρωνε στο πρόσωπό του πολλαπλούς ρόλους. Για πολλά χρόνια, ο όρος liaison βιβλιοθηκονόμος, χρησιμοποιήθηκε εναλλακτικά με τον όρο του reference librarian. Σε αδρές γραμμές, ο liaison βιβλιοθηκονόμος εκτελεί τρεις εργασίες, την ανάπτυξη συλλογών, την εξυπηρέτηση χρηστών (reference duties) και τη διδασκαλία. Η συμβολή του liaison βιβλιοθηκονόμου έγκειται στην αναβάθμιση της ποιότητας των συλλογών, ωστόσο παρέμενε προσηλωμένος στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης (Zanin-Yost, 2018: 151). Ο liaison βιβλιοθηκονόμος είναι επιφορτισμένος με την εξυπηρέτηση μιας βάσης χρηστών, που είναι το σχολείο, το πανεπιστήμιο ή κάποιο ερευνητικό κέντρο, εστιάζοντας στις προσωπικές ανάγκες των χρηστών και τις διαπροσωπικές σχέσεις μαζί τους, ανοίγοντας διαύλους επικοινωνίας μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας και της βιβλιοθήκης. Επίσης, διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο, αυτοπεποίθηση, είναι προνοητικός με καλή αντίληψη των συνθηκών (Pospelova, Tsurtssumia & Tsibulnikova, 2018: 652).

Ο liaison βιβλιοθηκονόμος συμβάλλει στην επιστημονική επικοινωνία, γεφυρώνει το χάσμα στη γνώση και συνδράμει στη συστηματική επισκόπηση της βιβλιογραφίας (Pospelova, Tsurtssumia & Tsibulnikova, 2018: 652). Έχει επίσης ηγετικό ρόλο, στέκεται αρωγός των εκπαιδευτικών και των φοιτητών και η επιρροή του σταδιακά ξεφεύγει από τα όρια της ικανοποίησης των εκπαιδευτικών και μαθησιακών αναγκών (Pospelova, Tsurtssumia & Tsibulnikova, 2018: 653-654).

Οι νέες προκλήσεις για την ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών, οι καινοτομίες στην ψηφιακή τεχνολογία και το ενδιαφέρον για διεπιστημονική συνεργασία, οδήγησαν στον μετασχηματισμό του liaison βιβλιοθηκονόμου (Zanin-Yost, 2018: 152). Οι σημερινές προσδοκίες επίσης ότι ο βιβλιοθηκονόμος είναι προβλεπτικός, παρακολουθεί τις αλλαγές

στα επιστημονικά αντικείμενα, δεν αρκείται στις ανάπτυξη συλλογών και αξιολογεί το πρόγραμμα σπουδών, οδήγησαν στην σταδιακή εγκατάλειψη του όρου liaison βιβλιοθηκονόμου και τη χρήση του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, ενώ η Dewey (2017) τονίζει ότι οι δύο ειδικότητες δεν είναι αναγκαίο να δρουν ανεξάρτητα (Zanin-Yost, 2018: 152-153).

Ο liaison βιβλιοθηκονόμος παύει να έχει επικουρικό ρόλο στην ακαδημαϊκή έρευνα και διδασκαλία και αποκτά ενσωματωμένη παρουσία σε τμήματα και προγράμματα (Zanin-Yost, 2018: 152). Οι δύο ειδικότητες παρουσιάζουν σημεία σύγκλισης, καθώς μοιράζονται κοινές αρμοδιότητες (Zanin-Yost, 2018: 153). Διδάσκουν σε online μαθήματα πληροφοριακής παιδείας, σε μαθήματα με πιστωτικές μονάδες και είναι τα κεντρικά πρόσωπα σε ερευνητικά έργα ή στην ακαδημαϊκή τάξη (Zanin-Yost, 2018: 152).

Το εκπαιδευτικό προσωπικό αντιμετωπίζει τον ενσωματωμένο/liaison βιβλιοθηκονόμο, ως το κυριότερο πρόσωπο, που παρέχει συνεχή βοήθεια σε φοιτητές ή σε ένα ολόκληρο τμήμα. Ο πυρήνας του liaison/ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου είναι η συνεργασία με το προσωπικό, που προσαρμόζει τη διδασκαλία της βιβλιοθήκης, για την ικανοποίηση των αναγκών των χρηστών, συμβάλλει στην επιτυχία τους, αναδεικνύει την πληροφοριακή παιδεία ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής και μαθησιακής διαδικασίας και έχει ρόλο στον σχεδιασμό του μαθήματος και την ανάπτυξη ρουμπρικής βαθμολογιών (rubrics assessment) (Zanin-Yost, 2018: 153).

Προσωπικός και ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος

Αναπτύχθηκε ως υπηρεσία από την Ιατρική Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Yale το 1996, ώστε να βελτιωθεί η υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών και παρέχει παρόμοιες υπηρεσίες με τον liaison και τον θεματικό βιβλιοθηκονόμο (Ziegler, 2017: 214). Για να αυξήσουν τη χρήση της συγκεκριμένης υπηρεσίας, οι βιβλιοθηκονόμοι της Cushing/Whitney Medical Library αποφάσισαν να είναι πιο άμεσοι στην προσέγγιση του κοινού με την ανάθεση σε κάθε προσωπικό βιβλιοθηκονόμο από έναν φοιτητή. Δεδομένου ότι ο προσωπικός βιβλιοθηκονόμος είναι αμεσότερος, δημιουργεί στενότερες σχέσεις με τους χρήστες και διαχειρίζεται με ευκολία τους παράγοντες, που επηρεάζουν την αλληλεπίδραση μαζί τους, όπως η ελλιπής εμπειρία με τη βιβλιοθήκη (Nann, 2010: 22). Βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία μαζί τους, τους ενημερώνει για τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης, ενθαρρύνοντάς τη χρήση της Paganelli & Paganelli, 2017: 56). Καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου, οι φοιτητές λαμβάνουν προσωπικά e-mail, με πληροφορίες για τη βιβλιοθήκη, τους παρέχεται υποστήριξη σε τομείς, όπως η πληροφοριακή παιδεία, η ερευνητική διαδικασία και η

αξιολόγηση των πηγών. Ο προσωπικός βιβλιοθηκονόμος είναι προνοητικότερος, όταν οι χρήστες προσεγγίζουν τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης και συμβάλλει στην ισχυροποίηση των προσωπικών σχέσεων μεταξύ βιβλιοθηκονόμου-φοιτητή (Paganelli & Paganelli, 2017: 56-57).

Ο προσωπικός, όπως και ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος, προσδίδει εξωστρέφεια στη βιβλιοθήκη (Paganelli & Paganelli, 2017: 57). Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος ωστόσο, εστιάζει περισσότερο στη σχέση μεταξύ διδάσκοντα-βιβλιοθηκονόμου, ενώ ο προσωπικός βιβλιοθηκονόμου-χρήστη. Ο συνδυασμός και των δύο μοντέλων ευνοεί την στενότερη συνεργασία και την επίτευξη των στόχων των εμπλεκόμενων μερών. Προκειμένου να συνδυαστούν και τα δύο μοντέλα απαιτείται η αντίληψη των αναγκών των διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών. Ο βιβλιοθηκονόμος επίσης, οφείλει να έχει γνώση του μαθήματος, του προγράμματος σπουδών, να διατηρεί καλές σχέσεις με τους συμμετέχοντες, και να τους παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες και διδακτικό υλικό (Paganelli & Paganelli, 2017: 57).

Ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος και λοιπές ειδικότητες

Ο Shumaker σύγκρινε τον ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο με παραπλήσιες ειδικότητες, που παρουσιάζουν σημεία σύγκλισης, όπως ο εικονικός βιβλιοθηκονόμος (virtual librarian), ο «περιπλανώμενος» βιβλιοθηκονόμος (roving librarian), ο βιβλιοθηκονόμος-σύμβουλος (consulting librarian) και ο προσωπικός βιβλιοθηκονόμος (personal librarian). Πιο συγκεκριμένα, ο *εικονικός βιβλιοθηκονόμος* εξυπηρετεί με ποικίλα μέσα, όπως το τηλέφωνο, το e-mail, το chat και οποιοδήποτε άλλο ψηφιακό μέσο, είναι διαθέσιμος συνεχώς, αλλά έχει παθητικό ρόλο και αναμένει το αίτημα του χρήστη και ως προς αυτό το σημείο διαφοροποιείται από τον ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο. Ο «περιπλανώμενος» βιβλιοθηκονόμος προσπερνά τα όρια της βιβλιοθήκης και προσεγγίζει τους χρήστες σε χώρους, όπως είναι τα καφέ, η φοιτητική εστία, τα επιμέρους τμήματα και τους ενθαρρύνει να θέσουν ερωτήσεις, όπως και ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος. Ωστόσο, διαφοροποιείται ως προς τη συνεργασία του με τους διδάσκοντες, ενώ αποκόπτεται από τον μητρικό οργανισμό. Ο *βιβλιοθηκονόμος-σύμβουλος* είναι προνοητικός, παρεμβαίνει εξατομικευμένα, αλλά και σε επίπεδο ομάδας. Αναπτύσσει σχέσεις κατά τη διάρκεια της συνεργασίας του με τους εκπαιδευόμενους, αλλά δεν αποτελεί μέρος της ομάδας και δεν έχει συνυπευθυνότητα στα τελικά αποτελέσματα. Τέλος, μεταξύ των επαγγελματιών που συγκρίνει Shumaker, είναι ο *προσωπικός βιβλιοθηκονόμος*, που αναλύθηκε προηγουμένως. Είναι μια πολιτική που ακολουθείται από πολλά ιδρύματα. Αναπτύσσει ισχυρές σχέσεις με τους εκπαιδευόμενους και λειτουργεί προνοητικά, υποστηρίζοντας τους εκπαιδευόμενους

καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών τους, ωστόσο, υστερεί στην υποστήριξη ομαδικών project (Shumaker, 2016: 15-16).

2.3 Λόγοι ανάπτυξης της ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομίας

Ο ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή του επαγγέλματός του. Ο ρόλος του επαναπροσδιορίζεται συνεχώς, εξαιτίας τους συνεχούς ανταγωνισμού με τις εκρηκτικές διαστάσεις της τεχνολογικής προόδου και γι' αυτό από καταναλωτής πληροφοριών μετατρέπεται σε παραγωγό (Bell & Shank, 2004: 372-373; Shahril & Fazli, 2015: 6-8). Οι παραπάνω εξελίξεις διαδραματίζονται σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπου η βιβλιοθήκη δεν έχει τον πρωτεύοντα ρόλο στην επιλογή της πληροφόρησης, αναζητώντας νέους τρόπους να παραμείνει σε επαφή με την ακαδημαϊκή κοινότητα (Summey & Kane, 2017: 158-160). Η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη ειδικότερα, έχει να αντιμετωπίσει την περιθωριοποίηση, εξαιτίας ποικίλων παραγόντων, όπως: α) οι αλλαγές ως προς την επιστημονική εκδοτική, που αναζητεί νέους δρόμους, β) η εγγραφή των χρηστών σε βάσεις δεδομένων, γ) ο ανταγωνισμός με κολοσσούς, όπως η Google και η Microsoft, που παρά τις αδυναμίες στους μηχανισμούς εντοπισμού, αποκτούν όλο και μεγαλύτερη δημοφιλία και δ) τα φαινόμενα «*Googλοποίησης*» (Bell & Shank, 2004: 372-373).

Επιπρόσθετοι λόγοι, που ανέδειξαν την ανάγκη της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας είναι (Rudacill, 2010: 85-89):

Η αλλαγή του παιδαγωγικού τοπίου: Οι βιβλιοθήκες είναι ένα μέρος, της ακαδημαϊκής κοινότητας, που επηρεάζεται από το ψηφιακό περιβάλλον. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δημιουργεί νέες ευκαιρίες για τη συμμετοχή της βιβλιοθήκης στην ακαδημαϊκή τάξη και τη βελτίωση της πληροφοριακής παιδείας. Αποτελεί έναν από τους πιο συχνούς τρόπους για την ενσωμάτωση του βιβλιοθηκονόμου στη ζωή του φοιτητή και του ερευνητή. Η συμμετοχή πλέον των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων είναι τόσο διαδεδομένη, που η *Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκονόμων* ίδρυσε ιδιαίτερο τμήμα *Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*.

Η μείωση της χρηματοδότησης: Από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες, που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας, είναι συνεχής μείωση του προϋπολογισμού, ωθώντας στην υιοθέτηση ρηξικέλευθων υπηρεσιών.

Η ανάγκη για καινοτομία: Το ακαδημαϊκό τοπίο αλλάζει σε μεγάλο βαθμό, γιατί η πρόσβαση στην πληροφορία απαιτεί νέες προσεγγίσεις, εξαιτίας των οικονομικών αλληλεξαρτήσεων και των παγκόσμιων πολιτισμικών αλλαγών.

Τέλος, η ανάδειξη των «εργαζομένων γνώσης». Η εξάρτηση των οργανισμών από το «γνωρίζοντας τι γνωρίζουμε» και της ακαδημαϊκής κοινότητας για πληροφοριακή παιδεία, κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη μετασχηματισμού της υπηρεσίας εξυπηρέτησης χρηστών και τη συμπερίληψη του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου σε ερευνητικές ομάδες και μαθήματα (Shahril & Fazli, 2015: 4).

2.4 Ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία σε LMS: Επίπεδα και εκπαιδευτικός σχεδιασμός

Οι βιβλιοθηκονόμοι παρείχαν ανέκαθεν υποστήριξη προς τους εξ αποστάσεως φοιτητές, όμως με τη χρήση των LMS, η παρουσία τους είναι αδήριτη ανάγκη (Farkas, 2015: 1-2). Στα πλαίσια του LMS, εμπεριέχεται η έννοια της ενσωμάτωσης σε εικονικό περιβάλλον (Burke & Tumbleson, 2016: 5) που λειτουργούν ως υποδοχείς πληροφοριακής παιδείας (Leeder & Lonh, 2014: 642). Ο τρόπος που ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος θα εισχωρήσει στο LMS και θα οργανώσει το περιεχόμενο, ποικίλει σύμφωνα με τους στόχους που έχει θέσει, γι' αυτό και ακολουθούνται διαφορετικές προσεγγίσεις.

Δύο είναι οι ευρείες κατηγορίες εκπαίδευσης, που εφαρμόζεται στην εξ αποστάσεως και στη δια ζώσης διδασκαλία. Η *ανεξάρτητη εκπαίδευση* (stand-alone instruction) και η *ενσωματωμένη σε μεμονωμένα μαθήματα εκπαίδευση* (course integrated instruction). Η ανεξάρτητη εκπαίδευση δεν έχει σύνδεση με κάποιο μάθημα ή με το πρόγραμμα σπουδών. Αντιθέτως, η ενσωματωμένη είναι σχεδιασμένη, για να προσαρμόζεται στις ανάγκες του μαθήματος. Στην περίπτωση της ανεξάρτητης εκπαίδευσης, δημιουργούνται tutorial γενικότερου ενδιαφέροντος. Στη δεύτερη περίπτωση, η ενσωμάτωση πραγματοποιείται για κάθε μάθημα, σε ένα σύστημα διαχείρισης μάθησης, είτε με σύγχρονο είτε ασύγχρονο τρόπο και με τη συμμετοχή του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου (Edwards, 2011: 18).

Το μοντέλο των Shank and Dewald (2003) διαχωρίζει το επίπεδο προσέγγισης σε μακροεπίπεδο (macro-level) και το μικροεπίπεδο (micro-level). Στο μακροεπίπεδο η βιβλιοθήκη έρχεται σε επαφή με ευρύτερο μέρος των χρηστών. Απαιτεί στενή συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και διδασκόντων, αλλά λιγότερη συνεισφορά της βιβλιοθήκης, ως προς τη συντήρηση (Wright & Williams, 2011: 7). Το περιεχόμενο του ιστότοπου, οι θεματικές πύλες, οι οδηγοί έρευνας και οι βάσεις δεδομένων μεταφέρονται στο LMS με αυτοματοποιημένες διαδικασίες, δημιουργώντας έναν ενιαίο χώρο πηγών, όπου οι χρήστες έχουν κοινή πρόσβαση. Ενώ οι βιβλιοθήκες έχουν αναπτύξει ιστοχώρους με υλικό για τους εξ αποστάσεως εκπαιδευόμενους, αυτή η πληροφορία έχει μεγαλύτερη αξία, όταν

χρησιμοποιείται στο LMS. Οι βιβλιοθηκονόμοι επιλέγουν να δημιουργήσουν την εικονική τους τάξη, όπου οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να εγγραφούν, ενώ την εμπλουτίζουν με διδακτικές ενότητες, αξιολογήσεις και μηχανισμούς επικοινωνίας (Farcas, 2008: 56).

Εν αντιθέσει με το προηγούμενο μοντέλο, στο μικροεπίπεδο, οι εκπαιδευόμενοι έχουν μεγαλύτερη διάδραση και επικοινωνία με έναν συγκεκριμένο βιβλιοθηκονόμο κατά τη διάρκεια των εξ αποστάσεως μαθημάτων. Η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτή-βιβλιοθηκονόμου θεωρείται ζωτικής σημασίας. Ο βιβλιοθηκονόμος προσαρμόζεται στις ανάγκες των χρηστών και η συνεισφορά του ποικίλει από την παροχή κατάλληλων θεματικών πυλών για συγκεκριμένες θεματικές περιοχές, tutorial αναρτημένα στην ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης, συμμετοχή στη διαμόρφωση των εργασιών και στην απόδοση των εκπαιδευομένων (Wright & Williams, 2011: 7; Farcas, 2008: 56).

Και οι δύο στρατηγικές παρουσιάζουν μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα. Το μακροεπίπεδο απαιτεί λιγότερη προσπάθεια από την πλευρά των βιβλιοθηκονόμων, και λιγότερο στενή συνεργασία με τους διδάσκοντες. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες και πηγές, δεν προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των χρηστών, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει τους χρήστες σε περισσότερες απορίες. Στον αντίποδα, το μικροεπίπεδο απαιτεί περισσότερο χρόνο και τη στενότερη συνεργασία διδασκόντων-βιβλιοθηκονόμων, ενώ αν η συνεργασία δεν είναι αρμονική δυσχεραίνει το έργο των βιβλιοθηκονόμων, γι' αυτό και πρέπει να ορίζονται με σαφήνεια οι ρόλοι βιβλιοθηκονόμου και εκπαιδευτικού. Οι περισσότερες βιβλιοθήκες ακολουθούν το υβριδικό μοντέλο, που συνδυάζει και τις δύο στρατηγικές (Farcas, 2008: 56-58).

Ο Sabharwal (2005) προσθέτει το νανοεπίπεδο (nanoapproach), κατά το οποίο λαμβάνεται υπόψη ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός του μαθήματος, έτσι ώστε οι υπηρεσίες της βιβλιοθήκης να προσαρμοστούν στις ανάγκες του. Απαιτεί συνεργασία όχι μόνο διδάσκοντα και βιβλιοθηκονόμου, αλλά και με τον υπεύθυνο σχεδιασμού του μαθήματος (Farcas, 2008: 57).

Σύμφωνα με το μοντέλο των York & Vance (2009), που υιοθετούν και οι Lysiak, Mross & Raish (2018), η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία αποτελείται από τρεις βαθμίδες εισχώρησης. Στην κατώτερη βαθμίδα, ο βιβλιοθηκονόμος αιτείται την προσθήκη υπερσυνδέσμων στο LMS, που οδηγούν σε πληροφοριακούς πόρους. Η προώθηση των υπηρεσιών προς τους εξ αποστάσεως χρήστες πραγματοποιείται με απλά μέσα, όπως το e-mail. Η επισύναψη πόρων στο LMS αποσκοπεί στην αύξηση της προσβασιμότητας, την ενδυνάμωση των σχέσεων με το διδακτικό προσωπικό και την αλληλεπίδραση με τους φοιτητές. Στο ενδιάμεσο επίπεδο, δημιουργούνται tutorial σε ασύγχρονη μορφή, που αποτελούν μέρος του μαθήματος, όπως

επίσης και μαθήματα πληροφοριακής παιδείας για κάθε ενδιαφερόμενο. Στο ανώτερο επίπεδο, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος, με τους εκπαιδευτικούς σχεδιάζουν από κοινού τα μαθήματα και η πληροφοριακή παιδεία συμπεριλαμβάνεται στο πρόγραμμα σπουδών, ως αναπόσπαστο μέρος (Lysiak, Mross & Raish, 2018: 15-16; Leeder & Lonn, 2014: 641-642). Ειδικότερα, στο ανώτερο επίπεδο, οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι είναι σε άμεση συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό, που τους συμπεριλαμβάνει τόσο σε διαδικτυακά όσο και σε δια ζώσης μαθήματα. Παραθέτουν υπερσυνδέσμους για τη βιβλιοθήκη, screencasts για τη χρήση βάσεων δεδομένων και οδηγούς για την ορθή χρήση των παραπομπών. Ο βιβλιοθηκονόμος αποτελεί μέλος του μαθήματος, με πλήρη πρόσβαση σε εργασίες, στο υλικό των μαθημάτων και άλλους διδακτικούς πόρους (Burke & Tumbleson, 2016: 5).

2.5 Υποστήριξη του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου στους εξ αποστάσεως χρήστες

Με τη συνεισφορά ποιοτικών υπηρεσιών σε απομακρυσμένους χρήστες, τα ιδρύματα στοχεύουν στη συγκράτηση (retention) τους προς άλλα πανεπιστήμια. Τα πρότυπα αυτά επιβάλλονται από υπηρεσίες πιστοποίησης, που επικεντρώνονται στην εξυπηρέτηση χρηστών, όχι μόνο στα δια ζώσης προγράμματα (Francis, 2012: 20).

Πολλά διαφωτιστικά παραδείγματα διαθέσιμα στη βιβλιογραφία για την υποστήριξη χρηστών και την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία, υποδεικνύουν τη στενή σύνδεση μεταξύ των δύο εννοιών. Η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία ανήκει στο ευρύτερο πλαίσιο της υποστήριξης χρηστών, η οποία συμβάλλει στην επιτυχία των φοιτητών, εκτός από την παραγωγή και μεταφορά διδακτικού υλικού. Είναι επίσης, ο γραμματισμός και η ικανότητα των χρηστών να καθορίζουν, να επεξηγούν, να αξιολογούν και να επιδιώκουν την πρόοδο, να αναπτύσσουν δεξιότητες και να εξερευνούν. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η υποστήριξη λαμβάνει διαφορετική μορφή, εξαιτίας της απόστασης εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, προσαρμόζοντας και βελτιώνοντας την παραδοσιακή διδασκαλία στο online περιβάλλον (Fields, 2020: 1375). Η υποστήριξη και εξυπηρέτηση των εξ αποστάσεως χρηστών διαχωρίζεται σε τέσσερις (4) ευρύτερες κατηγορίες (Francis, 2012: 21-22):

1. *Προσωπικό αποκλειστικά αφιερωμένο στην παροχή υπηρεσιών.* Ορισμένες βιβλιοθήκες επιλέγουν τον κατακερματισμό των υπηρεσιών τους ανά τμήμα, ενώ άλλες επιλέγουν να δημιουργήσουν συγκεκριμένες τοποθεσίες, απ' όπου θα συνεργαστούν με τους εξ αποστάσεως φοιτητές.
2. *Εικονικές υπηρεσίες εξυπηρέτησης χρηστών.* Οι εικονικές υπηρεσίες εξυπηρέτησης χρηστών (virtual reference services), όπως το e-mail και η συνομιλία σε πραγματικό χρόνο (chat-instant messaging) αποτελούν έναν σταθερό τρόπο επαφής και υποστήριξης όλο το 24ωρο.
3. *Παροχή πηγών.* Η παροχή πηγών αποτελεί σημείο αναφοράς. Πραγματοποιείται από τον ιστότοπο της βιβλιοθήκης, ο οποίος είναι επισκέψιμος καθ' όλη τη διάρκεια του 24ωρου και παρέχει πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, στα περιοδικά, στα e-books, σε εργαλεία παραπομπών και πολυμέσα. Σ' αυτήν την κατηγορία εμπίπτει και ο διαδανεισμός βιβλιακού υλικού και έντυπων άρθρων.
4. *Εκπαίδευση χρηστών.* Είναι από τις πλέον κρίσιμες υπηρεσίες, καθώς με την υπερπληροφόρηση, οι χρήστες χρειάζονται καλύτερη υποστήριξη ως προς την αναζήτηση, εύρεση, αξιολόγηση και χρήση της πληροφορίας. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τους ενήλικες,

που επιλέγουν να επιστρέψουν στο ακαδημαϊκό περιβάλλον. Η πιο κοινή μέθοδος εκπαίδευσης για τους εξ αποστάσεως χρήστες είναι τα online tutorial.

Κεφάλαιο 3. Οδηγός καλών πρακτικών

3.1 Τα προπαρασκευαστικά στάδια

Η εφαρμογή και η πρακτική της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας απαιτεί επανασχεδιασμό του επαγγέλματος του βιβλιοθηκονόμου και συνεπάγεται αύξηση του φόρτου εργασίας. Το υψηλό επίπεδο ενσωμάτωσης σημαίνει προσπάθεια και επένδυση τόσο από τους βιβλιοθηκονόμους όσο και από τη διοίκηση της βιβλιοθήκης. Είναι σημαντικό οι βιβλιοθηκονόμοι να έχουν προσωπικούς στόχους για επαγγελματική εξέλιξη, ώστε να αποκτήσουν νέες γνώσεις και δεξιότητες, που θα τους διευκολύνουν στην εφαρμογή των καλών πρακτικών της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας (Wu & Mi, 2013: 262).

Η προετοιμασία: Είναι το στάδιο που τίθενται οι στόχοι, απαντώντας στα παρακάτω ερωτήματα: Πόσοι βιβλιοθηκονόμοι θα συμμετάσχουν; Θα παρέχουν υποστήριξη σε ολόκληρο το τμήμα ή σε συγκεκριμένα μέλη του διδακτικού προσωπικού; Σε πόσα μαθήματα θα συμμετάσχουν; Θα ακολουθηθεί το μοντέλο εξωστρέφειας και σε τι επίπεδο θα φτάσει η ενσωμάτωση; (Knight & Loftis, 2012: 366). Η διεύθυνση της βιβλιοθήκης πρέπει να έχει συνολική εικόνα του οργανισμού, ώστε να αντιληφθεί την οργανωσιακή κουλτούρα, τους στρατηγικούς στόχους, τις ανάγκες και τις προσδοκίες. Επιπλέον, πρέπει να προβλεφθούν οι προκλήσεις και τα εμπόδια, που μπορούν να υπάρξουν κατά την επίτευξη των στόχων, που έχουν οραματιστεί. Η ανάλυση των εργασιών (job analysis) κρίνεται απαραίτητη, ώστε να συλλεχθούν πληροφορίες για τα καθήκοντα, τις δραστηριότητες, τις αρμοδιότητες, των βιβλιοθηκονόμων, ώστε να ενσωματωθούν στον χώρο των χρηστών και να πετύχουν υψηλότερες επιδόσεις και παραγωγικότητα (Wu & Mi, 2013: 262). Το προσχέδιο της SWOT ανάλυσης,¹¹ εντοπίζει τις δυνατότητες, τις αδυναμίες του προγράμματος, τις ευκαιρίες και τις απειλές, που πιθανόν να εμφανιστούν. Θα πρέπει να ληφθούν, υπόψη οι μετρικές, που αφορούν τις επιπτώσεις του προγράμματος και η αξιολόγηση, σύμφωνα με τις αντίστοιχες γραπτές αναφορές (Raish, 2018: 25).

Ο κατάλληλος βιβλιοθηκονόμος: Μεταξύ των ουσιαστικών προσόντων είναι η γνώση δεοντολογίας χρήσης της πληροφορίας, επικοινωνιακές και διαπροσωπικές δεξιότητες,

¹¹ SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ανάλυση είναι ένα στρατηγικό πλαίσιο σχεδιασμού που χρησιμοποιείται στην αξιολόγηση ενός οργανισμού, ενός σχεδίου ή μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Είναι επομένως ένα σημαντικό εργαλείο, που βοηθάει τους managers στην αναγνώριση των οργανωσιακών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Αποτελείται από δύο διαστάσεις την εσωτερική και την εξωτερική. Η εσωτερική περιλαμβάνει τους οργανωσιακούς παράγοντες, τις δυνατότητες και τις αδυναμίες, ενώ η εξωτερική διάσταση περιλαμβάνει τους περιβαλλοντικούς παράγοντες και τις ευκαιρίες και τις απειλές (Tat & Gürel, 2017: 995).

ομαδικό πνεύμα, κριτική σκέψη, ικανότητες στρατηγικού σχεδιασμού και γνώση των τεχνολογιών και πληροφορικής (Shahril & Fazli, 2015: 8-9). Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος αναλαμβάνει ομάδα μαθημάτων σύμφωνα με τη θεματική περιοχή. Αυτή είναι μια μέθοδος, που ακολουθείται από μικρότερου μεγέθους ιδρύματα, όπου οι βιβλιοθηκονόμοι έχουν ειδίκευση σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα. Μια άλλη συνήθης και επιτυχημένη λύση, είναι να επιλεγεί βιβλιοθηκονόμος, που μπορεί να έχει προσωπικό ενδιαφέρον για κάποιο γνωστικό αντικείμενο. Για παράδειγμα, αν υπάρχει βιβλιοθηκονόμος ένθερμος υποστηρικτής της Τέχνης, θα αναλάβει μαθήματα σχετικά με την Ιστορία της Τέχνης (Knight & Loftis, 2012: 367-368). Συνήθως, ένα πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας αρχίζει με τη συμμετοχή ενός μόνο βιβλιοθηκονόμου, υπεύθυνου για την υποστήριξη του προγράμματος. Ωστόσο, πολλές φορές κρίνεται απαραίτητη η συμμετοχή περισσότερων βιβλιοθηκονόμων, εξαιτίας του φόρτου εργασίας που μπορεί να προκύψει (Hoffman & Rammin, 2010: 298-299).

Προετοιμασία-προώθηση του προγράμματος. Για να εξασφαλιστεί η αρτιότητα ενός προγράμματος είναι αναγκαία η ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού και η εξασφάλιση της υποστήριξης και συναίνεσης του ιδρύματος. Δεν είναι λίγες οι φορές, που ο βιβλιοθηκονόμος δεν έχει προηγούμενη επαφή με τους διδάσκοντες, και κατά συνέπεια οφείλει να συλλέξει πληροφορίες για το μάθημα. Το πρώτο βήμα είναι να έρθει σε επαφή με τα μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού, που είναι φιλικά διακείμενα προς τη βιβλιοθήκη. Στη συνέχεια, ακολουθεί η αποστολή ενημερωτικού email, ώστε να κοινοποιηθεί η ύπαρξη του προγράμματος. Ενδείκνυται οι πληροφορίες για τον ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο να συμπεριλαμβάνονται στο syllabus, ώστε οι φοιτητές να τους θεωρήσουν μέρος του μαθήματος τους (Knight & Loftis, 2012: 368; Raish, 2018: 25). Αν υπάρχουν θεματικοί ή liaison βιβλιοθηκονόμοι, που συνεργάζονται με συγκεκριμένα τμήματα, μπορούν επίσης να αναλάβουν την προώθηση των υπηρεσιών της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας (Hoffman & Ramin, 2010: 299).

Όταν ο βιβλιοθηκονόμος αναλάβει το μάθημα, προβαίνει στην προετοιμασία του, ζητώντας πληροφορίες για το επίπεδο της έρευνας, όπως επίσης και το επίπεδο της εμπλοκής των βιβλιοθηκονόμων (Knight & Loftis, 2012: 368). Μια καλή λύση είναι ο βιβλιοθηκονόμος να διατρέξει το forum, ώστε να πάρει μια ιδέα για τις πιθανές ερωτήσεις των φοιτητών (Hoffman & Ramin, 2010: 299). Μπορεί ακόμα να συμμετάσχει ενεργά σε συναντήσεις σε επίπεδο μαθημάτων και σε επίπεδο τμήματος για να διαφωτίζει τους συμμετέχοντες για την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία.

Στο επόμενο στάδιο θα πρέπει να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στο λογισμικό του LMS από τους εκπαιδευτικούς (Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 457). Ο βιβλιοθηκονόμος προνοεί ότι το κοινό θα αποδεχθεί τις καινοτομίες και γι' αυτό πρέπει να τις προωθήσει αποτελεσματικά. Αν χρόνος το επιτρέπει, μπορούν να προωθηθούν υπηρεσίες όπως, οι νέες προσκτήσεις βιβλίων και οι νέες βάσεις δεδομένων χρησιμοποιώντας μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, posters και διαπροσωπικές επαφές (Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 456-457; Andrew, 2015: 5).

Στα πλαίσια της προετοιμασίας, δεδομένου ότι οι διδάσκοντες δεν έχουν πάντα πλήρη γνώση των πηγών, οι βιβλιοθηκονόμοι οφείλουν να ανατρέξουν στη βιβλιογραφία και το syllabus του μαθήματος, συνδέοντας τις ανατεθείσες εργασίες με τις υπάρχουσες πηγές της βιβλιοθήκης σε έντυπη και ψηφιακή μορφή. Επαφίεται στην κρίση του βιβλιοθηκονόμου, ο χρόνος παράδοσης του υλικού, λαμβάνοντας υπόψη ότι η καθυστερημένη παράδοση αντίκειται στην έγκαιρη παροχή βοήθειας, και η πρώιμη είναι πιθανόν να υποβαθμιστεί από τους εκπαιδευόμενους (Knight & Loftis, 2012: 368-369). Οι πηγές παρουσιάζονται είτε μετά από προετοιμασία, είτε ταυτόχρονα με τις ερωτήσεις των χρηστών, τις οποίες και αξιοποιούν για υποστήριξη του συνόλου (Knight & Loftis, 2012: 370-371). Η συνεργασία ενσωματωμένου και θεματικού βιβλιοθηκονόμου προκύπτει όταν τίθενται εξειδικευμένα ερωτήματα (Hoffman & Ramin, 2010: 300).

Ενσωμάτωση σε LMS σε επίπεδο προγράμματος ή μαθήματος: Πριν από την εφαρμογή του προγράμματος πρέπει να αποφασιστεί το βάθος της ενσωμάτωσης για να είναι αποτελεσματικότερο. Ορισμένοι διδάσκοντες απαιτούν διαφορετικό βαθμό εμπλοκής των βιβλιοθηκονόμων, καθώς και καθημερινή επαφή, ενώ άλλοι δεν του επιτρέπουν να έχει καθοριστική συμμετοχή στη διαμόρφωση του περιεχομένου του μαθήματος (Knight & Loftis, 2012: 368). Η ενσωμάτωση συνήθως δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ευρεία κλίμακα, για πρακτικούς λόγους, αλλά σε μεμονωμένα μαθήματα. Παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι δημιουργείται μια στενότερη σχέση με τον επικεφαλής, επιτρέπει την καλύτερη επικέντρωση στα συγκεκριμένα μαθήματα, μεγαλύτερη επιρροή στους φοιτητές και διευκολύνει την πλήρη ενσωμάτωση σε όλο το πρόγραμμα σπουδών. Επίσης, ο χρήστης αποκτά καλύτερη επαφή με πολυπλοκότερες έννοιες της πληροφοριακής παιδείας (Raish, 2018: 24-25).

Καθορισμός ορίων: Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του προγράμματος πραγματοποιείται μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια, που σημαίνει ότι ανταποκρίνεται σε ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Ταυτόχρονα, ο βιβλιοθηκονόμος οφείλει να σεβαστεί τον

ρόλο των διδασκόντων και να περιοριστεί στα δικά του καθήκοντα (Raish, 2018: 24-25; Landis, 2016: 3). Αν ο διδάσκων είναι ασαφής ως προς τις οδηγίες του, τότε μπορεί να πάρει την πρωτοβουλία να τονίσει τον ρόλο του, τις δραστηριότητές του και το βάθος που αποσκοπεί να εμπλακεί (Hoffman & Ramin, 2010: 299).

Κατανόηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος οφείλει να έχει βαθιά γνώση συγκεκριμένων ερευνητικών περιοχών, να συνεργάζεται αρμονικά με τους εκπαιδευόμενους για την επίτευξη των ομαδικών στόχων, εξοικονομώντας τους πολύτιμο χρόνο (Shahril & Fazli, 2015: 6-8). Πιο συγκεκριμένα, οι προπτυχιακοί φοιτητές συνήθως δεν έχουν εξοικείωση με βασικές έννοιες της πληροφοριακής παιδείας. Αρχικά, τους παρέχονται λέξεις-κλειδιά για να αρχίσουν την ερευνητική τους προσπάθεια. Δημιουργούνται επίσης συντομότερες συνεδρίες, καθώς δεν επεξηγούνται με λεπτομέρειες, παράμετροι όπως οι βάσεις δεδομένων, ενώ χρειάζονται συνεχή ενθάρρυνση για να θέσουν ερωτήσεις. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές έχουν την ανάγκη ανανέωσης των ψηφιακών τους δεξιοτήτων, απαιτούν λέξεις-κλειδιά από ελεγχόμενο λεξιλόγιο και εξειδικευμένες πηγές, ενώ αναπτύσσουν πιο προσωπική σχέση με τους ενσωματωμένους βιβλιοθηκονόμους, που τους εντοπίζουν την πληροφορία σε μικροεπίπεδο (Knight & Loftis, 2012: 39-370). Οι χρήστες αναμένουν να αποσαφηνιστεί η πολυπλοκότητα της επιστημονικής έρευνας και των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης. Αφού απαντηθούν τα ερωτήματα των χρηστών και επιλυθούν ζητήματα, όπως η απομακρυσμένη πρόσβαση σε άρθρα πλήρους κειμένου ή παραπομπή σε πηγές, όπως το e-mail, τότε δημιουργούνται οι προϋποθέσεις ενσωμάτωσης (Kvenild et. al., 2016: 3-4).

Ανάπτυξη συνεργασιών: Η σχέση μεταξύ βιβλιοθηκονόμου και εκπαιδευτικού απέκτησε σταδιακά συνεργατικό χαρακτήρα. Στη βιβλιογραφία για να αποδοθεί η μεταβολή στην επαφή βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικών χρησιμοποιείται η φράση «*from cooperation to collaboration*», που σημαίνει ότι και οι δύο ομάδες έχουν συμμετοχή στον διαμοιρασμό ενός κοινού στόχου. Οι συνεργατικές σχέσεις, που αναπτύσσονται είναι δομημένες, έτσι ώστε ο ένας συνεργάτης, στην περίπτωση μας ο βιβλιοθηκονόμος, να έχει πλήρη έλεγχο των πόρων. Κοινός στόχος και των δύο είναι να εξετάσουν, αν οι εκπαιδευόμενοι θα μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν τις πηγές και κατά πόσο η ενσωμάτωση θα είναι αποτελεσματική (Olesona & Melville, 2017: 289-290). Η συνεργασία παίζει σημαντικό ρόλο στην προβολή της βιβλιοθήκης για να τύχει θερμής υποδοχής από την πανεπιστημιακή κοινότητα. Το κοινό παύει να την αντιμετωπίζει, ως υπηρεσία που δύσκολα εντοπίζει υλικό, αλλά ως κοινωνικό

χώρο, που ευνοεί την ομαδική εργασία και την υποστήριξη από ειδικούς (Raish, 2018: 24). Για παράδειγμα, το προσωπικό θα πρέπει να αποκτήσει μια πλήρη εικόνα για την πληροφοριακή παιδεία, αφού προηγουμένως δημιουργηθούν ομάδες εργασίες και workshop (εργαστήριο) γι' αυτόν τον σκοπό. Οι ομάδες εργασίας πρέπει να διέπονται από ομαδικό πνεύμα, αρμονία και αυστηρό καθορισμό αρμοδιοτήτων. Ο βιβλιοθηκονόμος οφείλει να προσπεράσει την ασφαλή ζώνη της βιβλιοθήκης, να συνεργαστεί με το τεχνικό προσωπικό για την πρόσβαση στο LMS. Άλλωστε, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της καθημερινότητάς του. Τέλος, οι συνεργασίες δεν πρέπει να κρατηθούν σε ενδοϊδρυματικό επίπεδο, αλλά να διευρυνθούν και προς άλλα ιδρύματα και τοπικές υπηρεσίες (Andrews, 2015: 4-5; Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 2-3).

Οι Tumbleson, Burke & Long (2019) προτείνουν εννιά βασικά βήματα για να εξασφαλιστεί η επιτυχημένη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκονόμου και εκπαιδευτικού προσωπικού. Το πρώτο βήμα είναι η πλήρης ενσωμάτωση του βιβλιοθηκονόμου στο μάθημα. Στο δεύτερο, προτείνεται η συνεργασία να πραγματοποιείται σταδιακά, καθώς οι βιβλιοθηκονόμοι δεν πρέπει να εξαναγκάσουν το εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό σε συνεργασία. Τρίτον, ο βιβλιοθηκονόμος οφείλει να κάνει αισθητή την παρουσία του συχνά. Στο τέταρτο, ο βιβλιοθηκονόμος αναγνωρίζει ότι η πληροφοριακή παιδεία απαιτεί ουσιαστικό χρόνο, και ως εκ τούτου πρέπει να δομήσει τη διαδικασία σε μικρότερα βήματα και να δώσει έμφαση σε εκείνα που είναι πιο σχετικά με την ερευνητική διαδικασία. Από το πέμπτο ως το έβδομο βήμα υπάρχουν επικαλύψεις και επιτρέπουν τον πειραματισμό και την ευελιξία. Ο βιβλιοθηκονόμος παρατηρεί τι λειτουργεί και τι όχι, δοκιμάζει νέες προσεγγίσεις, τεχνικές, εργαλεία, που κάνουν τη συνεργασία περισσότερο ζωντανή για όλους. Τέλος, οι βιβλιοθηκονόμοι αξιολογούν όσο το δυνατόν περισσότερο για συνεχή βελτίωση.

3.2 Το κύριο μέρος

Ενσωμάτωση ενοτήτων πληροφοριακής παιδείας. Ενδείκνυται η δημιουργία ενοτήτων και στους μη εγγεγραμμένους χρήστες (Hoffman & Ramin, 2010: 301). Το ψηφιακό περιεχόμενο πληροφοριακής παιδείας, εκτός του ότι καταργεί τα χρονικά εμπόδια, επιτρέπει στους μαθητευόμενους να ακολουθήσουν τους δικούς τους ρυθμούς. Ωστόσο, η online διδασκαλία πληροφοριακής παιδείας έχει περιορισμούς ως προς το τι μπορεί να διδαχθεί, και γι' αυτό είναι αναγκαίο το περιεχόμενο να τροποποιείται και να προστίθεται ενίοτε πολυμεσικό υλικό (Landis, 2016: 3). Οι ενότητες συνίσταται να είναι δομημένες σε μικρότερα μέρη, ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμες και επαναλήψιμες, όταν υπάρχει ανάγκη. Επιπλέον, ο

κατακερματισμός, τις προσαρμόζει καλύτερα στις επιμέρους ρυθμίσεις του λογισμικού. Οι ενότητες, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των διδασκόντων, προωθούνται ευκολότερα και τελικά να ενσωματώνονται στο LMS (Landis, 2016: 4).

- **Οι ψηφιακές πηγές.** Η διαχείριση των ψηφιακών συλλογών αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία στην έρευνα. Οι χρήστες έχουν να επιλέξουν από μια ευρεία γκάμα, όπως είναι τα ηλεκτρονικά βιβλία, η ψηφιακή γκρίζα βιβλιογραφία, τα άρθρα πλήρους κειμένου, σύνολα δεδομένων (dataset) και οπτικοακουστικό υλικό. Κάθε είδους πηγή χαρακτηρίζεται από τις δικές της παραμέτρους. Απαραίτητη προϋπόθεση για να καταστήσει σαφείς τις ψηφιακές πηγές ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος, είναι να έχει καλή γνώση - εκτός του γνωστικού αντικειμένου που ειδικεύεται- της συλλογής της βιβλιοθήκης και του συνεχώς μεταβαλλόμενου εκδοτικού τοπίου. Στη συνέχεια, βιβλιοθηκονόμος και διδάσκοντας συζητούν τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα και τι συνεπάγεται η ερευνητική διαδικασία. Αφού καθοριστεί τι θα αποκομίσουν οι εκπαιδευόμενοι και τι θα κάνουν ως ερευνητές, προστίθενται οι πιο σχετικές θεματικές βάσεις δεδομένων, πηγές ανοιχτής πρόσβασης και εκπαιδευτικό περιεχόμενο που διατίθεται ελεύθερα στο Διαδίκτυο. Ιδιαίτερα υποστηρικτικό είναι το οπτικοακουστικό υλικό, γιατί όλο και περισσότεροι χρήστες μελετούν, παρακολουθώντας ταυτόχρονα βίντεο. Τέλος, παρατίθενται υπερσύνδεσμοι, που καταλήγουν σε οδηγούς και εργαλεία δημιουργίας και διαχείρισης παραπομπών (Burke & Tumbleson, 2016: 10-13).

- **Συστήματα αναζήτησης και εντοπισμού πηγών.** Οι βιβλιοθήκες ως κατεξοχήν οργανισμοί πληροφόρησης οργανώνουν τη γνώση, δημιουργώντας τα εργαλεία για να καταστήσουν τις πηγές αναζητήσιμες και ανακτήσιμες. Οι online κατάλογοι των βιβλιοθηκών, βασιζόμενοι στην πολυεδρική αναζήτηση, έχουν εξελιχθεί σε web-scale πλατφόρμες αναζήτησης.¹² Η επιλογή του συστήματος αναζήτησης, εξαρτάται από την πολιτική που ακολουθείται από την κάθε υπηρεσία και ως εκ τούτου επηρεάζει τον τύπο του υλικού, που ανακτάται. Για παράδειγμα, υπάρχουν ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, που έχουν χτίσει ένα ενιαίο σύστημα αναζήτησης για βιβλία, περιοδικά, διπλωματικές και πηγές ανοιχτής πρόσβασης, ενώ άλλες διαχωρίζουν τους καταλόγους ανάλογα με τον τύπο του υλικού. Μεταξύ των πιο σημαντικών καθηκόντων των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων είναι να εισάγουν τους χρήστες στις υπηρεσίες εντοπισμού, να διαχωρίσουν τα ποικίλα είδη των μορφότυπων, να επεξηγούν τις

¹² Οι web-scale πλατφόρμες αναζήτησης είναι συστήματα εντοπισμού, που πραγματοποιούν αναζήτηση σε μια ευρεία ποικιλία τοπικού και απομακρυσμένου περιεχομένου, όπως είναι το εγγραφές του τοπικού καταλόγου και μεταδεδομένα των ψηφιακών συλλογών, παρουσιάζοντάς σε ένα περιβάλλον διεπαφής, με χαρακτηριστικά του Ιστού 2.0 (Comeaux, 2012: 191; Chand, 2012: 7)

λεπτομέρειες της αναζήτησης, για να μειώσουν την άγνοια και το άγχος, που προκαλεί. Γι' αυτό δημιουργούνται tutorial ή επισυνάπτονται υπερσύνδεσμοι, που επεξηγούν οπτικά την αναζήτηση και τις επικαλύψεις μεταξύ διαφορετικών πηγών. Η δημιουργία tutorials, screencasts και screenshots χρησιμοποιούνται εκτός από την επεξήγηση της αναζήτησης και του εντοπισμού, για την αποσαφήνιση της επιστημονικής ορολογίας, όπως για παράδειγμα των peer-reviewed άρθρων.

Μεταξύ των προκλήσεων της ακαδημαϊκής έρευνας είναι η πληθώρα πληροφοριών, ενώ τροχοπέδη αποτελεί η συνάφεια των ανακτήσιμων αποτελεσμάτων. Συνήθως, η μη διασαφήνιση των λεπτομερειών οδηγεί στην ανάκτηση λάθος αποτελεσμάτων. Επίσης, οι χρήστες δυσκολεύονται να αξιολογήσουν τις πηγές σε βάθος, ενώ οι περισσότεροι εξ αυτών αρκούνται στο να διαβάσουν μόνο τα αποτελέσματα της πρώτης σελίδας. Ολοκληρώνοντας τη διδασκαλία των συστημάτων αναζήτησης, οι εκπαιδευόμενοι θα έχουν κατανοήσει ότι ακολουθούνται διαφορετικές πολιτικές ως προς την αναζήτηση και ότι οι ανάγκες τους καθορίζουν και τον τρόπο αναζήτησης και εντοπισμού. Για παράδειγμα, ο χρήστης που έχει την ανάγκη ενός περιοδικού μπορεί να αρχίσει από τον κατάλογο των περιοδικών, αν επιθυμεί την αναζήτηση σε μια βάση δεδομένων θα διατρέξει τι υπάρχει με αλφαβητική σειρά. Επιτυχία για τον ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο είναι ο χρήστης να αντιληφθεί ποιο είναι το καταλληλότερο μέσο αναζήτησης, αλλά και να αποφευχθεί η συνεχής χρήση του Google και συναφών μηχανών αναζήτησης (Burke & Tumbleson, 2016: 18-1).

Οργάνωση εκπαιδευτικού περιεχομένου

- **Θεματικές πύλες:** Στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία απαντώνται με τον όρο «subject guides» ή «research guides». Λειτουργούν ως σκελετός της πληροφοριακής παιδείας. Χρησιμοποιούνται ήδη από τα μέσα του 20ου αιώνα, σε έντυπη μορφή, ενώ οι πρώτες ψηφιακές εμφανίστηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '90. Η τεχνολογία έχει συμβάλλει στη βελτίωσή και την αποτελεσματικότητά τους, ενώ το ιδιόκτητο λογισμικό στην αύξηση της χρήσης τους. Θεωρείται ένα απαραίτητο εργαλείο για τον ενσωματωμένο βιβλιοθηκονόμο, καθώς μπορεί να συνδεθεί με τον ιστότοπο της βιβλιοθήκης. Το διδακτικό προσωπικό ελέγχει αν οι πόροι των θεματικών πυλών, ανταποκρίνονται πράγματι στις ανάγκες των χρηστών και τις απαιτήσεις των εργασιών τους. Εκτός από υπερσυνδέσμους σε πόρους της Βιβλιοθήκης, παρέχουν και οδηγίες για την αναζήτηση. Οι θεματικές πύλες είναι ένας καλός τρόπος για την αξιολόγηση ιστότοπων, ως προς την αξιοπιστία τους. Επίσης, περιλαμβάνουν βάσεις δεδομένων, ψηφιακές συλλογές, πιστοποιημένες ιστοσελίδες και εργαλεία δημιουργίας παραπομπών ή υπερσυνδέσμους που οδηγούν σε ψηφιακούς πληροφοριακούς πόρους, σε έντυπο υλικό, όπως και επεξηγηματικά κείμενα. Ιδανική λύση είναι η δημιουργία θεματικών

πυλών για συγκεκριμένες εργασίες, με υλικό που υπάρχει στη βιβλιοθήκη, όπως βιβλία και άρθρα περιοδικών, των οποίων θα δίνεται η αντίστοιχη παραπομπή (APA style, MLA CMS), ώστε οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν πλήρη εικόνα, πως διαμορφώνεται η βιβλιογραφία. (Andrew, 2015: 5; Kvenild et. al., 2016: 3-4; Connolly-Brown, Mears & Johnson, 2016: 7-8). Μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν οι εργασίες φοιτητών, που προσέρχονται για υποστήριξη στην υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών, για να συνταχθούν θεματικές πύλες για συγκεκριμένες επιστημονικές περιοχές (Andrew, 2015: 5).

Μια θεματική πύλη μπορεί επίσης να συνδέεται με τον ιστότοπο τη βιβλιοθήκης, να ενσωματώνεται στο LMS για ένα ή περισσότερα μαθήματα, ή να αποστέλλεται με e-mail. Η πιο συχνή μέθοδος διαμοιρασμού της είναι η μεταφόρτωση της στο LMS. Ωστόσο, η τελευταία μέθοδος είναι αποτελεσματική, εφόσον έχουν δημιουργηθεί αρκετές θεματικές πύλες, είτε αυτές είναι εξειδικευμένες σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα ή γενικότερου ενδιαφέροντος. Συνήθως, ακολουθείται μεικτό και ευέλικτο σχήμα με συνδυασμό εξειδικευμένων και γενικότερου ενδιαφέροντος θεματικών πυλών. Είναι σημαντικό για τις θεματικές πύλες η διατήρησή τους, ώστε οι υπερσύνδεσμοι να είναι έγκυροι, να οδηγούν τον χρήστη στους πόρους που είναι σχετικοί με το αντικείμενο του μαθήματος, δίνοντας παράλληλα έτοιμη βιβλιογραφική παραπομπή (Connolly-Brown, Mears & Johnson, 2016: 7-8).

-Παρουσιάσεις: Οι παρουσιάσεις είναι ένας συμβατικός και απλός τρόπος, που χρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πλεονεκτούν εξαιτίας της ευρείας κυκλοφορίας λογισμικών, όπως της PowerPoint της Microsoft και το Google Slides που τις καθιστούν εύκολα εφαρμόσιμες. Παρά τη γραμμικότητά τους, συμπεριλαμβάνουν οπτικοακουστικό υλικό και ενδείκνυνται για την προβολή πληροφοριακών πόρων και βάσεων δεδομένων.

- Screencasts: Τα screencasts είναι βίντεο που παρέχονται οδηγίες βήμα προς βήμα για τον εντοπισμό πηγών σε έναν ιστότοπο ή μέσω του LMS. Μπορούν να ενσωματώσουν εικόνες ή ακόμα και παρουσιάσεις. Έχουν το πλεονέκτημα της παράλληλης αναζήτησης πηγών και της ταυτόχρονης παρακολούθησης. Χρησιμοποιούνται για να εισάγουν τους χρήστες στους πόρους της βιβλιοθήκης, την πλοήγηση στον ιστότοπο, την αναζήτηση πηγών στο δημόσιο κατάλογο και διδάσκουν καλές πρακτικές αναζήτησης σε βάσεις δεδομένων. Επίσης, μπορεί να περιέχουν οδηγίες αξιολόγησης πηγών ή απλώς να χρησιμεύουν ως μια απλή εισαγωγή για την πρώτη επαφή με το ψηφιακό περιβάλλον. Εκτός από το LMS, το screencast μπορεί να ενσωματωθεί σε μια θεματική πύλη, στον ιστότοπο της βιβλιοθήκης ή απλώς να διανεμηθεί μέσω e-mail. Το περιεχόμενο του screencast μπορεί να αποθηκευτεί τόσο στον

προσωπικό υπολογιστή, αλλά και στο Youtube, αυτό εξαρτάται από το λογισμικό, που χρησιμοποιείται. Μπορεί επίσης να τροποποιηθεί αφαιρώντας σκηνές ή προσθέτοντας εφέ, animation, υπότιτλους, που είναι χρήσιμοι για άτομα με προβλήματα ακοής κλπ. Πριν από τη δημιουργία του βίντεο κρίνεται απαραίτητο να ληφθούν υπόψη παράγοντες, όπως ο φωτισμός και η μουσική επένδυση (Connolly-Brown, Mears & Johnson, 2016: 9-10).

- **Διαδραστικά tutorials:** Μπορεί να είναι ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής ή κάποιου είδους παιχνίδι. Ακολουθούν ποικίλες προσεγγίσεις και ο χρήστης λαμβάνει ανατροφοδότηση για τα αποτελέσματα και αυτοαξιολογείται. Τα tutorial -είτε είναι διαδραστικά αντικείμενα, είτε απλώς παρέχουν μαθησιακό υλικό- για να είναι αποτελεσματικά θα πρέπει να δίνουν την ευκαιρία στους χρήστες να εφαρμόζουν τις γνώσεις που αποκόμισαν (Burke & Tumbleson, 2016: 23-27).

Ανεξάρτητα από το μαθησιακό αντικείμενο (learning object) που θα χρησιμοποιηθεί το υλικό θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από συντομία και περιεκτικότητα. Για παράδειγμα, το video και τα κείμενα δε θα πρέπει να είναι μακροσκελή. Επιπροσθέτως, η παρουσίαση θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο απλή τόσο ως προς τη γλώσσα της, όσο και τη δόμησή της σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες (Burke & Tumbleson, 2016: 23-27).

3.3 Αμφίδρομη επικοινωνία

Η κοινωνικοποίηση είναι παράγοντας κλειδί στην ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία είτε αφορά την online είτε την άμεση επαφή. Οι κοινωνικοί δεσμοί, που αναπτύσσονται, έχουν μετασχηματιστικό ρόλο στην εμπιστοσύνη, που δείχνουν οι χρήστες στον βιβλιοθηκονόμο, για την υποστήριξη των ερευνητικών και εκπαιδευτικών τους αναγκών. Οι βιβλιοθηκονόμοι επιδιώκουν να ενταχθούν στην κοινότητα με το να καθιερώνουν συγκεκριμένες ώρες επικοινωνίας με τους ενδιαφερόμενους και να παρακολουθούν τις επίσημες λειτουργίες του ιδρύματος. Η επικοινωνία με την ευρύτερη κοινότητα είναι επίσης παράγοντας που προλαμβάνει την επαγγελματική εξουθένωση των βιβλιοθηκονόμων. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος πρέπει να έχει συγκεκριμένες επικοινωνιακές δεξιότητες, να είναι δημιουργικός, ευέλικτος και με άριστες διαπροσωπικές ικανότητες (Drewes & Hoffman, 2010: 80). Έχει παρατηρηθεί ότι ειδικότερα στον ψηφιακό κόσμο, οι χρήστες δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη διαπροσωπική επαφή, όπως και την ερευνητική καθοδήγηση, που λαμβάνουν. Στην αντίθετη περίπτωση, κινδυνεύουν να αποξενωθούν από την εκπαιδευτική και ερευνητική αποστολή του πανεπιστημίου (Kvenild et al., 2016: 3-4).

Η επικοινωνία εκκινείται με την προσθήκη των πληροφοριών, τη χρήση της υπηρεσίας «*Ρώτα τον βιβλιοθηκονόμο*» και ενός προσωπικού εισαγωγικού βίντεο, όπου οι εκπαιδευόμενοι ενθαρρύνονται να θέτουν ερευνητικές απορίες, που τους απασχολούν (Kvenild et al., 2016: 3-4). Μπορεί να ζητηθεί από τον διδάσκοντα να δώσει τις απαραίτητες πληροφορίες (Knight & Loftis, 2012: 370). Τα προσωπικά στοιχεία επικοινωνίας μπορεί να διατίθενται σε διάσπαρτα σημεία του LMS, όπως για παράδειγμα στη σελίδα του μαθήματος (course homepage), στο φόρουμ και στο syllabus, ενθαρρύνοντας τους χρήστες να θέσουν ερωτήσεις. Σε αυτά θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται το τηλέφωνο, ο λογαριασμός email και οι ώρες γραφείου και επικοινωνίας (Hoffman & Ramin, 2010: 301). Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τα συνηθέστερα εργαλεία διάδρασης και επικοινωνίας (Burke & Tumbleson, 2016: 28-31):

- **Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο:** Είναι ο πιο άμεσος τρόπος επικοινωνίας, εφόσον το λογισμικό έχει τη δυνατότητα αποστολής σε προσωπικούς λογαριασμούς (Knight & Loftis, 2012: 371). Χρησιμοποιείται εδώ και σαράντα χρόνια και πρόκειται για έναν από τους φθηνότερους τρόπους επικοινωνίας, λόγω των ελεύθερων προγραμμάτων διαχείρισης ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, όπως της Google, της Microsoft και της Yahoo. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται από αμεσότητα στην πρόσβαση λόγω της ραγδαίας εξάπλωσης των smartphones και έχει τη δυνατότητα επισύναψης εικόνας, ήχου και κειμένου (Kvenild et. al., 2016: 3-4). Όμως, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η υπερφόρτωση των φοιτητών με μηνύματα, ειδικότερα όταν εκείνα έρχονται με μεγάλη ταχύτητα. Επίσης, μέρος των e-mail μπορεί να καταχωρηθεί στο φάκελο της ενοχλητικής βιβλιογραφίας (Knight & Loftis, 2012: 371). Οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι χρησιμοποιούν το e-mail για να υπενθυμίσουν, να ενθαρρύνουν, να επεξηγήσουν και να κρατούν ενημέρους τους εκπαιδευόμενους. Με e-mail αποστέλλονται, εκτός από ανακοινώσεις, ερευνητικές τεχνικές για επερχόμενες εργασίες, συγκεκριμένοι υπερσύνδεσμοι με πληροφοριακούς πόρους και tutorials, που επιλύουν πιθανά ερευνητικά ζητήματα (Kvenild et. al., 2016: 3-4). Οι διδάσκοντες τέλος, χρησιμοποιούν είτε τα μαζικά, είτε τα μεμονωμένα τα e-mail για ενημέρωση των φοιτητών.

- **Η τηλεδιάσκεψη:** Βασικό χαρακτηριστικό της είναι η εκπαιδευτική ευελιξία και η δυνατότητα εξοικονόμησης χρόνου. Απαιτεί έναν απλό εξοπλισμό, όπως ένας υπολογιστής, σύνδεση στο Διαδίκτυο, κάμερα και το αντίστοιχο λογισμικό. Η τιμή του λογισμικού διαφέρει ανάλογα με τον πάροχο και μερικές φορές απαιτεί την αγορά άδειας. Το λογισμικό άλλοτε απαιτεί την εγκατάσταση στον προσωπικό υπολογιστή και άλλοτε φιλοξενείται online. Οι προκλήσεις που σχετίζονται με την τηλεδιάσκεψη έχουν να κάνουν με το κόστος του εμπορικού λογισμικού, ενώ το ελεύθερο λογισμικό παρουσιάζει ζητήματα τεχνικής

υποστήριξης. Η τηλεδιάσκεψη δίνει τη δυνατότητα φιλοξενίας πολλών συμμετεχόντων, μαγνητοσκοπήσης μαθημάτων, διαμοιρασμού αρχείων, οθόνης και χρήσης εικονικού πίνακα. Αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο παροχής υπηρεσιών εξυπηρέτησης χρηστών (reference services) και πληροφοριακής παιδείας. Από την πλευρά τους οι χρήστες μπορούν να θέτουν ερωτήματα και να σχολιάζουν σε πραγματικό χρόνο. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες μπορεί να αντιμετωπίζουν θέματα τεχνικής υφής, όπως η προσθήκη επεκτάσεων και μικροεφαρμογών (widgets), ενώ καθοριστικής σημασίας για την ομαλή διεξαγωγή του μαθήματος, είναι ποιότητα του Διαδικτύου (Connolly-Brown, Mears & Johnson, 2016: 7-8). Η χρήση της τηλεδιάσκεψης έχει καλύτερα αποτελέσματα, όταν υπάρχει συνεργασία διδασκόντων και βιβλιοθηκονόμων. Η εκπαιδευτική διαδικασία είτε πραγματοποιείται σύγχρονα είτε ασύγχρονα, είναι ιδιαίτερα βοηθητική για τους εκπαιδευόμενους, που δεν έχουν τη δυνατότητα της άμεσης παρακολούθησης. Είναι χρήσιμη για τα πανεπιστήμια με γεωγραφική διασπορά, αλλά μπορεί να εφαρμοστεί και στα υβριδικά μαθήματα. Η επισύναψη επιπλέον υλικού, όπως το μαγνητοσκοπημένο εκπαιδευτικό περιεχόμενο, συμβάλλει στην περαιτέρω ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Για την ορθή διεξαγωγή του μαθήματος είναι αναγκαίο να ελέγχεται το λογισμικό της τηλεδιάσκεψης στον χώρο, όπου θα πραγματοποιηθεί η παρουσίαση, όπως επίσης και ο συνοδευτικός εξοπλισμός, που πλαισιώνει την τηλεδιάσκεψη, όπως τα μικρόφωνα, οι κάμερες και τα ακουστικά, που επιτρέπουν την ορθή διεξαγωγή του μαθήματος (Hoffman & Ramin, 2010, 302), όπως επίσης, να υπάρχει μια παρουσίαση με τα πιθανά προβλήματα (Connolly-Brown, Mears & Johnson, 2016: 7-8). Επίσης, αν η τηλεδιάσκεψη βασίζεται σε ασύρματο δίκτυο, είναι απαραίτητο να υπάρχει και ενσύρματο ή δεύτερος υπολογιστής. Συνδυαστικά με την τηλεδιάσκεψη χρησιμοποιείται η παρουσίαση διαφωνιών PowerPoint με screenshots που περιέχουν πηγές, ώστε να διαμοιράζεται στην οθόνη των συμμετεχόντων. Στην περίπτωση διακοπής της σύνδεσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί preloaded προβολή διαφανειών (Hoffman & Ramin, 2010, 302).

- **Υπηρεσίες νέφους:** Η ενσωμάτωση υπηρεσιών νέφους είναι μια οικονομική και καινοτόμα λύση για τη συνεργασία των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας. Οι φοιτητές λειτουργούν εντός ενός συνεργατικού μαθησιακού περιβάλλοντος, όπου διεξάγεται έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας, διαμοιράζονται προς όλα την κοινότητα, ενώ η υπηρεσία νέφους προσφέρει τη δυνατότητα της αποθήκευσης και της πρόσβασης οποιαδήποτε στιγμή. Παραδείγματα της υπηρεσίας νέφους είναι το Google Drive και το Dropbox για μεγαλύτερα αρχεία.

- **Εργαλεία συνεργασίας εντός του LMS:** Ο Ιστός 2.0 έχει ως χαρακτηριστικό τη διαδραστικότητα, επιτρέποντας στον χρήστη να διαχειρίζεται ο ίδιος περιεχόμενο, χωρίς να έχει ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις. Τα LMS ενσωματώνουν ένα σύνολο υπηρεσιών συνεργασίας και επικοινωνίας, όπως είναι τα blogs, τα wikis, τα φόρουμ συζήτησης και οι ομάδες εργασίας. Τα blogs αποτελούν διαδραστικές εφαρμογές, που επιτρέπουν στους χρήστες να διαμοιραστούν πληροφορίες, απόψεις και ερευνητικά αποτελέσματα. Τα wikis χρησιμοποιούνται για την οργάνωση της πληροφορίας από διαφορετικούς χρήστες και προωθούν τη διάδραση και τη συνεργασία μέσα από τη διαμοιρασμένη πληροφορία. Τέλος, τα φόρουμ συζήτησης (forum ή discussion board) εξυπηρετούν την ανταλλαγή, αλλά και τον σχολιασμό απόψεων. Θεωρούνται ο αποτελεσματικότερος τρόπος επικοινωνίας και είναι εύκολα προσπελάσιμα. Επίσης, οι οδηγίες είναι συγκεντρωμένες σε ένα σημείο, ενώ έχουν πρόσβαση όλοι οι χρήστες. Οι βιβλιοθηκονόμοι μπορούν να ανακατευθύνουν τη συζήτηση στο φόρουμ, όπου αυτό είναι δυνατό, αντί να ανακαλέσουν κάποιο e-mail. Το φόρουμ μειονεκτεί ως προς το ότι οι φοιτητές πρέπει να το επισκέπτονται συνεχώς, ανεξαρτήτως αν το έχει υπενθυμίσει ο διδάσκων (Knight & Loftis, 2012: 371).

Εικονικές υπηρεσίες εξυπηρέτησης χρηστών (virtual reference): Αναγνωρίζοντας την επιρροή της τεχνολογίας στην υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών, η *Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκονόμων*, εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές για το πώς θα παραμείνει προσβάσιμη και προσεγγίσιμη στο κοινό, ακολουθώντας τις επιταγές της τεχνολογίας. Οι συγκεκριμένες οδηγίες ανανεώθηκαν αρκετές φορές, συμπεριλαμβάνοντας ως μέσα εξυπηρέτησης το τηλέφωνο, τις συναλλαγές μέσω Διαδικτύου, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και την συνομιλία σε πραγματικό χρόνο (chat). Η εφαρμογή «*Ρώτα τον Βιβλιοθηκονόμο*» είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση εικονικής εξυπηρέτησης χρηστών, μέσω της οποίας χρήστες και βιβλιοθηκονόμοι επικοινωνούν σε πραγματικό χρόνο. Όταν ο χρήστης εξυπηρετείται από τις εικονικές υπηρεσίες θα πρέπει να νιώθει ότι δεν αγνοείται και ότι διαφυλάσσονται τα προσωπικά του στοιχεία. Για να εξασφαλιστεί η επιτυχία αυτών των υπηρεσιών θα πρέπει να προωθηθούν από τον ιστότοπο και να είναι τοποθετημένες σε σημείο, άμεσα ορατό από τον χρήστη (American Library Association, 2009).

3.4 Διαχείριση και οργάνωση

Πλήρης οργάνωση και τεκμηρίωση: Δεδομένου ότι ο βιβλιοθηκονόμος ενσωματώνεται σε περισσότερα του ενός μαθήματα, συνίσταται να καταγράφει τα πλήρη στοιχεία των διδασκόντων και των μαθημάτων, ώστε να απαντήσει σε πιθανές ερωτήσεις των χρηστών. Κατά τη διάρκεια του εξαμήνου στέλνει ειδοποιήσεις για την προσθήκη νέων διδακτικών ενοτήτων από τους εκπαιδευτικούς, υπενθυμίζοντάς με αυτόν τον τρόπο την ύπαρξη της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας (Landis, 2016: 5-6). Χρησιμοποιεί επίσης ημερολόγιο (ηλεκτρονικό ή έντυπο), με το χρονοδιάγραμμα των εργασιών, ώστε να αποστέλλει υλικό εκ των προτέρων λειτουργώντας προνοητικά (Hoffman & Ramin, 2010: 300). Αρκετοί βιβλιοθηκονόμοι προγραμματίζουν συγκεκριμένες ημέρες και ώρες της εβδομάδας, για να συνδεθούν στο LMS για να απαντήσουν σε e-mail και στο forum, για τη σωστή διαχείριση του χρόνου και του φόρτου εργασίας (Hoffman & Ramin, 2010: 300).

Στο τέλος του εξαμήνου, τηρείται αρχείο στατιστικών, που περιλαμβάνουν την επισκεψιμότητα του ιστότοπου της βιβλιοθήκης, τον αριθμό των προβολών των video, τα αποτελέσματα ερευνών βάσει ερωτηματολογίου, τον αριθμό χρηστών που ζήτησε ερευνητική βοήθεια και το μέσο χρόνο που διατέθηκε για την πληροφοριακή παιδεία (Landis, 2016: 5-6). Αν το πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας συνεχιστεί, κρίνεται σκόπιμο να τηρηθεί αρχείο με τις καλές πρακτικές. Επίσης, τα ονόματα των ηλεκτρονικών αρχείων θα πρέπει να είναι ευσύνοπτα και εύκολα αναγνωρίσιμα. Εκτός από την αποθήκευση στον προσωπικό υπολογιστή, θα πρέπει να κρατηθούν και σε κάποια υπηρεσία νέφους ως αντίγραφο ασφαλείας. Η τεκμηρίωση και η αρχειοθέτηση συμβάλλουν στην τροποποίηση του προγράμματος σύμφωνα με τις μελλοντικές ανάγκες και απαιτήσεις (Knight & Loftis, 2012: 372-373).

Διαμοιρασμός και συνεισφορά στην επίτευξη των στόχων. Όπως είδαμε, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος δεν εργάζεται απομονωμένος, αλλά συνεργάζεται με όλη την ακαδημαϊκή κοινότητα, συνεπικουρώντας στην ομαδική προσπάθεια αντί των ατομικών στόχων. Αξιοποιεί τη στενή επαφή του με την ομάδα, ώστε να αποκτήσει βαθιά κατανόηση των αναγκών της, να αντιμετωπίσει τα μέλη της με εξατομικευμένο τρόπο, να προχωρήσει στην ικανοποίηση των αναγκών τους και να αποτελέσει και ο ίδιος μέλος της ομάδας. Συνεπώς, η απόδοση του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου μετριέται σύμφωνα με τα μαθησιακά αποτελέσματα, την επιτυχία της ομάδας, όπως και με την μεγαλύτερη συμμετοχή των φοιτητών στο ερευνητικό έργο (Shahril & Fazli, 2015: 6-8).

Αξιολόγηση: Ένα πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας ολοκληρώνεται με την αξιολόγηση, την εξασφάλιση της βιωσιμότητας (sustainability) και επεκτασιμότητας (scalability) του. Η αξιολόγηση χωρίζεται σε δύο επίπεδα, αφενός σε επίπεδο προγράμματος εν συνόλω και αφετέρου σε επίπεδο μαθήματος. Αν ο βιβλιοθηκονόμος είναι συντονιστής σε πολλαπλά προγράμματα, θα πρέπει να αξιολογήσει το πρόγραμμα εν συνόλω, όπως και τη διάδραση μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και φοιτητών. Όταν πρόκειται για μεμονωμένο μάθημα αξιολογούνται οι επιδόσεις των μαθητευομένων και αποστέλλεται γραπτή αναφορά στους εκπαιδευτικούς με τα αποτελέσματα. Όταν πρόκειται για όλο το πρόγραμμα συνολικά λαμβάνεται υπόψη η διάδραση μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και φοιτητών (Raish, 2018: 25-26). Σημαντική πηγή για την αξιολόγηση είναι η ανατροφοδότηση διδασκόντων και εκπαιδευτικών. Γι' αυτό ο βιβλιοθηκονόμος πρέπει να επικοινωνεί απευθείας με τον εκπαιδευτικό ή να ζητά την προώθηση των σχολίων για το μάθημα (Hoffman & Ramin, 2010: 300).

Βιωσιμότητα: Η βιωσιμότητα αναφέρεται στο χρονικό διάστημα, που ένα πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας θα συνεχίζει να προσφέρεται ως υπηρεσία στον ακαδημαϊκό χώρο, ενώ η επεκτασιμότητα στη διεύρυνση του προγράμματος σε ευρύτερο κοινό. Η επεκτασιμότητα είναι πολυπαραγοντικό ζήτημα και εξαρτάται από το μέγεθος του ιδρύματος, το ποσοστό των χρηστών που θα προσεγγιστεί μέσω του LMS, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, όσο αυξάνεται ο φόρτος εργασίας, και τη μέθοδο, που θα πρέπει να ακολουθείται, ανάλογα με την περίπτωση. Στους προαναφερθέντες παράγοντες, μπορούν να προστεθούν και η αντίσταση που μπορεί να προβάλλει το προσωπικό, είτε πρόκειται για το προσωπικό της βιβλιοθήκης, είτε για το τεχνικό προσωπικό, είτε για τους διδάσκοντες (Burke & Tumbleson, 2013: 163-164). Για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας εφαρμόζονται οι παρακάτω πρακτικές (Burke & Tumbleson, 2011: 90-92):

-Συνεργασία με προσωπικό που είναι πρόθυμο να αναπτύξει τις ερευνητικές ικανότητες των χρηστών και διεύρυνση της συνεργασίας με όσο το δυνατόν περισσότερα μέλη. Η ισχυροποίηση των σχέσεων με το διδακτικό προσωπικό, μέσα από τη συμμετοχή σε επιτροπές και εργαστήρια, βοηθάει στην καλύτερη αντίληψη των εργασιών, των διδακτικών μεθόδων και την επιπλέον διεύρυνση των συνεργασιών.

-Υποστήριξη του προσωπικού, το οποίο χρησιμοποιεί το LMS ή εμπλέκεται γενικότερα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με τη δημιουργία online tutorial, video ή ακόμα και τη δημιουργία online συνεδρίας στο LMS.

-Συνέργεια της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας και με άλλες μεθόδους, όπως η δια ζώσης εξυπηρέτηση χρηστών, τα σεμινάρια πληροφοριακής παιδείας και το αναρτημένο διδακτικό υλικό στον ιστότοπο, για να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά της. Καθώς αυξάνεται ο αριθμός των μαθημάτων, όπου συμμετέχουν οι βιβλιοθηκονόμοι, αναθεωρείται η δομή της βιβλιοθήκης, που συνεπάγεται αναδιαμόρφωση των καθηκόντων και αναταξιθέτηση υλικού.

-Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος δέχεται πολλά ερωτήματα, που αφορούν τις ερευνητικές ανάγκες των χρηστών, τόσο μέσω e-mail, όσο και μέσω του LMS, άρα οφείλει να θέσει όρια και να τηρήσει σωστή οργάνωση.

3.5 Σύνοψη

Συνοψίζοντας, το πρόγραμμα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας αρχίζει με την προώθηση του στο διδακτικό και διοικητικό προσωπικό μέσω email, ενημερωτικών δελτίων ή συναντήσεων. Όταν το διδακτικό προσωπικό συμφωνήσει να συμμετάσχει, ανατίθεται στον βιβλιοθηκονόμο να συνεργάζεται με μεμονωμένα μέλη του. Στη συνέχεια, ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος συναντά τον διδάσκοντα για να συζητήσει συγκεκριμένες ερευνητικές εργασίες και τις ανάγκες της πληροφοριακής παιδείας. Οι φοιτητές και οι ερευνητές λαμβάνουν καθοδήγηση από τους βιβλιοθηκονόμους, με τους οποίους είναι σε συνεχή αλληλεπίδραση. Ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος, που είναι εγγεγραμμένος ως εκπαιδευτής, προσθέτει κατάλληλο περιεχόμενο στο LMS και παρακολουθεί τις ερωτήσεις των εκπαιδευομένων, όταν προκύπτουν. Επίσης, στέλνει τεχνικές, επεξηγεί λεπτομερώς την ερευνητική διαδικασία από την ορθή επιλογή των πηγών ως και τη χρήση των παραπομπών, ενώ δεν παραλείπει να επισυνάψει υπερσυνδέσμους με βάσεις δεδομένων, e-book και συναφείς ιστότοπους (Burke & Tumbleson, 2011: 90). Ο βιβλιοθηκονόμος όχι μόνο γνωρίζει τις ερευνητικές απαιτήσεις της κάθε εργασίας, αλλά έχει το πλεονέκτημα της επικοινωνίας με τον διδάσκοντα. Η επικοινωνία φοιτητών και βιβλιοθηκονόμων πραγματοποιείται με πολλαπλούς τρόπους, όπως το φόρουμ, το chat ή με τηλεδιάσκεψη κλπ. Μέσα από την επικοινωνία ο βιβλιοθηκονόμος επιθυμεί την πλήρη ενσωμάτωσή του στο μάθημα, την ενθάρρυνση των συμμετεχόντων να θέσουν ερωτήσεις, τη στενότερη συνεργασία με απώτερο στόχο να ανταποκριθεί στην ανάγκη των χρηστών για σωστή πληροφορία, στη σωστή μορφή και τον σωστό χρόνο. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, επαναπροσδιορίζει τις ερευνητικές ασκήσεις για να εξασφαλιστεί ότι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν βαθύτερη

γνώση της πληροφοριακής παιδείας (Burke & Tumbleson, 2011: 90; Sharma, Kumar & Babbar, 2014: 45). Τέλος, επιδιώκεται η μελλοντική ενίσχυση και βιωσιμότητα του προγράμματος.

Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία-Υλοποίηση-Εφαρμογή

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα αναλυθούν ενδελεχώς η μεθοδολογία, τα διαδικαστικά βήματα της υλοποίησης της, η κατασκευή του ερευνητικού εργαλείου, η συγκρότηση του δείγματος, η συλλογή των δεδομένων και η στατιστική ανάλυση και ερμηνεία των ευρημάτων.

Όπως ήδη ειπώθηκε, ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τη χρήση και αξιοποίηση της ηλεκτρονικής τάξης από τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και τη στάση των βιβλιοθηκονόμων για την αναγκαιότητα των LMS. Η επιστημονική έρευνα, όπως αναφέρεται στους Cohen, Manion & Morisson (2007), συμβάλλει στην ανακάλυψη της αλήθειας. Ενώ ο Kerlinger (1970 όπως αναφέρεται στους Cohen, Manion, & Morisson, 2007: 6) την ορίζει ως τη *συστηματική, ελεγχόμενη, εμπειρική και κριτική διερεύνηση υποθετικών προτάσεων σχετικά με τις εικαζόμενες σχέσεις ανάμεσα στα φυσικά φαινόμενα*. Η έρευνα έχει ιδιότητες, που τη διαφοροποιούν από την εμπειρία, καθώς είναι συστηματική, ελεγχόμενη εμπειρική και αυτοδιορθώνεται (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 6-7). Η μέθοδος είναι το σύνολο τεχνικών, που αποσκοπούν στη συλλογή, ταξινόμηση και ανάλυση των δεδομένων (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 75).

«Η μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας ορίζεται ως η στρατηγική, το σχέδιο δράσης, η διαδικασία ή ο σχεδιασμός, που είναι πίσω από την επιλογή και τη χρήση των συγκεκριμένων μεθόδων, συνδέοντας την επιλογή και τη χρήση τους με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα» (Πουρκός & Ίσαρη, 2015: 15).

Η παρούσα εργασία αποτελεί *έρευνα επισκόπησης* (survey research), που περιλαμβάνει το συγχρονικό σχέδιο¹³ και στοχεύει στη συλλογή και ανάλυση αριθμητικών δεδομένων, για ένα δείγμα από έναν ευρύτερο πληθυσμό, σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο (*συγχρονική ή διατομεακή έρευνα*) προκειμένου να περιγράψει, να εξηγήσει, να προβλέψει και να ελέγξει τις μεταβλητές του υπό εξέταση φαινομένου, αλλά και στον επιπλέον συσχετισμό μεταξύ των μεταβλητών (Bryman, 2017: 29). Πρόκειται για διερευνητική προσέγγιση, που στοχεύει στη διατύπωση προβλημάτων, υποθέσεων και στην αποσαφήνιση εννοιών (Sue & Ritter, 2012: 2). Στη δική μας περίπτωση καλούμαστε να απαντήσουμε στο πρόβλημα που θέσαμε στην αρχή και αφορά την αξιοποίηση των LMS από τις ακαδημαϊκές και ερευνητικές βιβλιοθήκες.

¹³ Το συγχρονικό σχέδιο σύμφωνα με τον Bryman περιλαμβάνει συλλογή δεδομένων για ένα δείγμα μονάδων ανάλυσης σε ορισμένο χρονικό σημείο, προκειμένου να συλλεχθούν ποσοτικά ή ποσοτικοποιημένα δεδομένα για δύο ή περισσότερες μεταβλητές (συνήθως πολύ περισσότερες από δύο), τα οποία κατόπιν εξετάζονται ώστε να εντοπιστούν συγκεκριμένοι συνδυασμοί συσχετίσεων (Bryman, 27: 2017).

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, ο πληθυσμός είναι οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι με καθήκοντα ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου. Η έρευνα επισκόπησης, μας δίνει τη δυνατότητα να εμβαθύνουμε στους παράγοντες που επηρεάζουν την αξιοποίηση των LMS από τις ακαδημαϊκές και ερευνητικές βιβλιοθήκες, αλλά και τις στάσεις και απόψεις των βιβλιοθηκονόμων και στη συνέχεια να προβούμε στη γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων.

4.1 Περιγραφή Υλοποίησης – Εφαρμογής

Η παρούσα μελέτη υλοποιήθηκε ως εξής:

1. Στοχοθεσία-διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων. Το πρώτο βήμα για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας ήταν να διατυπωθεί επακριβώς το πρόβλημα, που είναι να εξακριβωθεί η χρήση των LMS από τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, και ο ρόλος του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου. Σ' αυτό το στάδιο ορίστηκαν επίσης, οι επιμέρους στόχοι και τα ερευνητικά ερωτήματα.

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση. Εντοπίστηκαν οι σημαντικότερες έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας. Συμπεριλήφθηκαν μελέτες, που αποσκοπούσαν να αποσαφηνίσουν τον ρόλο του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, συναφών ειδικοτήτων και της πληροφοριακής παιδείας. Επίσης, δόθηκε έμφαση σε προγράμματα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας, ώστε να αποκρυσταλλωθούν οι καλές πρακτικές, που ακολουθούνται από οργανισμούς, που έχουν αναπτύξει αντίστοιχα προγράμματα. Η βιβλιογραφική επισκόπηση συνέβαλε στο να έχουμε συνολική θεώρηση του θέματος, στην ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου, στη σαφέστερη διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων και τη δυνατότητα να αποκτήσουμε μια σαφή εικόνα για το τι συνιστά ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία.

3. Αναγνώριση και επιλογή των συμμετεχόντων. Ορίστηκε ο πληθυσμός- στόχος, ο οποίος είναι το σύνολο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων Ελλάδας και Κύπρου και μεμονωμένες ερευνητικές βιβλιοθήκες που εξυπηρετούν παράλληλα εκπαιδευτικές ανάγκες. Ως προς τη δείγμα, επιλέχθηκαν οι βιβλιοθηκονόμοι, που εκτελούσαν καθήκοντα ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου, reference librarian ή θεματικού βιβλιοθηκονόμου. Η δυσκολία στη δημιουργία του δείγματος έγκειται στο γεγονός ότι η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία είναι ένας νεοεισαχθής όρος και δεν είναι πάντα σαφής η διάκριση των καθηκόντων και δη για όσους έχουν αρμοδιότητες ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας. στον Στην προκειμένη περίπτωση, επιλέχθηκε ως στρατηγική δειγματοληψίας, η *δειγματοληψία σκοπιμότητας* (Cohen, Manion & Morrison, 2007: 172).

4. Επιλογή μεθόδου και συλλογή των δεδομένων. Ως μέθοδος συλλογής δεδομένων, επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο, το οποίο είναι ένα σύνηθες όργανο μέτρησης για διερευνητικές μελέτες. Προκειμένου να διαπιστωθεί ότι οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται τις ερωτήσεις και τον σκοπό του ερωτηματολογίου, τέθηκε σε πιλοτική εφαρμογή, αποστέλλοντας το σε ένα μικρό δείγμα ατόμων (15 συμμετέχοντες). Η πιλοτική χρήση του, έδωσε τη δυνατότητα να διαπιστωθεί ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, αλλά και διορθώσεις ως προς τη δομή. Επίσης, εστάλησαν e-mail υπόμνησης με στόχο την υπενθύμιση στους συμμετέχοντες.

6. Επεξεργασία δεδομένων. Αφού συλλέξαμε τα δεδομένα μέσω του ερωτηματολογίου σ' στη συνέχεια έπρεπε να κωδικοποιηθούν. Τα σημαντικότερο βήμα αυτού του σταδίου είναι η επιμέλεια, που σημαίνει ότι τα ερωτηματολόγια πρέπει να ελεγχθούν, για την εξάλειψη λαθών και παραλείψεων.

7. Ανάλυση των δεδομένων. Στο τελευταίο στάδιο προχωρήσαμε στην ανάλυση, αξιολόγηση και ερμηνεία των δεδομένων, στην εξαγωγή συμπερασμάτων και στη σύνταξη της ερευνητικής έκθεσης. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού SPSS και συγκεκριμένα την open source έκδοση το PSPP.

4.2 Συγκρότηση δείγματος

Η καταλληλότητα της μεθόδου της δειγματοληψίας (suitability of the sampling strategy) είναι παράγοντας που, συμβάλλει στην ποιότητα της έρευνας, αν και συχνά προβληματίζει τους νέους ερευνητές (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 149). Ο αντικειμενικός πληθυσμός (target population) αποτελεί το σύνολο των περιπτώσεων, που μπορεί να αφορά τον ερευνητή, ανεξάρτητα αν πρόκειται για ομάδες, οργανισμούς, χώρες ή και καταστάσεις (Πουρκός & Ίσαρη, 2015: 80), ενώ αντιθέτως το δείγμα αναφέρεται σε ένα υποσύνολο του πληθυσμού, ώστε η γνώση που θα αποκτήσει ο ερευνητής να είναι αντιπροσωπευτική του συνολικού πληθυσμού. Το μέγεθος του δείγματος καθορίζεται από παράγοντες, όπως ο αριθμός των μεταβλητών, που ερευνητής επιθυμεί να διαχειριστεί καθώς και ο τύπος των στατιστικών ελέγχων (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 149,151).

Για την εξαγωγή του δείγματος ακολουθήθηκε η *δειγματοληψία πιθανοτήτων ή πιθανοτική δειγματοληψία*, που βασίζεται σε τεχνικές κατά τις οποίες χρησιμοποιούνται οι νόμοι των πιθανοτήτων (Χαλικιάς, Μανωλέσου & Λάλου, 2015: 56). Αυτό του είδους η στρατηγική είναι ελεγχόμενη όσον αφορά τις παραμέτρους της και μας δίνει τη δυνατότητα της γενίκευσης των συμπερασμάτων, που προκύπτουν από ένα δείγμα.

Στην κατηγορία του δείγματος πιθανοτήτων ανήκει η απλή τυχαία δειγματοληψία. Σ' αυτήν την περίπτωση η μέθοδος που ακολουθείται είναι η τυχαία επιλογή από έναν κατάλογο, όπου είναι καταγεγραμμένο το σύνολο του πληθυσμού (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 163-165). Ωστόσο, στην παρούσα εργασία, ακολουθήσαμε τη θεωρία των μη πιθανοτήτων. Συνεπώς, κάποια μέλη του ευρύτερου πληθυσμού θα αποκλειστούν από το δείγμα, ενώ κάποια άλλα θα συμπεριληφθούν οπωσδήποτε και το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό του ευρύτερου πληθυσμού. Η μέθοδος αυτή ονομάζεται δειγματοληψία σκοπιμότητας (judgemental sampling) δεδομένου ότι εστιάζουμε σε μια συγκεκριμένη ομάδα βιβλιοθηκονόμων, που είναι οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι. Χρησιμοποιείται κυρίως για τη διεξαγωγή έρευνας μικρής κλίμακας. Στην περίπτωση του δείγματος μη πιθανοτήτων, επιλέγεται ένα δείγμα, σύμφωνα με την κρίση του ερευνητή, το οποίο είναι ικανοποιητικό για τις ανάγκες διεξαγωγής της συγκεκριμένης έρευνας. Σαφώς ένα τέτοιου είδους δείγμα διακατέχεται από προκαταλήψεις (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 163, 172-173). Βασικά πλεονεκτήματα της εν λόγω μεθόδου είναι η διαθεσιμότητα, η εύκολη πρόσβαση και ο σύντομος χρόνος συλλογής των δεδομένων (Παπαγεωργίου, 2015: 17).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο αντικειμενικός πληθυσμός (target population) είναι το σύνολο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων Ελλάδας και Κύπρου, που σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Μονάδας Διασφάλισης Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΜΟ.ΔΙ.Π.Α.Β.), πρόκειται για 474 άτομα με εργασιακή σχέση ορισμένου και αορίστου χρόνου.

Το δειγματοληπτικό πλαίσιο αποτελούν οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι, που εξειδικεύονται, ως ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι. Ωστόσο, δεδομένου ότι η ιδιότητα του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου δεν είναι ευρέως γνωστή, επιλέχθηκαν οι συναφείς ειδικότητες, όπως βιβλιοθηκονόμοι, που ανήκουν στην υπηρεσία εξυπηρέτησης κοινού (reference librarian) ή στην υποστήριξη της πληροφοριακής παιδείας ή εξειδικεύονται ως θεματικοί βιβλιοθηκονόμοι. Τα στοιχεία των συμμετεχόντων αντλήθηκαν από τους επίσημους ιστότοπους των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών βάσει της ειδικότητας τους. Μεταξύ της 1/06/2021 και 30/6/2021 απεστάλησαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ερωτηματολόγια σε μορφή Google form στα επαγγελματικά e-mail των συμμετεχόντων. Στους συμμετέχοντες επεξηγήθηκε με συνοδευτικό κείμενο εν συντομία, ο σκοπός της έρευνας, το μεταπτυχιακό στα πλαίσια του οποίου πραγματοποιείται η εν λόγω εργασία και η ασφάλεια των προσωπικών τους δεδομένων, ενώ εστάλη και e-mail υπενθύμισης. Στην έρευνα συμμετείχαν όλες οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες Ελλάδας και Κύπρου, όπως επίσης και συγκεκριμένες ερευνητικές βιβλιοθήκες, που υποστηρίζουν εκπαιδευτικές και ερευνητικές

φοιτητών και διδασκόντων. Συνολικά απεστάλησαν 250 ερωτηματολόγια και από αυτά απαντήθηκαν 76 μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Στους παράγοντες που συνέβαλαν αρνητικά στην ανταποκρισιμότητα του ερωτηματολογίου αναμφίβολα υπήρξε η πανδημία, καθώς οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες παρέμεναν κλειστές, βάσει υπουργικής απόφασης, εξυπηρετώντας μόνο κατόπιν συνεννοήσεως και ραντεβού.

4.3 Κατασκευή ερευνητικού εργαλείου & συλλογή δεδομένων

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή και εύχρηστα εργαλεία συλλογής δεδομένων, ειδικά σε έρευνες επισκόπησης. Αποτελείται από ερωτήσεις στις οποίες ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει προφορικά ή γραπτά. Έχει το πλεονέκτημα ότι προσφέρει δομημένα αριθμητικά δεδομένα, είναι εύκολο στην ανάλυση, παρά το γεγονός της μειωμένης ευελιξίας του, την πιθανή τροποποίησή του και τον περιορισμένο αριθμό δεδομένων, που μπορεί να παρουσιάσει (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 414). Η δημιουργία του ερωτηματολογίου αποτελεί σημαντικό βήμα για την επιτυχή έκβαση της έρευνας, γιατί είναι το εργαλείο μέσω του οποίου συλλέγουμε τα δεδομένα μας. Ένα καλό ερωτηματολόγιο θα πρέπει να είναι οργανωμένο, σαφές, σύντομο, και να συμπεριλαμβάνει τις αναγκαίες οδηγίες και υποδείξεις (Χαλικιάς, Μανωλέσου & Λάλου, 2015: 56).

Για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς (self-report questionnaire). Το ερωτηματολόγιο, ως ερευνητικό εργαλείο εξυπηρετεί τον στόχο και τους ειδικούς σκοπούς της έρευνας, ως εκ τούτου είναι σημαντικό βήμα η λειτουργικοποίηση του ερωτηματολογίου, έτσι ώστε μια ομάδα στόχων ή ο γενικός σκοπός της έρευνας να μετατρέπονται σε ερευνήσιμα πεδία, μέσα από τα οποία θα συλλεχθούν τα δεδομένα (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 415). Επίσης, σημαντικός παράμετρος είναι τα υποκείμενα της έρευνας, τα οποία δε λειτουργούν παθητικά στην ερευνητική διαδικασία (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 414). Ως εκ τούτου, το προφίλ των συμμετεχόντων, οι γραμματικές τους γνώσεις και το θεωρητικό υπόβαθρο αποτέλεσαν πυξίδα στην τελική διαμόρφωση του ερωτηματολογίου.

Δεδομένου ότι πρόκειται για αυτοσυμπληρούμενο ερωτηματολόγιο, δεν υπάρχουν ερωτήσεις ανοικτού τύπου, επειδή είναι χρονοβόρες για τους συμμετέχοντες, αν και τους δόθηκε η δυνατότητα να εκφράσουν την άποψη τους και να κάνουν παρατηρήσεις. Επίσης, αποφεύχθηκαν οι μεγάλης έκτασης και πολύπλοκες ερωτήσεις. Παράλληλα, προκειμένου να επιτευχθεί η μέγιστη ανταποκρισιμότητα λήφθηκαν υπόψη δεοντολογικού χαρακτήρα παράμετροι, όπως η εμπιστευτικότητα, η ανωνυμία και η μη ανιχνευσιμότητα της έρευνας (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 414), αλλά και ο ελάχιστος χρόνος συμπλήρωσης.

Για τη διανομή του ερωτηματολογίου και τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Google forms γιατί είναι δωρεάν, εύκολο στην εκμάθηση και δημιουργεί αντίγραφο ασφαλείας στο Google drive. Επίσης, έχει φιλικό περιβάλλον διεπαφής, καθώς ο χρήστης δεν απαιτείται να έχει εξειδικευμένες γνώσεις πληροφορικής. Τα δεδομένα που συλλέγονται μπορούν εύκολα να εξαχθούν στο λογισμικό Excel για περαιτέρω επεξεργασία. Το βασικό μειονέκτημα των Google forms εντοπίζεται στο ότι δεν αποδίδει αποτελεσματικά σε γραφήματα τα δεδομένα. Ακόμα και μετά την εξαγωγή των δεδομένων στο λογισμικό Excel και SPSS, οι ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής είναι δύσκολα επεξεργάσιμες, όπως επίσης και οι διατάξιμες μεταβλητές, που αντιπροσωπεύουν ποιοτικά δεδομένα και διαμορφώνονται σύμφωνα με την πενταβάθμια κλίμακα Likert (π.χ. Καθόλου, Λίγο, Αρκετά, Πολύ, Πάρα Πολύ).

Το παρόν ερωτηματολόγιο χαρακτηρίζεται ως δομημένο, γιατί οι ερωτήσεις παρουσιάζονται με αυστηρά καθορισμένη μορφή, είναι κλειστού τύπου και ο ερευνητής δεν έχει τη δυνατότητα να υποβάλλει τις ερωτήσεις με όποια σειρά θέλει (Ζαφειρόπουλος, 2015: 2). Εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο σε ποσοτικές έρευνες, καθώς οι ερωτήσεις μπορούν να αναλυθούν με στατιστικά πακέτα. Οι κλειστές ερωτήσεις αποτελούνται από μια σειρά τυποποιημένων απαντήσεων, από τις οποίες ο συμμετέχων καλείται να επιλέξει πέραν της μίας απάντησης. Το εν λόγω ερωτηματολόγιο αποτελεί αποκλειστικά από κλειστού τύπου ερωτήσεις, καθώς διευκολύνουν την ποσοτική ανάλυση. Οι κλειστού τύπου ερωτήσεις επιλέχθηκαν για τους εξής λόγους:

- Ο συμμετέχων μπορεί να απαντήσει εύκολα και γρήγορα, μέσα από μια σειρά προκαθορισμένων απαντήσεων, ενώ δεν απαιτείται να έχει προηγούμενη γνώση του αντικειμένου.
- Είναι εύκολα αναλύσιμες και επεξεργάσιμες από ηλεκτρονικό υπολογιστή, ενώ μας δίνουν περισσότερο συγκρίσιμα αποτελέσματα. Σε κάθε απάντηση δίνεται μία τιμή, ώστε να πραγματοποιηθεί η στατιστική ερμηνεία.
- Είναι συμπερασματικές (conclusive), εφόσον μας δίνουν δεδομένα τα οποία μπορούν να ποσοτικοποιηθούν.
- Μπορούμε ευκολότερα να συλλέξουμε δημογραφικά στοιχεία για τους συμμετέχοντες.
- Περιορίζεται ο υποκειμενικότητα των απαντήσεων.

Από την άλλη, οι κλειστού τύπου ερωτήσεις παρουσιάζουν αρκετά μειονεκτήματα:

- Οι προσφερόμενες απαντήσεις, που έχουν οριστεί από τον ερευνητή μπορεί να μην εκφράζουν τους συμμετέχοντες. Προκειμένου λοιπόν να καλυφθεί το πιθανό εύρος των απαντήσεων, δόθηκε η δυνατότητα της επιλογής «Άλλο», αλλά και η δυνατότητα οι συμμετέχοντες να κάνουν τις δικές τους παρατηρήσεις.
- Εμπεριέχουν μεγάλο βαθμό προκατάληψης και πολλές φορές μπορούν να λειτουργήσουν καθοδηγητικά.

Ως προς την τυπολογία των ερωτήσεων κλειστού τύπου συμπεριλάβαμε τις εξής:

1. **Διχοτομικές ερωτήσεις:** Οι διχοτομικές ερωτήσεις ζητούν μια αρνητική ή καταφατική απάντηση (ναι/όχι), χρησιμεύουν στο να εκφράσουν οι συμμετέχοντες τη στάση τους πάνω σε ένα θέμα και διευκολύνουν τον ερευνητή κατά την κωδικοποίηση των δεδομένων, εφόσον περιέχουν μόνο δύο κατηγορίες. Επίσης, παράλληλα με τις διχοτομικές ερωτήσεις, υπάρχουν και οι ερωτήσεις που περιέχουν διχοτομικές μεταβλητές, όπως είναι η περίπτωση του φύλου (άνδρας/γυναίκα) (Kohen, Manion & Morisson, 2007: 422-423).

2. **Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής:** Αυτού του είδους οι ερωτήσεις επιτρέπουν στον ερευνητή να προβεί σε μια μεγάλη ποικιλία απαντήσεων. Είναι χρήσιμο να δίνονται κατευθυντήριες γραμμές ως προς την επιλογή των απαντήσεων στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Παρουσιάζουν το πλεονέκτημα ότι οι απαντήσεις μπορούν εύκολα να κωδικοποιηθούν, αποτελώντας ένα χρήσιμο εργαλείο για την έρευνα (Kohen, Manion & Morisson, 2007: 422-423).

3. **Ερωτήσεις διαβαθμισμένες σε κλίμακες ιεράρχησης.** Στην παρούσα εργασία εφαρμόστηκε η πενταβάθμια κλίμακα Likert (π.χ. Καθόλου, Λίγο, Αρκετά, Πολύ, Πάρα Πολύ ή Διαφωνώ απόλυτα, Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ-Ούτε Διαφωνώ, Συμφωνώ, Συμφωνώ απόλυτα). Το σκεπτικό της κλίμακας Likert είναι ότι αποτελείται μόνο από μια διάσταση, που σημαίνει ότι μετράει μόνο ένα πράγμα κάθε φορά. Ο συγκεκριμένος τύπος ερωτήσεων είναι ιδιαίτερα χρήσιμος για τον ερευνητή, γιατί όχι μόνο δίνει τη δυνατότητα να ποσοτικοποιηθούν τα δεδομένα, αλλά δίνουν και έναν βαθμό διαφοροποίησης των απαντήσεων. Ένας ακόμη λόγος που οι ερευνητές δείχνουν προτίμηση στις κλίμακες ιεράρχησης είναι ότι μπορούν να συγκεντρώσουν πιο ευαίσθητα δεδομένα. Παρά τα προφανή τους πλεονεκτήματα μειονεκτούν ως προς το ότι είναι δύσκολο για τον ερευνητή να ελέγξει αν ο ερωτώμενος λέει αλήθεια. Επίσης, είθισται οι πλειοψηφία των συμμετεχόντων να μην θέλουν να χαρακτηριστούν ως ακραίοι, οπότε και αποφεύγουν να επιλέγουν τα άκρα της κλίμακας, περιορίζοντας έτσι αυτομάτως τις επιλογές από πέντε σε

τρεις. Η λύση που δίνεται είναι η αύξηση των επιλογών από πέντε (5) σε επτά (7) (Kohen, Manion & Morisson, 2007: 426-430).

Ως προς τη δομή του, το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τέσσερις (4) ενότητες. Στην πρώτη ενότητα περιέχονται δημογραφικές ερωτήσεις, ενώ εμπεριέχεται μια διχοτομική ερώτηση για το αν οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν τα LMS. Σ' αυτές τις πιο ευαίσθητες και προσωπικές ερωτήσεις, εφαρμόστηκαν διχοτομικές ερωτήσεις και ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Οι ερωτήσεις συμπεριλαμβάνουν τα εξής στοιχεία το φύλο, την ηλικιακή ομάδα, τα έτη προϋπηρεσίας, τις γραμματικές γνώσεις και αν γίνεται χρήση των LMS. Με αυτό τον τρόπο αποκτούμε μια σαφή εικόνα για των δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων και αν οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι στρέφονται προς τα LMS.

Στη δεύτερη ενότητα συμπεριλαμβάνονται ερωτήσεις, που αφορούν τον ρόλο που διαδραματίζουν τα LMS στην επαγγελματική ζωή των βιβλιοθηκονόμων (ευχρηστία των LMS, ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου στο LMS και η καθημερινή επαφή κλπ.), αλλά και ερωτήσεις που άπτονται στην προώθηση του LMS προς την ευρύτερη κοινότητα. Η ενότητα αποτελείται από ερωτήσεις ιεράρχησης και τρεις πολλαπλής επιλογής.

Στην τρίτη ενότητα, οι ερωτήσεις εστιάζουν στα LMS καθαυτά και συμπεριλαμβάνει τέσσερις ερωτήσεις ιεράρχησης και μια πολλαπλής επιλογής. Ειδικότερα, αναφέρονται στη χρήση συγκεκριμένων εφαρμογών (π.χ. τα εργαλεία επικοινωνίας). Επίσης, ορισμένες ερωτήσεις εστιάζουν στις παρεχόμενες υπηρεσίες βιβλιοθήκης μέσω των LMS, στην υποστήριξη των εξ αποστάσεως χρηστών και τους παράγοντες που επηρεάζουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών και βιβλιοθηκονόμων.

Τέλος, στην τέταρτη ενότητα εμπεριέχονται ερωτήσεις που στοχεύουν στην άντληση πληροφοριών σχετικά με τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις των LMS, τα τμήματα που συνεργάζονται συχνότερα για τα LMS και την τελική αξιολόγηση των μαθημάτων που πραγματοποιούνται μέσω των LMS. Η ενότητα εμπεριέχει αποκλειστικά από τέσσερις ερωτήσεις ιεράρχησης.

5. Αποτελέσματα – Ευρήματα

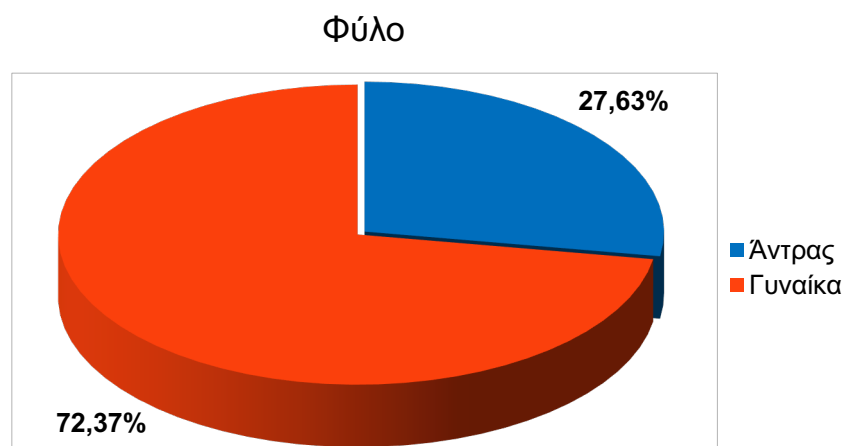
5.1 Αναλυτική παρουσίαση αποτελεσμάτων

Ενότητα Α΄

Ερώτηση 1-4

Ερώτηση 1: Φύλο

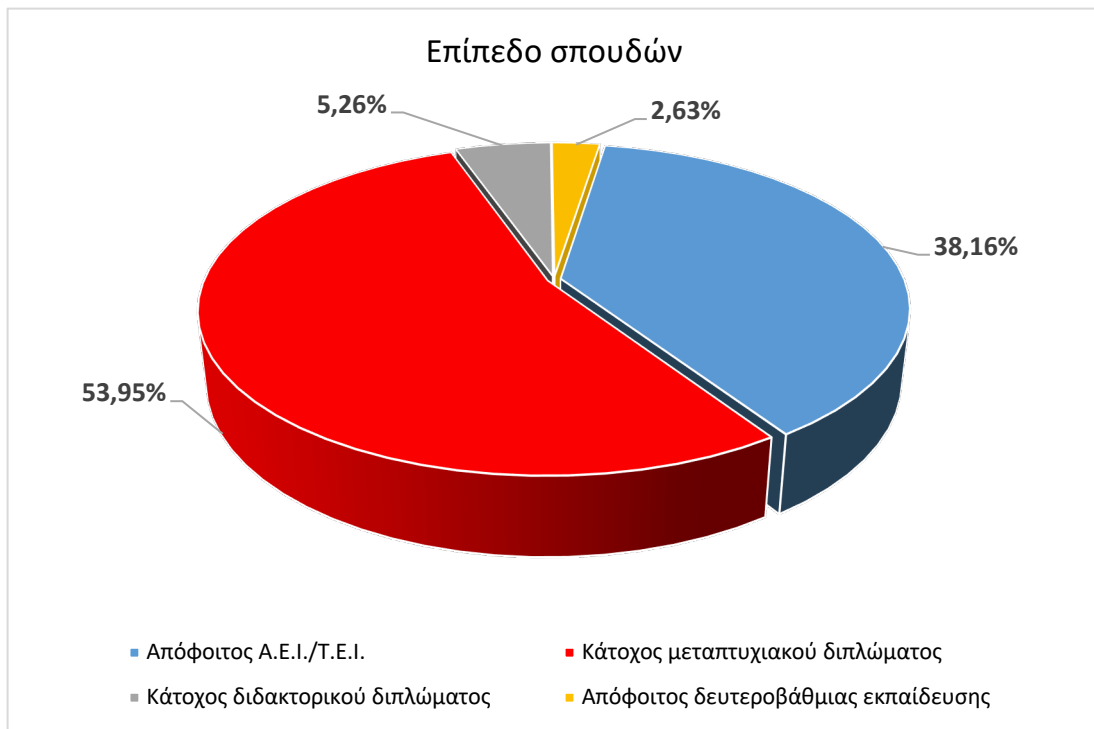
Η πρώτη ομάδα ερωτήσεων συμπεριλαμβάνει τις λεγόμενες δημογραφικές ερωτήσεις που αφορούν το φύλο και την ηλικιακή ομάδα, που ανήκουν οι συμμετέχοντες, όπως επίσης το επίπεδο σπουδών και τα έτη προϋπηρεσίας. Τα περισσότερα ερωτηματολόγια εισάγουν τον συμμετέχοντα στην έρευνα με δημογραφικές μη απειλητικές ερωτήσεις (Cohen, Manion & Morisson, 2007: 434) κλειστού τύπου.

Σχήμα 1: Φύλο δείγματος

Το παραπάνω διάγραμμα αντιπροσωπεύει το φύλο του δείγματος. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι 55 γυναίκες (72,37%), έναντι 21 αντρών (27,63%). Αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει την εικόνα, που έχουμε ως τώρα για το επαγγέλματα του Βιβλιοθηκονόμου, το οποίο απαρτίζεται ως επί το πλείστο από γυναίκες.

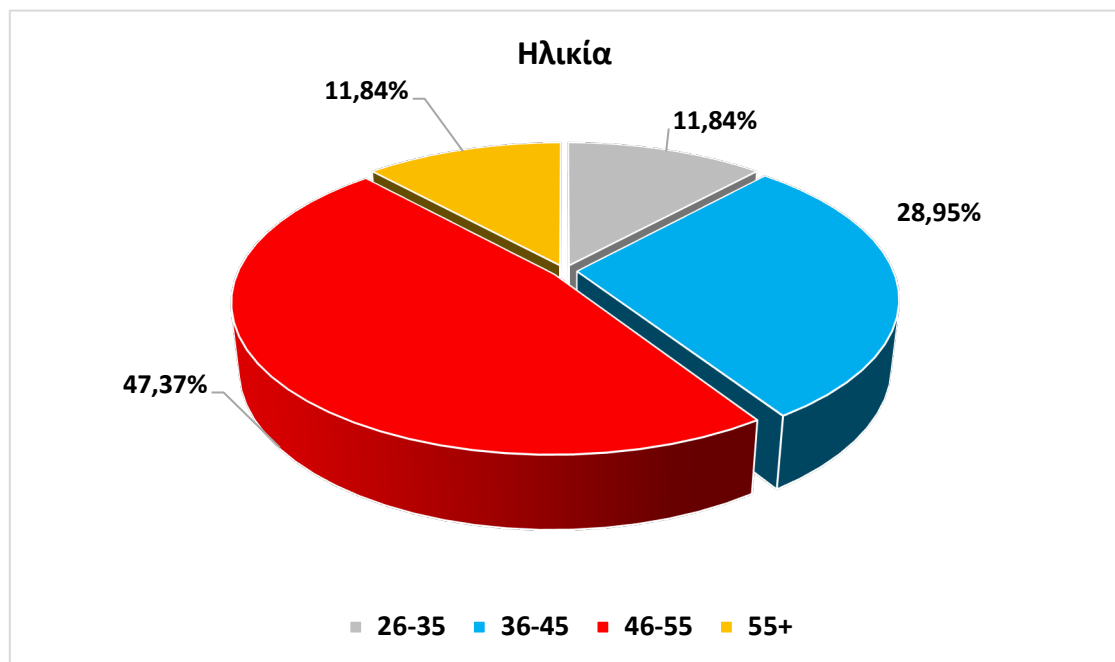
Ερώτηση 2: Επίπεδο σπουδών

Σχήμα 2: Επίπεδο σπουδών

Το διάγραμμα διερευνά το επίπεδο σπουδών των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων. Από τους 76 συμμετέχοντες, οι 41 (53,95%) είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος, οι 29 (38,16%) είναι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, οι 4 κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος (5,26%) και 2 απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (2,63%). Το μεγάλο ποσοστό των κατόχων μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών αποδεικνύει όχι μόνο την ανάγκη συνεχούς επιμόρφωσης και παρακολούθησης των επιστημονικών εξελίξεων, αλλά και ότι οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν την ανάγκη στελέχωσης με προσωπικό υψηλών προσόντων. Επιπρόσθετος λόγος είναι, ότι το επάγγελμα του επιστήμονα της Πληροφόρησης εξ ορισμού απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις, πόσο δε μάλλον όταν απαιτείται να έχει τα προσόντα του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου. Αποτιμώντας συνολικά την εικόνα των τίτλων σπουδών, παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία, όσων ασχολούνται στον τομέα της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας έχουν τουλάχιστον πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ερώτηση 3: Ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκετε;

Σχήμα 3: Ηλικία

Η γραφική παράσταση δείχνει την ηλικία, 36 συμμετέχοντες (47,37%) είναι από 46 ως 55 ετών, 22 (28,95%) μεταξύ 36-45, 9 (11,84%) από 26 ως 35 ετών και επιπλέον 9 (11,84%) άνω των 55 ετών. Το ότι οι νεότερες ηλικίες καταγράφουν μικρό ποσοστό συνδέεται με τη δραματική μείωση των προσλήψεων κατά τη δεκαετή κρίση, όπως μας δείχνουν και τα επίσημα στοιχεία της Μ.Ο.Δι.Π.Α.Β. για το έτος 2019.

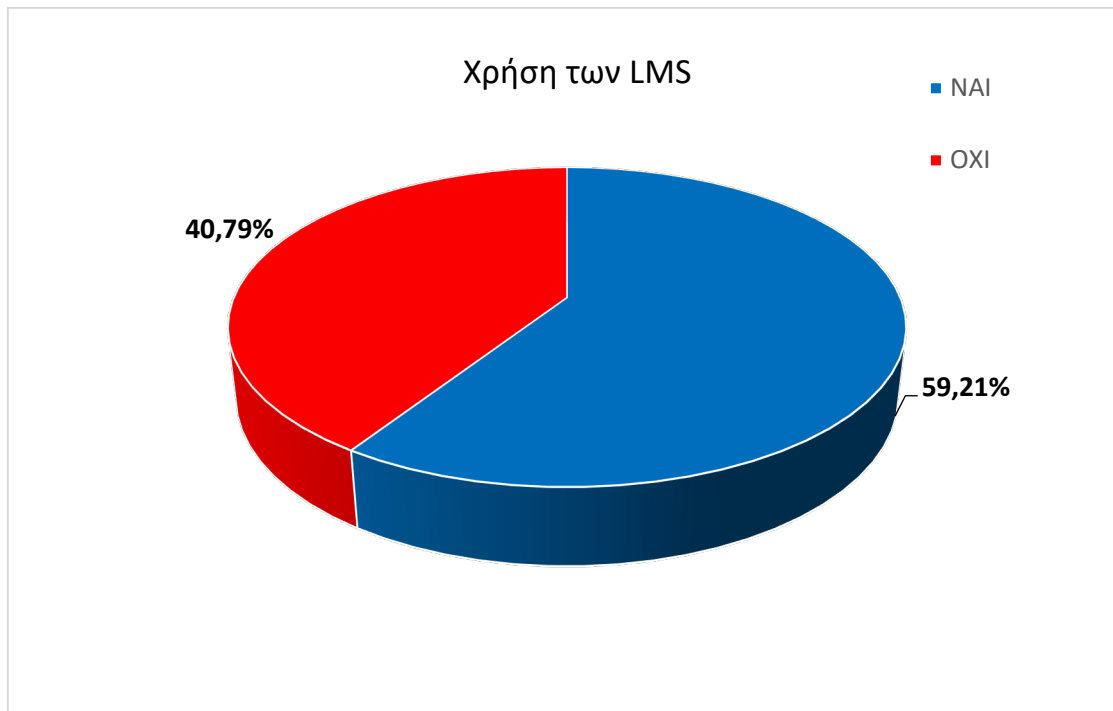
Ερώτηση 4: Παρακαλώ δηλώστε τα έτη προϋπηρεσίας σας

Σχήμα 4: Έτη προϋπηρεσίας

Το τέταρτο γράφημα αναπαριστά την προϋπηρεσία των συμμετεχόντων σε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη. 25 συμμετέχοντες (32,89%) έχουν 21 - 25 έτη, 17 (22,37%) άνω των 26 ετών και 12 (15,79%) από 16 ως 20 έτη. Επίσης, 9 εξ αυτών (11,84%) διαθέτουν προϋπηρεσία από 6-10 έτη, 8 (10,53%) 11-15 έτη και 5 (6,58%) λιγότερο από 5 έτη. Παρατηρείται ότι οι εργαζόμενοι με αρκετά ή πολλά έτη υπηρεσίας, κατέχουν τη μερίδα του λέοντος. Αυτό οφείλεται ως ένα σημείο στο ότι αποτελούν και την πλειοψηφία των εργαζομένων, που στελεχώνουν τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

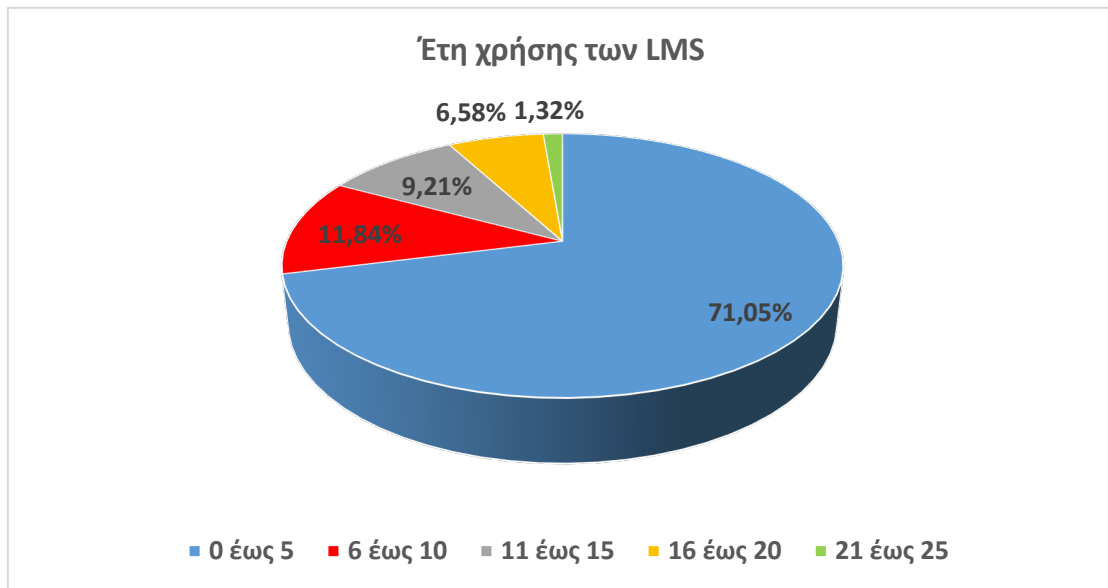
Ερώτηση 5: Κάνετε χρήση των Συστημάτων Διαχείρισης Μάθησης (LMS);

Σχήμα 5: Χρήση LMS

Η 5η ερώτηση στοχεύει στο να εισάγει τους συμμετέχοντες στο κεντρικό ερευνητικό ερώτημα αυτής της μελέτης, που είναι η χρήση των LMS από τους ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους. Σύμφωνα με το διάγραμμα, αν και 45 ερωτώμενοι (59,21%) χρησιμοποιούν τα LMS στα πλαίσια των καθηκόντων τους, ωστόσο δεν μπορούμε να παρακάμψουμε ότι 31 εξ αυτών (40,79%) δεν κάνουν χρήση των συστημάτων διαχείρισης μάθησης. Αυτό το ποσοστό καταδεικνύει ότι ακόμα και σε περίοδο πανδημίας, που οι βιβλιοθήκες παρέμειναν σε αναστολή, με την επιτακτική ανάγκη της εξ αποστάσεως εξυπηρέτησης, τα LMS δεν αξιοποιήθηκαν στο μέγιστο δυνατό, ενώ υπήρξαν το κυριότερο μέσο για τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ερώτηση 6: Πόσα χρόνια χρησιμοποιείτε τα LMS;

Σχήμα 6: Έτη χρήσης LMS

Η 6η ερώτηση είναι συνέχεια της προηγούμενης και αναφέρεται στα έτη χρήσης των Συστημάτων Διαχείρισης Μάθησης. 54 (71,05%) συμμετέχοντες είναι χρήστες των εν λόγω συστημάτων λιγότερο από 5 έτη και οι 9 (11,84%) από 6 ως 10 έτη. Μόλις ένας συμμετέχων (1,32%) χρησιμοποιεί τα LMS πάνω από 25 χρόνια, 7 (9,21%) από 11 ως 15 έτη και 5 απ' αυτούς (6,58%) από 16 ως 20 έτη. Τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης δε μας εκπλήσσουν, διότι τα συστήματα διαχείρισης μάθησης αποτελούν μια σχετικά πρόσφατη τεχνολογία για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

Δεδομένου ότι δόθηκε η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να σχολιάσουν και να καταθέσουν ελεύθερα την άποψη τους, αξίζει να αναφερθούν οι παρακάτω παρατηρήσεις. Κάποιοι εκ των χρηστών ανέφεραν ότι αποτελούν μέλη της διδακτικής ομάδας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο, που αναλύσαμε παραπάνω και τον πίνακα της ιατρικής ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας των Wu & Mi (2013), οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι στο πέμπτο επίπεδο δε συνεργάζονται απλώς με τους διδάσκοντες, αλλά είναι αναπόσπαστα μέλη της διδακτικής ομάδας και συν-συγγραφείς.

Οι συμμετέχοντες εκφράζουν την άποψη τους ότι τα LMS ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), τις οποίες και ορίσαμε στο εισαγωγικό κεφάλαιο. Οι ΤΠΕ εμπλουτίζουν και συμβάλλουν στην ποιοτική βελτίωση της εκπαίδευσης. Έχει αποδειχθεί ότι δημιουργούν κίνητρα στους συμμετέχοντες, αυξάνοντας τη φοιτητική επιτυχία. Επιτρέπουν τη χρήση εκπαιδευτικών πόρων και την ανανέωση των διδακτικών μεθόδων, καθιστώντας πιο ενεργή τη συνεργασία των συμμετεχόντων και την

απόκτηση τεχνολογικών γνώσεων. Επίσης, συντελούν στην αναζήτηση ποικίλων πηγών και της αντιπαραβολής τους, καθώς η πληροφοριακή παιδεία είναι η πιο σημαντική δεξιότητα καινοτομίας, που αναπτύσσεται, χάρη στη χρήση τους. Πιο συγκεκριμένα, συμβάλλουν στην ορθή διαχείριση της πληροφορίας, διευκολύνουν την αναζήτηση της βιβλιογραφίας και την παροχή εκπαιδευτικού υλικού. Επιπλέον, ενισχύουν τους εκπαιδευόμενους, ώστε να είναι ανταγωνιστικοί στην παγκόσμια οικονομία, αποτελώντας μέρος εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

Ερώτηση 7: Η συμμετοχή στο LMS αποτελεί μέρος των καθημερινών σας καθηκόντων;

	Απαντήσεις	
	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό (%)
Ποτέ	30	39,50%
Σπάνια	13	17,10%
Μερικές φορές	16	21,10%
Συχνά	10	13,20%
Πάντα	7	9,21%
Σύνολο	76	100,00%

Πίνακας 3. Το LMS στην καθημερινότητα των βιβλιοθηκονόμων

Η 7η ερώτηση εστιάζει στον ρόλο των LMS στην εργασιακή καθημερινότητα των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων. Οι 30 (39,47%) εκ των συμμετεχόντων αναφέρουν ότι τα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης δεν αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς τους, για 13 (17,11%) απ' αυτούς σπάνια είναι μέρος των εργασιακών τους καθηκόντων και για 16 (21,05%) μερικές φορές. Μόλις 7 (9,21%) ερωτώμενοι χρησιμοποιούν πάντα τα LMS και 10 (13,16%) απ' αυτούς συχνά, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Για όλους εκείνους που τα LMS είναι καθημερινή ασχολία, συχνή ή τουλάχιστον σποραδική -αν το εξετάσουμε αθροιστικά- το συνολικό ποσοστό δεν είναι χαμηλό, υποδηλώνοντας ότι αρκετοί βιβλιοθηκονόμοι ασχολούνται έστω και περιστασιακά με τα LMS. Αυτό πρέπει να αναζητηθεί σε ποικίλα και σύνθετα αίτια, όπως για παράδειγμα ότι οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι έχουν παράλληλα πολλαπλά καθήκοντα στην υπηρεσία εξυπηρέτησης κοινού και στην εκπαίδευση χρηστών. Από τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων, αξίζει να αναφερθεί το σχόλιο ότι το LMS αποτελεί σημαντική μέθοδο επικοινωνίας με τους φοιτητές, ενώ ένας χρήστης απάντησε ότι χρησιμοποιεί τα συστήματα διαχείρισης μάθησης σε καθημερινή βάση.

Ερώτηση 8: Στα LMS εισέρχεστε ως εκπαιδευτής, διαχειριστής, επισκέπτης;

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Εκπαιδευτής	8	10,52%	11	14,47%	6	7,9%	8	10,52%	43	56,6%
Διαχειριστής	7	9,2%	7	9,2%	9	11,8%	8	10,52%	45	59,2%
Επισκέπτης	4	5,3%	14	18,4%	18	23,7%	14	18,4%	26	34,2%

Πίνακας 4: Ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου στο LMS

Η 8η ερώτηση εντάσσεται στην αλληλουχία των ερωτημάτων (ερωτήσεις 7-8), που αφορούν τη σχέση του ενσωματωμένου βιβλιοθηκονόμου με τα LMS. Ως προς τον ρόλο του εκπαιδευτή, 43 (56,6%) ερωτώμενοι μας πληροφορούν ότι ποτέ δεν εισέρχονται με αυτήν την ιδιότητα και 8 (10,52%) ότι εισέρχονται πάντα ως εκπαιδευτές. Στη συνέχεια, 45 (59,2%) εξ αυτών απάντησαν δεν έχουν ποτέ τον ρόλο του διαχειριστή και 7 (9,2%) ότι είναι πάντα διαχειριστές. Τέλος, ως απλοί επισκέπτες, 26 (34,2%) συμμετέχοντες δε συνδέονται ποτέ και 4 (5,3%) πάντα.

Ο ρόλος που έχει ο βιβλιοθηκονόμος στο LMS εξαρτάται από τις υφιστάμενες κοινότητες και τα δικαιώματα της κάθε μίας. Με το όρο κοινότητα αναφερόμαστε στις κατηγορίες που διακρίνονται οι χρήστες. Η κάθε κοινότητα είναι προσαρμόσιμη, παρουσιάζει ευελιξία και αποτελείται από μέλη που ανήκουν στο διδακτικό και διοικητικό προσωπικό, στους φοιτητές ή και σε εξωτερικούς συνεργάτες. Ο διαχειριστής του LMS είναι υπεύθυνος για την εγγραφή και διαχείριση των μελών ή δίνεται και η δυνατότητα της αυτοεγγραφής.

Αξιοσημείωτο είναι το σχόλιο που αφήνει ένας συμμετέχων, ο οποίος και επισημαίνει ότι έχει πολλαπλούς ρόλους, ανάλογα με την εξουσιοδότηση, που δίνεται από την κεντρική διαχείριση. Παρά τα χαμηλά ποσοστά της συμμετοχής των βιβλιοθηκονόμων ως διαχειριστές και εκπαιδευτές, είναι θετικό στοιχείο το ότι ο βιβλιοθηκονόμος μπορεί να έχει έναν διακριτό ρόλο σε ένα LMS. Από την άλλη, η συμμετοχή των βιβλιοθηκονόμων σε χώρους, που παραδοσιακά είναι αποκλεισμένοι, μπορεί να θεωρηθεί από ορισμένους διδάσκοντες, ως μια ανατρεπτική καινοτομία που διαιωνίζει την περιθωριοποίηση της βιβλιοθήκης, αντί να τη μετριάσει. Δεν καθίσταται σαφές μέσα από την έρευνα, αν η πιο συστηματική συμμετοχή της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας σε περιβάλλοντα εκπαιδευτικής τεχνολογίας θα άλλαζε μελλοντικά τους συσχετισμούς (Almeida & Pollak, 2017: 138).

Ερώτηση 9: Ποια λογισμικά χρησιμοποιείται;

Η ερώτηση 9 είναι μια κλειστού τύπου ερώτηση πολλαπλής επιλογής, που επιχειρεί να εξακριβώσει τα δημοφιλέστερα λογισμικά συστημάτων διαχείρισης μάθησης. Είναι μια ερώτηση που δέχεται πολλαπλές απαντήσεις και γι' αυτό το σύνολο των απαντήσεων υπερβαίνει το μέγεθος του δείγματος. Συγκεκριμένα, έχουν δοθεί 87 απαντήσεις εκ των οποίων το 33,3% (29 απαντήσεις) αναφέρει ότι χρησιμοποιεί ως λογισμικό το Moodle, το 49,4% (43 απαντήσεις) το Open e-class, το 10,3% (9 απαντήσεις) το Blackboard και το 6,9% (6 απαντήσεις) κάποιο άλλο λογισμικό.

	Απαντήσεις	
	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό (%)
Moodle	29	33,3%
E-class	43	49,4%
Blackboard	9	10,3%
Other	6	6,9%
Σύνολο	87	100,0%

Πίνακας 5 . Δημοφιλέστερα λογισμικά των LMS

Όπως προκύπτει το 49,4% των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων χρησιμοποιεί το Open e-class. Πρόκειται για λογισμικό ανοιχτού κώδικα, ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης ηλεκτρονικών μαθημάτων κατασκευασμένο από το Gunet (Ακαδημαϊκό Δίκτυο). Είναι δημοφιλές λόγω της ευχρηστίας του, της επέκτασης και αναβάθμισης του, τις ξεκάθαρες λειτουργικές δομές και τους διακριτούς ρόλους των χρηστών.

Δεύτερο στις προτιμήσεις έρχεται το λογισμικό Moodle με 33,3%, που επίσης εντάσσεται στις πλατφόρμες ανοιχτού λογισμικού. Το Moodle γνωρίζει μεγάλη διάδοση εξαιτίας του φιλικού περιβάλλοντος διεπαφής και την ευκολία πρόσβασης από διαφορετικές συσκευές. Εντάσσεται στην κατηγορία των συστημάτων διαχείρισης περιεχομένου (CMS), υποστηρίζοντας τον διαμοιρασμό περιεχομένου.

Τρίτο το Blackboard με 10,3%. Είναι εμπορικό λογισμικό, εξαιρετικά δημοφιλές και ανήκει επίσης στην κατηγορία των CMS. Μπορεί να ενσωματώσει λογισμικά τηλεδιάσκεψης, όπως το Zoom. Επιτρέπει τη γρήγορη επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους και τη συνεργασία με ποικίλα web-based εργαλεία, όπως τα Wikis και τα blogs.

Ακολουθούν οι πλατφόρμες Zoom meeting και Microsoft Teams. Αμφότερες υποστηρίζουν τη σύγχρονη μάθηση. Το Zoom είναι υπηρεσία τηλεδιάσκεψης, βασιζόμενη στην τεχνολογία νέφους. Υποστηρίζει πολυάριθμα κοινά και δίνει τη δυνατότητα μετάδοσης σε πραγματικό χρόνο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το Microsoft Teams εκτός από την ασφάλεια, δίνει τη δυνατότητα άμεσων κλήσεων από οποιαδήποτε συσκευή και τον εύκολο σχεδιασμό meeting. Τα λογισμικά Zoom και Teams γνώρισαν μεγάλη δημοφιλία στα ελληνικά πανεπιστήμια εξαιτίας της πανδημίας, καθώς αποτέλεσαν λογισμικά που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Αμελητέο ποσοστό καταγράφει το λογισμικό Elluminate live, εργαλείο τηλεδιασκέψεων μέσω web και εικονικών αίθουσας διδασκαλίας (virtual classroom). Τέλος, αναφέρεται το H5H (HTML5). Δεν πρόκειται για σύστημα διαχείρισης μάθησης, αλλά μέσα από τα υπάρχοντα CMS και LMS δημιουργεί πλουσιότερο περιεχόμενο, όπως διαδραστικά video, κουίζ και παρουσιάσεις.

Ερώτηση 10: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι επηρεάζεται από τις ακόλουθες παραμέτρους η επιλογή του LMS.

	Πολύ σημαντικό		Αρκετά σημαντικό		Ουδέτερη άποψη		Λίγο σημαντικό		Καθόλου σημαντικό	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Ασφάλεια - αξιοπιστία	32	42,1%	22	28,9%	16	21,1%	3	3,9%	3	3,9%
Προσιτή τιμή	23	30,3%	20	26,31%	25	32,9%	5	6,6%	5	6,6%
Εύκολο στην εκμάθηση	31	40,8%	30	39,5%	12	15,8%	2	2,6%	1	1,3%
Επεκτασιμότητα - λειτουργικότητα	34	44,7%	26	34,2%	12	15,8%	2	2,6%	2	2,6%
Επαρκής τεχνική υποστήριξη	14	18,4%	18	23,7%	14	18,4%	1	1,3%	2	2,6%
Επαρκής εκπαίδευση	15	19,7%	29	38,2%	15	19,7%	3	3,9%	1	1,3%
Ευκολία στην παραμετροποίηση	17	22,4%	30	39,5%	17	22,4%	2	2,8%	2	2,6%

Πίνακας 6 . Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή του LMS

Το σύνολο των συμμετεχόντων αξιολόγησε το βαθμό στον οποίο κάποιες παράμετροι επηρεάζουν την επιλογή του LMS στην 5-βάθμια κλίμακα Likert (1=καθόλου σημαντικό, 5=πολύ σημαντικό). Πρωταρχικός παράγοντας για την επιλογή των LMS αποτελεί η επαρκής τεχνική υποστήριξη, καθώς 41 (53,9%) συμμετέχοντες διατυπώνουν την άποψη ότι επηρεάζει σε πολύ σημαντικό βαθμό και 18 (23,7%) σε αρκετά σημαντικό βαθμό την επιλογή του. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες υπήρξαν ανέκαθεν χώροι, που καινοτομούσαν στην τεχνολογική ανάπτυξη, συνεπώς οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι έχουν τον ψηφιακό αλφαριθμητισμό και το αισθητήριο να κρίνουν ότι η επαρκής τεχνολογική υποστήριξη είναι καίρια σημασίας.

Η επεκτασιμότητα και η λειτουργικότητα κατατάσσονται δεύτερες, γιατί 34 (44,7%) ερωτώμενοι θεωρούν ότι η επιλογή του LMS επηρεάζεται κατά πολύ την επιλογή των LMS και οι 26 (34,2%) αρκετά. Δεδομένου ότι ο κάθε οργανισμός επεκτείνεται είναι κρίσιμο να υπάρχουν LMS τα οποία είναι ευέλικτα και επεκτάσιμα. Σε πρακτικό επίπεδο αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αναζητούνται εκείνα τα λογισμικά, που επιτρέπουν την ενεργοποίηση και απενεργοποίηση λειτουργιών, χωρίς να απαιτούν εξειδικευμένη υποστήριξη.

Έπονται η ασφάλεια και αξιοπιστία, με 32 (42,1%) ερωτώμενους να αξιολογούν ότι ασκεί επιρροή σε πολύ σημαντικό και 22 (28,9%) σε αρκετά σημαντικό βαθμό στο να επιλεγεί το LMS. Αυτό σημαίνει ότι κατά την αναζήτηση του κατάλληλου παρόχου LMS, θα πρέπει να εξεταστούν εκείνοι, που προσφέρουν τυποποιημένες υπηρεσίες ασφάλειας.

Με μικρή διαφορά ακολουθεί η ευχρηστία, δεδομένου ότι 31 (40,8%) βιβλιοθηκονόμοι πιστεύουν ότι η ευκολία στην εκμάθηση είναι καταλυτικός παράγοντας και οι 30 (39,5%) αρκετά σημαντικός. Συνεπώς, σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, το ιδανικό σύστημα διαχείρισης θα πρέπει να είναι εύχρηστο, εργονομικό χωρίς τη συνεχή βοήθεια του τεχνικού προσωπικού.

Σχετικά χαμηλά στις προτιμήσεις των συμμετεχόντων είναι η επαρκής εκπαίδευση και η ευκολία στην παραμετροποίηση. 27 (35,5%) συμμετέχοντες δηλώνουν ότι η επαρκής εκπαίδευση είναι καθοριστικός παράγοντας επιλογής και οι 29 (38,2%) αρκετά σημαντικός, ενώ 26 (34,2%) εξ αυτών είναι της άποψης ότι η ευκολία στην παραμετροποίηση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και οι 30 (39,5%) σε αρκετά σημαντικό ρόλο στην επιλογή του LMS. Ειδικότερα, η παραμετροποίηση είναι μεταξύ των αποτελεσμάτων που μας προκαλούν εντύπωση δεδομένου ότι τα LMS, όπως και τα ολοκληρωμένα πακέτα υποστήριξης βιβλιοθηκών παραμετροποιούνται, ώστε να είναι προσαρμόσιμα στις ανάγκες της εκάστοτε υπηρεσίας.

Το κόστος αποτελεί την τελευταία προτεραιότητα, γιατί 23 (30,3%) ερωτώμενοι έχουν την άποψη ότι η προσιτή τιμή επιδρά καθοριστικά και οι 20 (26,3%) σε αρκετά σημαντικό βαθμό, για την επιλογή του LMS. Αυτή η άποψη μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι δίνεται η επιλογή των open source λογισμικών ή εκείνων που βασίζονται στην τεχνολογία νέφους. Ωστόσο, αυτό το κόστος εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως η γρήγορη ανάπτυξη, η συντήρηση από τον πάροχο, η προσβασιμότητα και τα ασφαλή δεδομένα. Μεταξύ των αξιοσημείωτων παρατηρήσεων των χρηστών είναι η διαλειτουργικότητα με άλλα συστήματα και η προσβασιμότητα από συσκευές, όπως το tablet και το smart phone.

Ενότητα Β'

Ερώτηση 11: Επιλέξτε τον τρόπο με τον οποίο εκπαιδευτήκατε στη χρήση των LMS.

	Απαντήσεις	
	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό (%)
Πειραματίστηκα μόνος/ μόνη μου	40	27,0%
Παρακολούθησα εκπαιδευτικά σεμινάρια	16	10,8%
Παρακολούθησα εκπαιδευτικά tutorial στο Διαδίκτυο	25	16,9%
Συμβουλευτήκα κάποιον συνάδελφο	25	16,9%
Συμβουλευτήκα κάποιον ειδικό για τα LMS	7	4,7%
Μελέτησα τα εγχειρίδια χρήσης	32	21,6%
Άλλο	3	2,0%
Σύνολο	148	100,0%

Πίνακας 7. Η εκπαίδευση στη χρήση των LMS

Η 11η ερώτηση είναι κλειστού τύπου πολλαπλής επιλογής και στοχεύει να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο οι βιβλιοθηκονόμοι εκπαιδεύονται στη χρήση των LMS. Όπως και η ερώτηση 9, δέχεται πολλαπλές απαντήσεις από τους συμμετέχοντες και γι' αυτό το σύνολο των απαντήσεων υπερβαίνει το μέγεθος του δείγματος. Δόθηκαν 148 απαντήσεις εκ των οποίων το 27% (40 απαντήσεις) των ερωτηθέντων αναφέρει ότι πειραματίστηκε μόνο του. Σχετικά μεγάλο ποσοστό σημείωσε η μελέτη των εγχειριδίων χρήσης 21,6% (32 απαντήσεις), ακολουθεί η παρακολούθηση εκπαιδευτικών tutorial στο Διαδίκτυο και η παροχή βοήθειας από συνάδελφο, που γνώριζε τον χειρισμό των LMS με 16,9% (25 απαντήσεις). Χαμηλά

ποσοστά σημείωσαν η εκπαίδευση από κάποιον ειδικό και τα επίσημα σεμινάρια, που ανέρχονται σε 4,7% (7 απαντήσεις) και 10,8% (16 απαντήσεις) αντίστοιχα. Από τις ελεύθερες απαντήσεις, μόνο ένας συμμετέχων έχει εξειδικευτεί στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ενώ το ίδιο ισχύει και για την επίσημη εκπαίδευση από το ίδρυμα. Βάσει των αποτελεσμάτων συνάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι υπάρχει η απουσία επίσημης εκπαίδευσης, ως προς τη χρήση των LMS και ενιαίας πολιτικής. Οι περισσότεροι χρήστες ακολουθούν την αυτοεκπαίδευση και αυτοδιδασκαλία, ως μέθοδο, δεδομένου ότι είναι ένας εναλλακτικός τρόπος να ανανεώσουν τις γνώσεις τους, εμβαθύνοντας σε ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.

Ερώτηση 12: Προσδιορίστε σε ποιο βαθμό τους παράγοντες που συντελούν στη λειτουργικότητα και ευχρηστία των LMS.

	Πολύ σημαντικό		Αρκετά σημαντικό		Ουδέτερη άποψη		Λίγο σημαντικό		Καθόλου σημαντικό	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Συμβατότητα με φυλλομετρητές & άλλες συσκευές	38	50%	21	27,6%	11	14,5%	3	3,9%	3	3,9%
Εύκολη μεταφόρτωση & κατέβασμα των αρχείων	34	44,7%	26	34,2%	12	15,8%	2	2,6%	2	2,6%
Φιλικό περιβάλλον διεπαφής	38	50%	24	31,6%	9	11,8%	3	3,9%	2	2,6%
Ευκολία στην πλοήγηση	41	53,9%	23	30%	9	11,6%	2	2,6%	1	1,3%
Γρήγορη & εύκολη ανατροφοδότηση	30	39,5%	28	36,6%	14	18,4%	2	2,6%	2	2,6%

Πίνακας 8. Παράγοντες λειτουργικότητας & ευχρηστίας των LMS

Το σύνολο των συμμετεχόντων αξιολόγησε το βαθμό στον οποίο συγκεκριμένοι παράγοντες συντελούν στη λειτουργικότητα και ευχρηστία των LMS με την 5-βάθμια κλίμακα Likert (1=καθόλου σημαντικό, 5=πολύ σημαντικό). 41 (53,9%) συμμετέχοντες αποτίμησαν την πλοήγηση, ως πρωταρχικής σημασίας παράγοντα, που επηρεάζει την ευχρηστία και οι 23 (30,3%) ως αρκετά σημαντικό παράγοντα. Δευτερευόντως τοποθετούνται το φιλικό περιβάλλον διεπαφής και η προσβασιμότητα από διαφορετικές συσκευές (υπολογιστή, tablet, κινητό) από 38 (50%) ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους. Αντιθέτως, συγκέντρωσαν

χαμηλό αριθμό συμμετεχόντων, 34 (44,7%) και 30 (39,5%) αντίστοιχα, η εύκολη μεταφόρτωση των αρχείων και η γρήγορη ανατροφοδότηση

Από τα ελεύθερα σχόλια των συμμετεχόντων αναφέρθηκαν ως βασικά κριτήρια χρηστικότητα, η αποκρισιμότητα του λογισμικού, αλλά και η χρήση συγκεκριμένων εφαρμογών των LMS, όπως το ημερολόγιο και οι σημειώσεις. Συνεπώς, ο πίνακας 8 μας δείχνει ένα σαφώς καθορισμένο μοτίβο κι απ' αυτό μπορούμε να υποθέσουμε ότι η ευκολία εκμάθησης (learnability), η αποδοτικότητα (efficiency)¹⁴ παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην επιλογή του συστήματος. Έπονται η διαδραστικότητα (interactivity)- η ικανοποίηση των χρηστών (engaging ή satisfaction of the user)¹⁵ και η προσβασιμότητα.

Ερώτηση 13: Ποιες μεθόδους χρησιμοποιείτε για τη γνωστοποίηση και προώθηση των LMS.

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Προφορική ανακοίνωση στην τάξη	14	18,4%	12	15,8%	17	22,4%	9	11,8%	24	31,6%
Γραπτή ανακοίνωση στον πίνακα ανακοινώσεων	9	11,8%	10	13,2%	9	11,8%	8	10,5%	30	39,5%
e-mail	29	38,2%	20	23,6%	9	11,8%	2	2,6%	16	21,6%
Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter)	14	18,4%	20	26,3%	13	17,1%	9	11,8%	24	31,6%
Newsletter	10	13,2%	13	17,1%	10	13,2%	9	11,8%	34	44,7%
Διατμηματικές συναντήσεις	9	11,8%	15	19,7%	12	15,8%	8	10,5%	32	42,1%

Πίνακας 9. Μέθοδοι γνωστοποίησης και προώθησης των LMS

14 Αναφέρεται στους πόρους που πρέπει να καταναλώσει ένα σύστημα για να επιτελέσει μια συγκεκριμένη ενέργεια.

15 Αναφέρεται στο πόσο ελκυστικό είναι γραφικό περιβάλλον και η επιλογή των χρωμάτων, ώστε ο χρήστης να χρησιμοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερο ένα σύστημα ή μια ιστοσελίδα.

Η 13η ερώτηση αποσκοπεί να εξακριβώσει τις μεθόδους με τις οποίες γνωστοποιούνται τα LMS. Τα αποτελέσματα είναι τα αναμενόμενα, γιατί το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο συνεχίζει να είναι ο πιο συνηθής τρόπος κοινοποίησης των LMS, με 29 συμμετέχοντες (38,2%) να χρησιμοποιούν πάντα e-mail. Επίσης, 14 (18,4%) ερωτώμενοι ισχυρίζονται ότι πάντα κάνουν χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και 20 (26,3%) ότι είναι συχνοί χρήστες. Η προφορική ανακοίνωση στην τάξη δεν μπορεί να παραβλεφθεί, γιατί 14 (18,4%) βιβλιοθηκονόμοι ανέφεραν ότι πάντα ανακοινώνουν στην τάξη τα LMS και 12 (15,8%) συχνά. Οι επιλογές των newsletter, των διατμηματικών συναντήσεων και της γραπτής κοινοποίησης στον πίνακα ανακοινώσεων προσελκύουν χαμηλότερο αριθμό συμμετεχόντων, καθώς 34 (44,7%) εξ αυτών αναφέρουν ότι δε χρησιμοποιούν ποτέ το newsletter, 32 (42,1%) τις διατμηματικές συναντήσεις και 30 (39,5%) τη γραπτή ανακοίνωση στον πίνακα ανακοινώσεων. Η γραφική παράσταση μπορεί να ερμηνευθεί με πολλούς τρόπους. Είναι προφανές ότι παρά το γεγονός ότι η τεχνολογία κρατά τα σκήπτρα στην επικοινωνία με το κοινό, από τα σχόλια των ερωτηθέντων διαφαίνεται ότι η διαπροσωπική επικοινωνία συνεχίζει να έχει βασικό ρόλο στην επαφή των χρηστών με τη βιβλιοθήκη. Αυτό μεταφράζεται σε ένα μικρό ποσοστό της τάξεως του 11,8% που συμμετέχει πάντα στις διατμηματικές συναντήσεις και το 19,7% συχνά, ενώ το 18,4% προτιμάει πάντα την προφορική ανακοίνωση στην τάξη και το 15,4% συχνά. Από τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων αξίζει να αναφερθεί η δημοφιλία των LMS και συνεπώς η μη αναγκαιότητα προώθησής τους.

Ερώτηση 14: Συχνότητα χρήσης των εφαρμογών των LMS

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Εφαρμογές διαχείρισης μαθήματος	13	17,10	15	19,7%	19	25%	7	9,2%	22	28,9%
Εφαρμογές διαχείρισης περιεχομένου	11	14,50%	21	27,6%	13	17,10	8	10,5%	23	30,3%
Ανάθεση εργασιών (Assignments)	11	14,50%	20	26,3%	16	21,1%	3	3,9%	26	34,2%
Κουίζ & Τεστ	7	9,2%	20	26,3%	14	18,4%	10	13,2%	20	26,3%
Εργαλεία επικοινωνίας	14	18,4%	22	28,9%	14	18,4%	6	7,9%	20	26,3%
Ημερολόγιο (Calendar)	10	13,2%	10	13,2%	19	25%	10	13,2%	27	35%
Βαθμολογίες (Grades/Gradebooks)	17	22,4%	10	13,2%	9	11,8%	6	7,9%	34	44,7%
Εργαλεία αξιολόγησης	9	11,8%	13	17,10%	21	27,62%	8	10,5%	25	32,9%
Προσθήκη πολυμέσων	9	11,8%	20	26,3%	16	21,1%	10	13,2%	21	27,6%
FAQ	3	3,9%	18	23,7%	14	18,4%	19	25%	22	28,9%
Διαμοιρασμός περιεχομένου	13	17,10	15	19,7%	18	23,7%	8	10,5%	22	28,9%
Παρακολούθηση παρουσιών	10	13,2%	12	15,8%	14	18,4%	9	11,8%	10	13,2%

Πίνακας 10. Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενες εφαρμογές των LMS

Η ερώτηση 14 μας παρουσιάζει τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες εφαρμογές των LMS. Είναι επίσης κλειστού τύπου σε διαβαθμισμένη 5-βάθμια κλίμακα Likert. Βάσει του πίνακα 13 βιβλιοθηκονόμοι (17,1%) χρησιμοποιούν πάντα τις εφαρμογές διαχείρισης μαθήματος, 15 (19,7%) συχνά και 19 (25%) μερικές φορές. Οι εφαρμογές διαχείρισης περιεχομένου, μεταξύ των οποίων είναι και ο έλεγχος λογοκλοπής, χρησιμοποιούνται πάντα από 11 (14,5%) συμμετέχοντες, έχουν συχνή χρήση από 21 (27,6%) και σποραδική από 13 (17,1%). Σχετικά υψηλά ποσοστά χρήσης παρουσιάζουν τα εργαλεία επικοινωνίας, γιατί χρησιμοποιούνται πάντα από 22 (28,9%) συμμετέχοντες και συχνά από 14 (18,4%).

Η ανάθεση εργασιών παρουσιάζει ικανοποιητική χρήση με 20 (26,3%) ερωτώμενους να δηλώνουν ότι μεταχειρίζονται συχνά και 11 (14,5%) πάντα τις εν λόγω εφαρμογές. Αντιθέτως, 25 συμμετέχοντες (32,9%) δεν εφαρμόζουν ποτέ τα κουίζ-τεστ και 21 (27,6%) την προσθήκη πολυμέσων. Μεγάλα ποσοστά αποχής παρατηρούνται επίσης για το ημερολόγιο και τις βαθμολογίες, καθώς 27 (35,5%) και 34 (44,7%) συμμετέχοντες αντιστοίχως δήλωσαν ότι ποτέ δεν κάνουν χρήση των εν λόγω εφαρμογών. Μικρός αριθμός βιβλιοθηκονόμων αξιοποιεί τις συχνές ερωτήσεις (FAQ), καθώς 22 (28,9%) ποτέ δεν τις χρησιμοποιούν, όπως και 25 (32,9%) εξ αυτών δεν εφαρμόζουν ποτέ τα εργαλεία αξιολόγησης. Κρίνοντας τα αποτελέσματα εν συνόλω, οι εφαρμογές διαχείρισης περιεχομένου, που περιέχουν και εργαλεία βιβλιοθηκονομίας, όπως ο έλεγχος πιθανής λογοκλοπής, όπως και οι εφαρμογές επικοινωνίας είναι οι πιο επιζήτητες. Αντιθέτως, εξειδικευμένες εφαρμογές, όπως οι βαθμολογίες, η αξιολόγηση και το ημερολόγιο δεν είναι ψηλά στις προτιμήσεις των βιβλιοθηκονόμων.

Ενότητα Γ'

Ερώτηση 15: Αναφέρατε τη συχνότητα χρήσης των εφαρμογών επικοινωνίας των LMS.

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Ανακοινώσεις	14	18,4%	23	30,3%	9	11,8%	6	7,9%	24	31,6%
Φόρουμ	5	6,6%	17	22,4%	16	21,1%	11	14,5%	27	35,5%
Chat	5	6,6%	20	26,3%	13	17,1%	10	13,2%	28	36,8%
E-mail	14	18,4%	26	34,2%	11	14,5%	4	5,3%	21	27,6%
Blogs	1	1,3%	10	13,2%	16	21,1%	14	18,4%	35	46,1%
Wikis	1	1,3%	9	11,8%	8	10,5%	21	27,6%	37	46,7%
Τηλεδιάσκεψη	10	13,2%	21	27,6%	12	15,8%	8	10,5%	25	32,9%
RSS Feed	1	1,3%	9	11,8%	13	17,1%	10	13,1%	43	56,6%

Πίνακας 11. Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενες εφαρμογές επικοινωνίας των LMS

Η 15η ερώτηση αποτελεί εξειδίκευση της προηγούμενης, με στόχο να αναδείξει ποιες εφαρμογές επικοινωνίας, θεωρούνται πιο αξιοποιήσιμες και επωφελείς. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, όπως είδαμε στη βιβλιογραφική επισκόπηση είναι γνωστό εδώ και αρκετές δεκαετίες και συνεχίζει να παραμένει δημοφιλές, γιατί 14 (18,4%) ερωτώμενοι είναι συστηματικοί χρήστες και 26 (34,2%) συχνοί. Επίσης, δημοφιλές μέσο επικοινωνίας είναι οι ανακοινώσεις, γιατί 23 (30,3%) συμμετέχοντες τις χρησιμοποιούν συχνά και 14 (18,4%) πάντα. Παρά το γεγονός ότι η έρευνα διενεργήθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας, η τηλεδιάσκεψη δε φαίνεται να προτιμάται, γιατί χρησιμοποιείται πάντα από μόλις 10 (13,2%), συχνά από 21 (27,6%) και ποτέ από 25 (32,9%) ερωτώμενους.

Μέτρια χρήση παρουσιάζουν οι εφαρμογές του φόρουμ και της ανταλλαγής μηνυμάτων σε πραγματικό χρόνο (chat). Πιο συγκεκριμένα, 5 (6,6%) συμμετέχοντες χρησιμοποιούν πάντα το φόρουμ και το chat, ενώ 17 (22,4%) και 20 (26,3%) εξ αυτών αντίστοιχα κάνουν συχνή χρήση των εν λόγω εφαρμογών. Τέλος, μηδαμινή είναι η χρήση των Wikis, τα blogs και το RSS feed, γιατί είναι εφαρμόσιμες πάντα μόλις από το 1,3%.

Διαπιστώνουμε ότι εργαλεία του Ιστού 2.0 δεν προτιμώνται, παρά τη διαδραστικότητά τους. Τα Wikis για παράδειγμα, δίνουν τη δυνατότητα προσθήκης, αφαίρεσης και επεξεργασίας περιεχομένου και τα ιστολόγια επιτρέπουν την καταχώρηση πληροφοριών σε πολυμεσική

μορφή, ενώ οι χρήστες δημοσιεύουν άρθρα, εκφράζουν την άποψή τους και σχολιάζουν τις απόψεις των άλλων. Τα μηνύματα σε πραγματικό χρόνο ίσως σημειώνουν μέτρια ποσοστά, λόγω του ότι οι πολλές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ήδη έχουν αναπτύξει την υπηρεσία “*Ρώτα τον βιβλιοθηκονόμο*”, που χρησιμοποιεί την τεχνολογία ανταλλαγής μηνυμάτων σε πραγματικό χρόνο.

Ερώτηση 16: Αξιολόγηση της σημαντικότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών βιβλιοθήκης μέσω LMS.

	Πολύ σημαντικό		Αρκετά σημαντικό		Ουδέτερη άποψη		Λίγο σημαντικό		Καθόλου σημαντικό	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Εξυπηρέτηση χρηστών	35	46,05%	22	28,9%	17	22,4%			2	2,6%
Ερευνητική & βιβλιογραφική υποστήριξη	31	40,8%	23	30,3%	20	26,3%			2	2,6%
Πληροφοριακή παιδεία	29	38,2%	26	34,2%	19	25%			2	2,6%
Αναζήτηση & εντοπισμός πηγών	29	38,2%	26	34,2%	17	22,4%	2	2,6%	2	2,6%
Παράδοση περιεχομένου	26	34,2%	26	34,2%	19	25%	3	3,9%	2	2,6%

Πίνακας 12. Οι σημαντικότερες υπηρεσίες βιβλιοθήκης μέσω LMS

Οι ερωτώμενοι καλούνται να αξιολογήσουν ποιες βιβλιοθηκονομικές υπηρεσίες είναι χρήσιμο να παρέχονται μέσω των LMS. Η εξυπηρέτηση χρηστών (reference desk) κρίνεται ότι είναι πολύ και αρκετά σημαντικό να παρέχεται online από 35 (46,05%) και 22 (28,9%) ερωτώμενους αντίστοιχα. Αναμφίβολα, η πανδημία αποτελεί σημαντικό παράγοντα, ώστε να αναδειχθεί πρώτη από τους συμμετέχοντες. Παράλληλα, ανατρέχοντας στη βιβλιογραφική επισκόπηση, αναφέρθηκε ότι η συνεχής απαξίωσή της λόγω της στροφής των χρηστών σε άλλες πηγές πληροφόρησης, ωθεί τους βιβλιοθηκονόμους να αναζητήσουν καινοτόμους τρόπους, ώστε να την αναβαθμίσουν (Shumaker, 2012: 3), ένας εκ των οποίων φαίνεται να είναι η χρήση των LMS. Η βιβλιογραφική και ερευνητική υποστήριξη θεωρείται επίσης πολύ και αρκετά σημαντική από 31 (40,8%) και 23 (30,3%) ερωτηθέντες. Όπως προαναφέραμε στο θεωρητικό πλαίσιο, είναι στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων η σε βάθος έρευνα, ανακάλυψη και σύνθεση της σωστής πληροφορίας

(Shumaker & Tyller, 2007). Η πληροφοριακή παιδεία κινείται σε πιο χαμηλά ποσοστά, καθώς η παροχή της πιστεύεται ότι είναι πολύ και αρκετά ουσιώδης υπηρεσία από 29 (38,2%) και 26 (34,2%) ερωτηθέντες. Παρόλο που η αξία της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας καθορίζεται από την ενημέρωση, τον εντοπισμό και την προώθηση των πιο σχετικών και των πιο πρόσφατων πηγών, η αναζήτηση και ο εντοπισμός πηγών σημειώνει πανομοιότυπα ποσοστά με την πληροφοριακή παιδεία. Τέλος, 24 (34,2%) ερωτώμενοι έχουν την πεποίθηση ότι η υπηρεσία μεταφοράς περιεχομένου είναι πολύ και αρκετά κρίσιμη.

Ερώτηση 17: Ποιες ηλεκτρονικές υπηρεσίες της βιβλιοθήκης σας διασυνδέονται με τα LMS.

	Απαντήσεις	
	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό (%)
Βιβλιογραφικές και βάσεις δεδομένων πλήρους κειμένου	31	18,3%
Ο ιστότοπος της βιβλιοθήκης	35	20,7%
Εκπαιδευτικά tutorials	33	19,5%
E-books	22	13,0%
Online δημόσιος κατάλογος	26	15,4%
Θεματικές πύλες	18	10,7%
Άλλο	4	2,4%
Σύνολο	169	100,0%

Πίνακας 13. Ηλεκτρονικές υπηρεσίες βιβλιοθήκης που διασυνδέονται με τα LMS

Πρόκειται για ερώτηση κλειστού τύπου πολλαπλής επιλογής, με στόχο να αναδείξει ποιες online υπηρεσίες μπορούν να διασυνδεθούν με τα LMS. Όπως και οι ερωτήσεις 9 και 11, δέχεται πολλαπλές απαντήσεις από τους συμμετέχοντες και γι' αυτό το σύνολο των απαντήσεων υπερβαίνει το μέγεθος του δείγματος. Ο ιστότοπος αναδεικνύεται ως η δημοφιλέστερη επιλογή με ποσοστό 20,7% (35 απαντήσεις). Τα εκπαιδευτικά tutorial και οι βάσεις δεδομένων ακολουθούν με 19,5% (33 απαντήσεις) και 18,3% (31 απαντήσεις) αντίστοιχα. Έπεται ο δημόσιος κατάλογος και τα ηλεκτρονικά βιβλία με ποσοστό που αντιστοιχεί σε 15,4% (26 απαντήσεις) και 13% (22 απαντήσεις). Το μικρότερο ποσοστό

καταγράφουν οι θεματικές πύλες με 10,7% (18 απαντήσεις). Η ανάδειξη του ιστότοπου ως την πιο δημοφιλή υπηρεσία είναι αναμενόμενη, δεδομένου ότι πρόκειται για το σημείο απ' όπου οι χρήστες επιτελούν συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως η χρήση της ψηφιακής συλλογής της βιβλιοθήκης και χρησιμεύει ως πύλη για τον εντοπισμό πηγών στον Ιστό και ως χώρος εκπαίδευσης. Παράλληλα, δημιουργεί την έξωθεν ψηφιακή εικόνα της βιβλιοθήκης. Χρησιμεύει στο να εξυπηρετεί τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες τόσο της ακαδημαϊκής κοινότητας, όσο και των χρηστών εκτός αυτής.

Από τις ελεύθερες απαντήσεις των συμμετεχόντων αξίζει να υπογραμμιστεί η διασύνδεση της υπηρεσίας discovery με το LMS. Η υπηρεσία discovery αναφέρεται σε μηχανισμούς ενοποιημένης αναζήτησης, βασιζόμενες σε τεχνολογίες ιστού (web scale discovery services), που έχει ως στόχο τη διευκόλυνση της αναζήτησης και του εντοπισμού των πηγών συνδρομών της βιβλιοθήκης. Όπως αναφέραμε, κατά την ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου, οι μηχανισμοί ενοποιημένης αναζήτησης και οι θεματικές πύλες αποτελούν βασικούς πυλώνες του περιεχομένου της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας, ώστε οι χρήστες να κατανοήσουν βασικές έννοιες.

Ερώτηση 18: Παρακαλώ δηλώστε ποιες υπηρεσίες θεωρείτε θα βοηθούσαν τους εξ αποστάσεως χρήστες.

	Πολύ σημαντικό		Αρκετά σημαντικό		Ουδέτερη άποψη		Λίγο σημαντικό		Καθόλου σημαντικό	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Εξυπηρέτηση χρηστών	40	52,6%	25	32,9%	8	10,5%	1	1,3	2	2,6%
Ερευνητική & βιβλιογραφική υποστήριξη	42	55,3%	20	26,3%	10	13,2%	2	2,6%	2	2,6%
Πληροφοριακή παιδεία	43	56,6%	18	23,7%	14	18,4%	1	1,3	2	2,6%
Αναζήτηση & εντοπισμός πηγών	38	50%	22	28,9%	11	14,5%	3	3,9%	2	2,6%
Παράδοση τεκμηρίων	32	42,1%	21	27,6%	16	21,1%	4	5,3%	3	3,9%

Πίνακας 14. Υπηρεσίες προς τους εξ αποστάσεως χρήστες

Η 18η ερώτηση στοχεύει να συγκεντρώσει απαντήσεις σχετικά με την υποστήριξη των εξ αποστάσεως χρηστών, δεδομένου ότι η έρευνα διεξήχθη κατά τη διάρκεια της πανδημίας, που οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είχαν αναστείλει τη λειτουργία τους. Σε σχέση και με την

ερώτηση 16, που δόθηκαν οι ανάλογες επιλογές, οι συμμετέχοντες δίνουν παρόμοια αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, η ερευνητική και βιβλιογραφική υποστήριξη κατατάσσεται πρώτη, αφού αξιολογείται ως πολύ σημαντική παροχή από 42 (55,3%) συμμετέχοντες και αρκετά σημαντική από 20 (26,3%). Ακολουθεί η πληροφοριακή παιδεία, που επισημαίνεται ως πολύ καίρια για 43 (56,6%) ερωτώμενους και αρκετά καίρια για 18 (23,7%). Επίσης, 40 (52,6%) και 25 (32,9%) βιβλιοθηκονόμοι πιστεύουν ότι η υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών είναι πολύ και αρκετά σημαντικό να παρέχεται στους εξ αποστάσεως χρήστες.

Χαμηλότερα κινείται η αναζήτηση και ο εντοπισμός πηγών, με 38 (50%) ερωτώμενους να την θεωρούν πολύ και 22 (28,%) ως αρκετά ζωτική παροχή. Στην τελευταία θέση παραμένει η παράδοση τεκμηρίων, δεδομένου ότι 32 (42,1%) ερωτηθέντες εκτιμούν ότι είναι πολύ κρίσιμο να παρέχεται και 21 (27,6%) αρκετά κρίσιμο.

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων, είναι σε συνάφεια με το θεωρητικό πλαίσιο που θέσαμε προηγουμένως, ως προς τις παροχές στους εξ αποστάσεως χρήστες. Η γραφική παράσταση δείχνει μια σταθεροποίηση ως προς το επίπεδο ότι η υπηρεσία υποστήριξης χρηστών, η βιβλιογραφική υποστήριξη, η παροχή πηγών και η εκπαίδευση χρηστών κρίνονται πολύ ζωτικής σημασίας, αν και οι εξ αποστάσεως υπηρεσίες, που προσφέρει μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη είναι μοναδικές και εξαρτώνται από τις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινότητας που εξυπηρετεί και σε συνάφεια πάντα με την αποστολή του εκάστοτε ιδρύματος. Η υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών, αν και με μικρή πτώση, συνεχίζει να θεωρείται εξέχουσας σημασίας μιας και είναι εκείνη που υπέστη τις βαθύτερες αλλαγές κατά το πανδημικό κύμα. Η παράδοση τεκμηρίων παρουσιάζει σχετικά χαμηλά ποσοστά. Το γεγονός αυτό συνδέεται άμεσα με το ότι πρόκειται για μια πιο περίπλοκη υπηρεσία, που ακολουθεί συγκεκριμένες πολιτικές, στις οποίες εμπλέκονται ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων, όπως και ποικίλοι τρόποι να φτάσουν τα τεκμήρια γρήγορα και με ακρίβεια προς τον χρήστη.

Ερώτηση 19: Συνεργασία εκπαιδευτικών και βιβλιοθηκονόμων

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Ανάπτυξη πληροφοριακής παιδείας	12	15,8%	16	21,1%	21	27,6%	7	9,2%	20	26,3%
Σχεδιασμός μαθήματος	10	13,6%	8	10,5%	12	15,8%	12	15,8%	31	44,7%
Διαμόρφωση προγράμματος σπουδών	5	6,6%	9	11,8%	8	10,5%	13	17,1%	41	53,9%

Πίνακας 15. Συνεργασία εκπαιδευτικών-βιβλιοθηκονόμων

Η ερώτηση 19 αποσκοπεί να διαπιστώσει τη συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικού προσωπικού, γιατί, όπως προαναφέραμε, η συνεργασία αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας. Σύμφωνα με τον πίνακα 15, 41 (53,9%) ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι δε συμμετέχουν ποτέ και 13 (17,1%) συμμετέχουν σπάνια στη συνδιαμόρφωση του προγράμματος σπουδών. Επίσης, 31 (44,7%) ερωτώμενοι ποτέ δεν συνδράμουν στον σχεδιασμό του μαθήματος και 12 (15,8%) εξ αυτών σπάνια. Αντιθέτως, ο αριθμός των βιβλιοθηκονόμων, που συνεργάζεται σε σταθερή βάση στην ανάπτυξη της πληροφοριακής παιδείας από κοινού με τους διδάσκοντες ανέρχεται στους 12 (15,8%), εκείνοι που συνεργάζονται συχνά στους 16 (21,1%) και μερικές φορές στους 21 (27,6%). Από τα παραπάνω φαίνεται ότι υπάρχει η επιθυμία ανάπτυξης συνεργατικών σχέσεων με τους εκπαιδευτικούς, αλλά δε διαφαίνεται οι βιβλιοθηκονόμοι να έχουν συνειδητοποιήσει ότι μέσω της συνεργασίας μπορούν να παρέχουν πολύτιμους πόρους και υπηρεσίες βιβλιοθήκης.

Ενότητα Δ'

Ερώτηση 20: Παράγοντες που επηρεάζουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών και βιβλιοθηκονόμων;

	Συμφωνώ απόλυτα		Συμφωνώ		Ουδέτερη άποψη		Διαφωνώ		Διαφωνώ απόλυτα	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Το διδακτικό προσωπικό δε γνωρίζει τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης	17	22,4%	20	26,3%	20	26,3%	14	18,4%	5	6,6%
Υποστελέχωση της βιβλιοθήκης	27	35,5%	25	32,9%	16	21,1%	5	5,3%	5	5,3%
Το διδακτικό προσωπικό δε θεωρεί αναγκαία την υποστήριξη της βιβλιοθήκης	15	19,7%	17	22,4%	22	28,9%	14	18,4%	8	10,5%
Σπάνια διαπροσωπική επαφή βιβλιοθηκονόμου-διδακτικού προσωπικού λόγω απόστασης	12	15,8%	11	14,5%	28	36,8%	20	26,3%	5	6,6%

Πίνακας 16. Παράγοντες που επηρεάζουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών και βιβλιοθηκονόμων

Απόρροια της προηγούμενης, η 20η ερώτηση, αποσκοπεί να εντοπίσει τους λόγους της μη επιτυχούς συνεργασίας μεταξύ ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων και διδασκόντων. Από τον πίνακα 17 έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής: Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων εντοπίζει ως την κυριότερη αιτία που λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξη συνεργασίας, την υποστελέχωση, καθώς 27 απ' αυτούς (35,5%) δήλωσαν ότι είναι απόλυτα σύμφωνοι και 25 (32,9%) ότι είναι απλώς σύμφωνοι. Η έλλειψη προσωπικού είναι ένα ζήτημα που ταλανίζει τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες κατά την τελευταία δεκαετία της κρίσης, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Η δεύτερη κυριότερη αιτία, που εμποδίζει τη συνεργατική σχέση βιβλιοθηκονόμων και διδασκόντων -σύμφωνα με τις απαντήσεις- είναι ότι το διδακτικό προσωπικό δεν έχει πλήρη γνώση των παρεχόμενων υπηρεσιών (27 συμμετέχοντες συμφωνούν απόλυτα και 20 απλώς συμφωνούν). Ωστόσο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι υπάρχουν 20 (26,3%) με ουδέτερη άποψη. Ως λιγότερη σημαντική αιτία καταγράφεται η μη αναγκαιότητα υποστήριξης της εκπαιδευτικής και ερευνητικής διαδικασίας από τη βιβλιοθήκη. 22 (28,9%) ερωτηθέντες τοποθετούνται ουδέτερα ως προς αυτό, αλλά 15

(19,7%) συμφωνούν απόλυτα και 17 (22,4%) εξ αυτών συμφωνούν. Τέλος, ένα μέρος εκφράζει τη διαφωνία του ως προς το ότι η απόσταση βλάπτει τη συνεργασία, που μεταφράζεται σε 20 (26,3%) βιβλιοθηκονόμους, ωστόσο 28 απ' αυτούς (36,8%) έχουν ουδέτερη άποψη. Στα σχόλια των χρηστών, επισημαίνεται ότι παρά την έλλειψη προσωπικού, το προσωπικό καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να υπάρχει προσοδοφόρα συνεργασία, ενώ άλλος χρήστης υπογραμμίζει ότι η υλοποίηση των LMS συμβάλλει μεταξύ άλλων στο να περιοριστούν οι προαναφερθέντες ανασταλτικοί παράγοντες.

Ερώτηση 21: Σημειώστε τα τμήματα που συνεργάζονται συχνότερα με τους βιβλιοθηκονόμους χρησιμοποιώντας τα LMS.

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	11	14,5%	27	35,5%	16	21,1%	3	3,9%	19	25%
Κοινωνικές Επιστήμες	12	15,8%	27	35,5%	16	21,1%	3	3,9%	18	23,7%
Επιστήμες Υγείας	10	13,2%	17	22,4%	16	21,1%	8	10,5%	25	32,9%
Θετικές Επιστήμες	10	13,2%	19	25%	19	25%	6	7,9%	22	28,9%
Τεχνολογικές & Εφαρμοσμένες Επιστήμες	12	15,8%	20	26,3%	19	25%	4	5,3%	21	27,6%

Πίνακας 17. Τμήματα που συνεργάζονται με τους βιβλιοθηκονόμους

Πρόκειται για ερώτηση κλειστού τύπου σε ιεραρχική κλίμακα, προκειμένου να διαπιστώσουμε τα γνωστικά αντικείμενα που στρέφονται συχνότερα στη χρήση των LMS. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε όλα τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας προκειμένου να αποκτήσουμε μια συνολική εικόνα των επιστημών που αξιοποιούν τις δυνατότητες που παρέχει το LMS. Πρωταθλήτριες αναδεικνύονται οι Κοινωνικές Επιστήμες, καθώς οι συμμετέχοντες, που συνεργάζονται συχνά ή πάντα ανέρχονται στους 12 (15,8%) και 27 (35,5%) αντίστοιχα. Παρόμοια ποσοστά καταγράφουν και οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες. Ο αριθμός των βιβλιοθηκονόμων, που συνεργάζεται συχνά με χρήστες των Ανθρωπιστικών Επιστημών ανέρχεται στους 27 (35,5%), ενώ εκείνοι που συνεργάζονται πάντα στους 11 (14,5%). Ακολουθούν οι Εφαρμοσμένες και Τεχνολογικές Επιστήμες, που παρουσιάζουν

ικανοποιητικό βαθμό συνεργασίας. Αυτό συνεπάγεται 20 (26,3%) ερωτώμενους με καθημερινή συνεργασία και 12 (15,8%) με συχνή. Οι Επιστήμες Υγείας σημειώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά, με 25 (32,9%) συμμετέχοντες να δηλώνουν ότι δε συνεργάζονται ποτέ και 8 (10,5%) ότι έχουν σπάνια συνεργασία. Τέλος, 22 (28,9%) βιβλιοθηκονόμοι υποστηρίζουν ότι ποτέ δε συνεργάζονται με χρήστες προερχόμενους από τις Θετικές Επιστήμες και 6 (7,9%) ότι έχουν σπάνια επαφή. Ωστόσο 38 (50%) εξ αυτών συνεργάζονται συχνά και μερικές φορές.

Ερώτηση 22: Προκλήσεις που αντιμετώπισε ο βιβλιοθηκονόμος κατά τη χρήση των LMS.

	Συμφωνώ απόλυτα		Συμφωνώ		Ουδέτερη άποψη		Διαφωνώ		Διαφωνώ απόλυτα	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Ελλειψη κινήτρου	3	3,9%	21	27,6%	32	42,1%	13	17,1%	7	9,2%
Ελλιπής ηλεκτρονικός εξοπλισμός	5	6,6%	21	27,6%	30	39,5%	15	19,7%	5	6,6%
Προβλήματα συνδεσιμότητας στο Διαδίκτυο	6	7,9%	15	19,7%	32	40,6%	15	19,7%	9	11,8%
Ελλιπής χρηματοδότηση από το Ίδρυμα	16	21,1%	20	26,3%	26	34,2%	9	11,8%	5	6,6%
Ανεπαρκείς ψηφιακές δεξιότητες των χρηστών	8	10,5%	20	26,3%	36	47,4%	10	13,2%	2	2,6%
Δεν εξυπηρετεί ΑΜΕΑ	10	13,2%	21	27,6%	32	42,1%	9	11,8%	4	5,3%
Άλλα διαθέσιμα μέσα ευκολότερα στη χρήση	9	11,8%	23	30,3%	31	40,8%	12	15,8%	1	1,3%
Οι εκπαιδευτικοί δε χρησιμοποιούν τις παρεχόμενες υπηρεσίες μέσω LMS	19	25%	19	23,6%	28	36,8%	7	9,2%	4	5,3%
Δεν υπάρχει διαλειτουργικότητα με άλλα διαθέσιμα μέσα που διατίθενται από το ίδρυμα	15	19,7%	16	21,05%	36	47,4%	5	6,6%	4	5,3%

Πίνακας 18. Προκλήσεις κατά τη χρήση των LMS

Η ιεραρχική ερώτηση 22 αποβλέπει στο να υπογραμμίσει τους πιθανούς αρνητικούς παράγοντες, που αντιμετώπισε ο ενσωματωμένος βιβλιοθηκονόμος κατά τη χρήση των LMS. Σε μια πρώτη ανάγνωση των αποτελεσμάτων, παρατηρούμε ότι για όλες τις διαθέσιμες απαντήσεις, 26 (34,2%) έως 36 (42,7%) συμμετέχοντες έχουν εκφράσει ουδέτερη άποψη. Ως σοβαρότερη πρόκληση ανέδειξαν οι ερωτηθέντες το γεγονός ότι οι διδάσκοντες δεν αξιοποιούν τις παρεχόμενες υπηρεσίες μέσω του LMS, με 19 (23,7%) εξ αυτών να ενστερνίζονται απόλυτα αυτήν την άποψη και 19 (25%) απλώς να συμφωνούν. Η ελλιπής χρηματοδότηση επίσης θεωρήθηκε σημαντικός παράγοντας, γιατί 16 (21,1%) συμμετέχοντες είναι εντελώς σύμφωνοι και 20 (26,3%) απλώς σύμφωνοι. Επιπροσθέτως, 23 (30,3%) ερωτώμενοι συμφωνούν και 8 (11,8%) συμφωνούν απόλυτα ότι υπάρχουν άλλα διαθέσιμα μέσα που έχουν μεγαλύτερη δημοτικότητα λόγω της ευκολίας στη χρήση τους. Η διαλειτουργικότητα έχει ήδη τονιστεί από τους συμμετέχοντες, ως αιτία επιλογής του LMS, έτσι και εδώ 21 (21,1%) βιβλιοθηκονόμοι συναινούν και 15 (19,7%) συναινούν πλήρως, ως προς το ότι η διαλειτουργικότητα με άλλα διαθέσιμα μέσα είναι μεταξύ των προκλήσεων. Παράμετρος που δεν υποτιμάται είναι η υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες, με 21 (27,6%) συμμετέχοντες να υιοθετούν αυτήν την άποψη και 10 (13,2%) να υπερθεματίζουν. Προβληματισμό προκαλεί ωστόσο το γεγονός ότι 20 (23%) ερωτώμενοι αποδέχονται την άποψη και 8 (10,1%) συμφωνούν απόλυτα ότι οι χρήστες δε διαθέτουν τις απαραίτητες ψηφιακές δεξιότητες για να χρησιμοποιήσουν τα LMS.

Παράγοντες, που αφορούν την τεχνική υποδομή, όπως η συνδεσιμότητα στο Διαδίκτυο και ο επαρκής τεχνικός εξοπλισμός σημείωσαν σχετικά υψηλά ποσοστά. Ως προς τον εξοπλισμό, εκείνοι που συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα είναι 21 (27,6%) και 5 (6,6%) συμμετέχοντες αντίστοιχα, ενώ ως προς τη συνδεσιμότητα στο Διαδίκτυο εκείνοι που συμφωνούν ανήλθαν στους 15 (19,7%) και εκείνοι που συμφωνούν απόλυτα στους 6 (7,9%). Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι η έλλειψη κινήτρου συγκεντρώνει σχετικά χαμηλότερα ποσοστά, καθώς μόλις 3 (3,3%) δήλωσαν ότι εναρμονίζονται με αυτήν την επιλογή.

Εκτιμώντας συνολικά την εικόνα που μας δίνει το διάγραμμα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι η ελλιπής χρηματοδότηση εμποδίζει την ανάπτυξη και αξιοποίηση των LMS, ωστόσο δεν μπορεί να παραβλεφθούν παράγοντες με πιο ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως η διάθεση των εκπαιδευτικών να ανακαλύψουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες, παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο. Σ' αυτό το σημείο υπεισέρχεται η ευθύνη και των βιβλιοθηκονόμων να προωθήσουν πιο αποτελεσματικά τα LMS, να συνεργαστούν στενότερα με τους διδάσκοντες, κάτι που τονίστηκε και στη θεωρητική ανάλυση και να προσεγγίσουν πρώτες το κοινό που εξυπηρετούν.

Ερώτηση 23: Δηλώστε τον βαθμό συμφωνίας σας αναφορικά με τις επιπτώσεις της χρήσης των LMS.

	Συμφωνώ απόλυτα		Συμφωνώ		Ουδέτερη άποψη		Διαφωνώ		Διαφωνώ απόλυτα	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Εξυπηρέτηση μαθησιακών στόχων	23	30,3%	34	44,7%	17	22,4%	1	1,3	1	1,3%
Οργάνωση & συντονισμός του μαθήματος	29	38,2%	29	38,2%	18	23,7%				
Χρήσιμα στην επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευομένων	28	36,8%	33	43,4%	15	19,7%				
Είναι μεταξύ των προτιμήσεων των φοιτητών	14	18,4%	36	47,4%	24	31,5%	2	2,6%		
Ενισχύουν τη συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων	16	21,1%	37	48,7%	22	28,9%	2	2,6%		
Αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας κατά την πανδημία	32	42,1%	26	34,2%	18	23,7%				
Θετική επιρροή στη δια ζώσης και εξ αποστάσεως διδασκαλία	28	36,8%	28	36,8%	20	26,3%				
Συμμετοχή στην κοινότητα	20	26,3%	26	34,2%	28	36,8%	2	2,6%		
Βελτίωση της ποιότητας του μαθήματος και της διδασκαλίας	19	25%	31	40,8%	25	19	1	1,3%		
Αύξηση της παραγωγικότητας & απόδοσης των συμμετεχόντων	18	23,6%	26	34,2%	30	39,5%	2	2,6%		

Πίνακας 19. Θετικές επιπτώσεις της χρήσης των LMS

Η ιεραρχική ερώτηση 23 έχει ως στόχο να εξακριβώσει τις θετικές επιπτώσεις των LMS. Είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι οι συμμετέχοντες ομοφώνησαν ότι η επικοινωνία είναι ζωτικής σημασίας. Αναλυτικότερα, 33 (43,4%) ερωτώμενοι αποδέχονται ως άποψη και 28 (36,8%) συμφωνούν απόλυτα ότι τα LMS συνιστούν εργαλεία επικοινωνίας, ενώ 26 (34,2%) συμφωνούν και 32 (42,1%) ταυτίζονται απόλυτα, ως προς το ότι αποτέλεσαν σημαντικό μέσο επικοινωνίας κατά την περίοδο της πανδημίας.

Σε δεύτερο επίπεδο κατατάσσονται μια σειρά διαθέσιμων επιλογών, που σχετίζονται με την ποιοτική αναβάθμιση και βελτίωση της μαθησιακής και εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ειδικότερα, 34 (44,7%) βιβλιοθηκονόμοι συμμερίζονται αυτήν την άποψη και 30 (30,3%) συμφωνούν απόλυτα ως προς στο ότι τα LMS συμβάλλουν στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων, ενώ 29 (38,2%) εξ αυτών εκφράζουν την απόλυτη συμφωνία τους στο ότι παίζουν ρόλο στον συντονισμό του μαθήματος.

Αξιοπρόσεκτες είναι οι θετικές επιδράσεις των LMS στη δια ζώσης και εξ αποστάσεως διδασκαλία. 28 (36,8%) ερωτώμενοι ενέκριναν απόλυτα ή απλώς ενέκριναν αυτήν την επιλογή, ενώ η βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας καθαυτής, βρίσκει σύμφωνους 31 (36,8%) εξ αυτών και 19 (25%) απόλυτα σύμφωνους

Επιπλέον, 26 (34,2%) συμμετέχοντες ανταποκρίθηκαν θετικά ως προς την αύξηση της παραγωγικότητας των εκπαιδευομένων και 18 (23,6%) συμφώνησαν απόλυτα. Ενώ δεν υποτιμούν την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευομένων, γιατί 16 (21,1%) εξ αυτών εκφράζουν την απόλυτη συμφωνία τους 37 (48,7%) τη συμφωνία τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα LMS, ως προσωπική επιλογή των εκπαιδευομένων έλαβε ικανοποιητικό αριθμό απαντήσεων, γιατί 14 (18,4%) εκ των συμμετεχόντων είναι σε απόλυτη συμφωνία και 36 (47,4%) δήλωσαν ότι συμφωνούν. Τέλος, 20 (34,2%) συμμετέχοντες αποδέχονται πλήρως την άποψη ότι οι εκπαιδευόμενοι επιδιώκουν να ανήκουν σε μια συγκεκριμένη κοινότητα και 26 (34,2%) απλώς συμφωνούν.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις τα οφέλη από τη χρήση των LMS μπορούν να κωδικοποιηθούν ως εξής:

Αυξάνεται το ενδιαφέρον για μάθηση: η χρήση πόρων, όπως βίντεο, ιστοσελίδων, γραφικών και παιχνιδιών κάνουν τα παραδοσιακά θέματα πιο ενδιαφέροντα.

Διαδραστικότητα: η χρήση των LMS προάγει την ενεργό και συμμετοχική στάση των εκπαιδευομένων, που αποκτά πρωταγωνιστικό ρόλο.

Συνεργασία: η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευομένων ενισχύεται χάρη στα διάφορα ψηφιακά εργαλεία. Είναι πολύ πιο εύκολο να λειτουργούν ομαδικά, να συνεργάζονται, και να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο.

Βελτιώνουν τη δημιουργικότητα: τα LMS ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της φαντασίας, καθώς και την πρωτοβουλία των συμμετεχόντων.

Βελτίωση της επικοινωνίας: η επικοινωνία μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών ενθαρρύνεται μέσω διαφόρων διαύλων, με έναν πιο αυθόρμητο τρόπο.

Εξατομίκευση και ενημερωμένο περιεχόμενο: το ψηφιακό περιβάλλον επιτρέπει την ενημέρωση του περιεχομένου σε πραγματικό χρόνο.

Ερώτηση 24: Αξιοποίηση των εργαλείων αξιολόγησης.

	Πάντα		Συχνά		Μερικές φορές		Σπάνια		Ποτέ	
	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)	Απόλυτη Συχνότητα f_i	Ποσοστό (%)
Χρήση της Αναλυτικής των LMS	2	2,6	13	19,7%	15	19,7%	11	14,47%	35	46,1%
Ρουμπρικές αξιολόγησης	4	5,3%	9	11,8%	13	17,1%	13	17,1%	37	48,7%
Συνεντεύξεις σε ομάδες	6	7,9%	9	11,8%	16	21,1%	12	15,8%	33	43,4%
Έρευνες Αυτοαξιολόγησης	3	3,9%	19	25%	18	23,7%	10	13,2%	26	34,2%
Προεξεταστικός και μεταεξεταστικός έλεγχος	1	1,3%	13	17,1%	16	21,1%	11	14,5%	35	46,1%

Πίνακας 21. Χρήση μεθόδων αξιολόγησης των μεθόδων αξιολόγησης

Με την ερώτηση 24 οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι καλούνται να εκφράσουν την άποψή τους για την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων για όσους αξιοποιούν τις δυνατότητες των LMS. Ο Πίνακας 21 μας δείχνει εν συνόλω ότι οι εφαρμογές αξιολόγησης έχουν τη χαμηλότερη δημοτικότητα, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των χρηστών δήλωσε ότι δεν τις αξιοποιεί. Ειδικότερα, 37 (48,7%) συμμετέχοντες δήλωσαν ότι δε χρησιμοποιούν ποτέ τις ρουμπρικές αξιολόγησης και 35 (46,1%) την αναλυτική των δεδομένων και τον προεξεταστικό και μεταεξεταστικό έλεγχο. Ακολουθούν οι συνεντεύξεις με 33 (43,4%) ερωτώμενους να μην τις χρησιμοποιούν ποτέ. Οι έρευνες αυτοαξιολόγησης έχει τη σχετικά μεγαλύτερη ζήτηση, γιατί ένας υπολογίσιμος αριθμός της τάξεως των 19 (25%)

συμμετεχόντων είναι πιο συστηματικοί χρήστες, αλλά 26 (34,2%) βιβλιοθηκονόμοι δήλωσαν ότι ποτέ δεν κάνουν χρήση. Το χαμηλό ποσοστό της αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας σε LMS, μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση στους εκπαιδευόμενους αφενός και αφετέρου ότι λείπει η τυποποίηση των εν λόγω υπηρεσιών. Παράλληλα, η αξιολόγηση παραμένει ένα πεδίο που επιδέχεται περαιτέρω διερεύνησης. Οι βιβλιοθηκονόμοι βασιζόμενοι στην αξιολόγηση, μπορούν να αντλήσουν χειροπιαστά αποτελέσματα να αμβλύνουν τα εμπόδια και να επιτύχουν την επιπλέον υποστήριξη, υπό τη μορφή της χρηματοδότησης, της στελέχωσης και της τεχνολογικής υποδομής.

6. Συζήτηση – Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας αυτή την έρευνα μπορούμε να κάνουμε ορισμένες γενικές παρατηρήσεις. Πρωτίστως, ως προς το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα, που αφορά στη χρήση της ακαδημαϊκής ηλεκτρονικής τάξης από τις ελληνικές και κυπριακές βιβλιοθήκες το ποσοστό των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων, που χρησιμοποιούν τα LMS είναι 59,21% και εκείνων που δεν είναι χρήστες 40,73%. Ωστόσο, στην έρευνα των Almeida & Pollak (2017), το 80% των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων προτιμούν τη δια ζώσης επαφή από την εικονική παρουσία σε LMS. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η έρευνα των Almeida & Pollak (2017) διεξήχθη τέσσερα χρόνια πριν, ενώ η παρούσα έρευνα υπό συνθήκες πανδημίας, κατά την οποία οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες παρέμειναν κλειστές και η χρήση των LMS αποτελούσε έναν από τους διαύλους επικοινωνίας.

Στα επιμέρους πορίσματα της παρούσας έρευνας μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής:

■ Ως **τρόπος προώθησης της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας**, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο αποτελεί βασικό μέσο κοινοποίησης σε ποσοστό 38,2% συγκριτικά με άλλα διαθέσιμα μέσα, κάτι που επιβεβαιώνει η έρευνα των York & Yance (2009) σύμφωνα με την οποία το 62% των συμμετεχόντων προτιμά το e-mail.

■ Ως προς τα **εργαλεία επικοινωνίας**, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο συνεχίζει να είναι μεταξύ των κορυφαίων προτιμήσεων (το 34,2% αναφέρει ότι κάνει συχνή χρήση και 18,4% ότι το χρησιμοποιεί πάντα). Ωστόσο στην έρευνα των York & Yance (2009) το 33% και στην έρευνα των Almeida & Pollak (2017) το 45% των χρηστών χρησιμοποιούν το φόρουμ (discussion board), ενώ και στη δική μας έρευνα το 29% των συμμετεχόντων συνολικά το χρησιμοποιεί πάντα και συχνά.

■ Ως προς τις **παρεχόμενες υπηρεσίες** μέσω των LMS, η έρευνά μας έδειξε ότι η υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών σε ποσοστό 46% θεωρείται η πλέον σημαντική υπηρεσία, ωστόσο οι συμμετέχοντες έκριναν, ως σημαντική και την παροχή πληροφοριακής παιδείας σε ποσοστό 38% και τον εντοπισμό πηγών σε ποσοστό 36,2%.

Αυτή η άποψη διαφαίνεται και στην έρευνα των Shumaker & Talley (2007), κατά την οποία το 90% δήλωσε ότι θεωρεί ότι πρέπει να παρέχεται η υπηρεσία υποστήριξης χρηστών, ενώ το ίδιο ποσοστό δηλώνει ότι είναι εξίσου σημαντικό να παρέχεται η εκπαίδευση και η εις βάθος επιτόπια έρευνα. Από την άλλη, στην έρευνα των Almeida & Pollak (2017), τα πορίσματα δείχνουν ότι η πληροφοριακή παιδεία θεωρείται σημαντική για το 77% των ερωτηθέντων, όπως επίσης και ο εντοπισμός πηγών κατά 61%. Να σημειώσουμε επίσης, ότι ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους εξ αποστάσεως χρήστες, οι ακαδημαϊκοί

βιβλιοθηκονόμοι σε ποσοστό 52,6% κρίνουν ως πολύ σημαντική και το 32,9% ως αρκετά σημαντική την εξυπηρέτηση χρηστών. Έπεται η ερευνητική και βιβλιογραφική υποστήριξη, που θεωρείται πολύ σημαντική από το 55,3% και αρκετά σημαντική από το 26,3%.

■ Τα πιο **δημοφιλή λογισμικά**, -σύμφωνα με τη δική μας έρευνα- είναι τα Open e-class (49,9%) και το Moodle (33,3%), καθώς σημειώνουν τα πιο υψηλά ποσοστά. Απεναντίας, στην έρευνα των York & Vance (2009) βλέπουμε ότι το 76% των ιδρυμάτων χρησιμοποιούν το Blackboard αν και είναι εμπορικό λογισμικό, ενώ το Moodle συγκαταλέγεται στο 13% μαζί με άλλα λογισμικά.

■ Αναφορικά με **την εκπαίδευση**, που έλαβαν οι χρήστες των LMS, είδαμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων πειραματίστηκε μόνο του (27%), ακολουθώντας τη μέθοδο της αυτοδιδασκαλίας, μελετώντας τα εγχειρίδια χρήσης (21,6%) και παρακολουθώντας εκπαιδευτικά βίντεο στο Διαδίκτυο (16,9%), ενώ απ' την άλλη πλευρά, οι York & Vance (2009) αποφαίνονται ότι οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι παρακολούθησαν εκπαιδευτικά σεμινάρια σε ποσοστό 60%.

■ Ως προς τον **ρόλο του βιβλιοθηκονόμου** στο LMS, οι χρήστες εισερχόμενοι στο λογισμικό ελάχιστες φορές έχουν συγκεκριμένο ρόλο, καθώς όπως είδαμε, μόλις το 10,52% πάντα εισέρχεται ως εκπαιδευτής, το 5,3% ως επισκέπτης και το 59,2% δηλώνει ότι ποτέ δεν εισέρχεται ως διαχειριστής. Αντιθέτως, τα αποτελέσματα της έρευνας των Almeida & Pollak (2017) αποκλίνει σημαντικά, αφού οι βιβλιοθηκονόμοι εισέρχονται κατά το 25% ως εκπαιδευτές, κατά το 62% ως βοηθοί εκπαιδευτές και μόλις κατά 15% ως επισκέπτες.

■ Τα **εργαλεία αξιολόγησης** παρουσιάζουν τη λιγότερη χρήση. Η αποχή των συμμετεχόντων από τις εν λόγω εφαρμογές σημειώνει υψηλά ποσοστά, όπως για παράδειγμα οι ρουμπρικές αξιολόγησης, οι οποίες και δε χρησιμοποιούνται ποτέ από το 48,7%. Κατά συνέπεια δεν αξιολογούνται τα αποτελέσματα της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας. Όμως, στην έρευνα των Almeida & Pollak (2017), το ποσοστό των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων, που αξιολογούν τα προγράμματα ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας ανέρχεται στο 49% και εκείνων που δεν τα αξιολογούν στο 51%.

Ολοκληρώνοντας, η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία είναι το μέλλον της ακαδημαϊκής βιβλιοθηκονομίας. Η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία και δη η εικονική παρουσία των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων των ελληνικών και κυπριακών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών κρίνεται ως ικανοποιητική, γιατί, όπως είδαμε εκείνοι που κάνουν χρήση των LMS ξεπερνάει το 50% των συμμετεχόντων. Ωστόσο, αν το συγκρίνουμε συνολικά με την ευρεία χρήση της εκπαιδευτικής τεχνολογίας, το ποσοστό ίσως να είναι σχετικά χαμηλό. Μελλοντικά, οι ενσωματωμένοι βιβλιοθηκονόμοι μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν όχι μόνο

για την υποστήριξη της πληροφοριακής παιδείας και της υπηρεσίας υποστήριξης χρηστών, αλλά θα αποτελέσουν αναπόσπαστο κομμάτι των προγραμμάτων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που θα προσφέρονται από τις ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης.

Ωστόσο, οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι αγωνίζονται να γεφυρώσουν το χάσμα για τους εξ αποστάσεως χρήστες, προκειμένου να παρέχουν τις κατάλληλες και απαραίτητες υπηρεσίες. Η γεφύρωση του χάσματος συνεπάγεται ένα σύνολο υπηρεσιών, που όπως ειπώθηκε, εντοπίζεται στην εκπαίδευση χρηστών, στην υπηρεσία εξυπηρέτησης χρηστών, στον εντοπισμός πηγών. Τα πορίσματα αυτής της έρευνας έδειξαν ότι δεν έχουν υιοθετηθεί νέες προσεγγίσεις και στρατηγικές, αλλά οι βιβλιοθηκονόμοι αρκούνται στο να αναπτύξουν και εξελίσουν τις προαναφερθείσες.

Από τα δημογραφικά δεδομένα των συμμετεχόντων, μεταξύ των θετικών στοιχείων συγκαταλέγεται ότι ένα μεγάλο μέρος εξ αυτών, είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού διπλώματος σε ποσοστό 59,2%, γεγονός που συνεπάγεται ότι έχουν την απαραίτητη εξειδίκευση και κατάρτιση, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ταχείες μεταβολές με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο κλάδος της Βιβλιοθηκονομίας και ειδικότερα στις απαιτήσεις της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας. Η μελέτη των Shumaker & Talley (2007), έδειξε επίσης ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ενσωματωμένων βιβλιοθηκονόμων σε ποσοστό 84% είναι επίσης κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και μάλιστα στην Επιστήμη της Βιβλιοθηκονομίας και την Επιστήμη της Πληροφόρησης.

Τα LMS, κατά κύριο λόγο τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους Κυπρίους βιβλιοθηκονόμους αποτελεί ένα εναλλακτικό μέσο επικοινωνίας με τους φοιτητές και την ακαδημαϊκή κοινότητα εν γένει, καθώς οι επιμέρους εφαρμογές επικοινωνίας χρησιμοποιούνται πολύ περισσότερο. Επίσης, αποτυπώνεται η άποψη ότι τα LMS αποτελούν ένα μέσο μέσα από το οποίο βελτιώνεται η μαθησιακή και εκπαιδευτική διαδικασία και προάγεται η συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων.

Αντιθέτως, μας προβληματίζει ιδιαίτερα ότι υπάρχει χαμηλός βαθμός ενσωμάτωσης, δεδομένου ότι η συνεργασία με τους διδάσκοντες παραμένει στα πλαίσια της πληροφοριακής παιδείας και όχι στη διαμόρφωση του μαθήματος και του προγράμματος σπουδών. Τα χαμηλά ποσοστά ενσωμάτωσης και συνεργασίας διαφαίνονται και από το ότι ένα αρκετά μεγάλο μέρος δήλωσε ότι συμφωνεί με τη δήλωση ότι οι διδάσκοντες δεν γνωρίζουν τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης ή δεν θεωρεί αναγκαία την υποστήριξη των βιβλιοθηκονόμων. Παρ' όλα αυτά είδαμε τη δια ζώσης επικοινωνία, με τη μορφή της συμμετοχής σε διατμηματικές συναντήσεις (11,85%) και την προφορική ανακοίνωση στην τάξη (18,4%) να μην έχουν απογοητευτικά αποτελέσματα.

Σε αδρές γραμμές παρατηρείται ότι δεν υπάρχει μια ενιαία πολιτική και ένας κεντρικός σχεδιασμός ως προς την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία και την εφαρμογή της τόσο στη δια ζώσης όσο και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αν και οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν αναπτύξει στο παρελθόν συνεργατικά μοντέλα. Επίσης, δεν υπάρχει τυποποίηση των υπηρεσιών της ενσωματωμένης βιβλιοθηκονομίας στις κατά τόπους ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, όπως και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της. Η απουσία αξιολόγησης που σημαίνει και κατ' επέκταση την απουσία μετρήσιμων αποτελεσμάτων που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τεκμηριωτικά, ωθεί τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες να καταβάλλουν περαιτέρω προσπάθεια για την αναζήτηση υποστήριξης από τους οργανισμούς στους οποίους ανήκουν, ενώ θα πρέπει να καταβάλλουν επιπλέον προσπάθεια για την προώθηση τους.

Παρά το γεγονός ότι τέθηκε το ερώτημα της διασύνδεσης των LMS με άλλες διαθέσιμες διαδικτυακές υπηρεσίες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, η διαλειτουργικότητα παραμένει ένα σημαντικό ζήτημα, το οποίο τονίστηκε από τους συμμετέχοντες και αποτελεί θέμα προς μελλοντική διερεύνηση.

Συνοψίζοντας, σε έναν συνεχώς και ταχεία μεταβαλλόμενο κόσμο οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να παραμείνουν προνοητικοί, υποστηρίζοντας και προωθώντας την ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία. Αυτό προϋποθέτει τη συνεχή εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση ως προς την εκπαιδευτική τεχνολογία για να είναι σε θέση να αντιληφθούν τις ανάγκες των χρηστών ακολουθώντας τις κατάλληλες μεθόδους. Θα πρέπει επίσης να αναπτύξουν τη συνεργασία με τα τμήματα ηλεκτρονικής μάθησης και να συμμετέχουν ενεργά στον διάλογο με την ευρύτερη ακαδημαϊκή κοινότητα, ώστε όχι μόνο να ανταλλάξουν απόψεις, αλλά και να αποτελέσουν συστατικό της στοιχείο και να επιτύχουν την τελική τους ενσωμάτωση.

Θα κλείσουμε αυτήν την έρευνα με τη φράση του Crawford (1999) *«Μια καλή βιβλιοθήκη είναι η καρδιά της πανεπιστημιούπολης. Αυτό δεν είναι ονειρικός ρομαντισμός, ούτε μεταφορά, είναι μια απλή διαπίστωση»*. Η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη είναι μια φυσική οντότητα, που δεν περιορίζεται από τα στενά όρια της. Πλέον δεν αναμένεται να προσέλθει ο χρήστης στη βιβλιοθήκη, αλλά αναζητούνται νέοι τρόποι για να προσεγγίσει η βιβλιοθήκη τον χρήστη, με τον χώρο και τον χρόνο να μην αποτελούν εμπόδια.

6.1 Μελλοντικές προεκτάσεις

Ευελπιστούμε ότι η παρούσα μελέτη θα αποτελέσει το έναυσμα ώστε η ενσωματωμένη βιβλιοθηκονομία να έχει μια συστηματική παρουσία στα ελληνικά και κυπριακά ακαδημαϊκά ιδρύματα. Ειδικότερα, ο οδηγός καλών πρακτικών είναι μια σύνθεση των οδηγιών, που εφαρμόζονται από άλλα ακαδημαϊκά ιδρύματα του εξωτερικού και ευελπιστούμε να αποτελέσει χρήσιμο εγχειρίδιο για τους Έλληνες και Κυπρίους βιβλιοθηκονόμους.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Academic libraries, Ανάκτηση 2/1/2021, από ALA:

<http://www.ala.org/educationcareers/libcareers/type/academic>

Adam-Turner, N., Burnett, D. & Dickinson, G. (2020). "A Study on Digital Literacy Perspectives when Designing Library Learning for Rural Community Colleges in the Connected Age", Sengupta, E., Blessinger, P. and Cox, M.D. (Ed.) *Designing Effective Library Learning Spaces in Higher Education (Innovations in Higher Education Teaching and Learning, Vol. 29)*, Emerald Publishing Limited, 75-99.

Aldheleai, H. F., Ubaidullah, M. & Alammari A. (2017). Overview of Cloud-based Learning Management System. *International Journal of Computer Applications*, 162 (11), 42-46.

Allen, C. W., (2006). Overview and Evolution of the ADDIE Training System, *Advances in Developing Human Resources*, 8 (4), 430-441.

Almeida, N. & Pollack, J. (2017). In bed with the library: A critical exploration of embedded librarianship at the City University of New York. *Communications in Information Literacy*, 11 (1), 122-146.

American Library Association. (2009) *Virtual Reference: A Selected Annotated Bibliography*", American Library Association, Ανάκτηση 6/3/2021, από American Libraries Association: <http://www.ala.org/tools/virtual-reference-selected-annotated-bibliography>.

American Library Association. (2008). *Professional Competencies for Reference and User Services Librarians*. Ανάκτηση 19/02/2021, από American Libraries Association: <http://www.ala.org/rusa/resources/guidelines/professional>

American Library Association. (2016). *Reference Librarian*. Ανάκτηση 19/02/2021, από American Libraries Association: <http://www.ala.org/educationcareers/libcareers/type/academic> .

American Library Association. (2016). *Academic Libraries*. Ανάκτηση 04/02/2021, από American Libraries Association: <http://www.ala.org/educationcareers/libcareers/type/academic> .

Andrews, C. R., Embedded Librarian Ideas: Best Practices Explored and Redefined. *The International Journal of Educational Organization and Leadership*, 22 (2), 1-14.

Ayeni, P. O. (2015). The relevance of reference Librarian in the 21st century: a critical look. *Information and Knowledge Management*, 5 (7), 113-116.

Bartnik, L. (2007). The embedded academic librarian: The subject specialist moves into the discipline college. *Kentucky Libraries*, 71 (3), 4-9.

- Bartnik, L., Farmer, K., Ireland, A., Murray, L., & Robinson, J. (2010). We will be assimilated: Five experiences in embedded librarianship. *Public Services Quarterly*, 6 (2- 3), 150-164.
- Brace, I. (2005). *Questionnaire Design. How to plan, structure and write, survey material for effective market research*. London & Sterling: Kogan Page.
- Bell, J. & Shank, J. (2004). The blended librarian: A blueprint for redefining the teaching and learning role of academic librarians, *College & Research Libraries*.
- Berdish, L. & Seeman, C. (2010). A reference-intensive embedded librarian program: Kresge Business Administration Library's program to support action-based learning at the Ross School of Business. *Public Services Quarterly*, 6 (2-3), 208-224.
- Beth A., Rebecca C, Catherine T. (2020). Extending Our Reach: Integrating Librarians and Library Resources into Canvas. *Medical Reference Services Quarterly* 39 (2), 101-112.
- Bryman, A. (2017). Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας, Αθήνα: Gutenberg.
- Burke, J. & Tumbleson B. (2011). *A Declaration of Embeddedness: Instructional Synergies and Sustaining Practices in LMS Embedded Librarianship*, Pennsylvania.
- Crawford, W. (1999). *Being analog: Building tomorrow's libraries*. Chicago, Ill.: American Library Association.
- Ciccone, A. & Hounslow, L. (2019). Re-envisioning the role of academic librarians for the digital learning environment: The case of UniSA, *Online, Journal of University Teaching & Learning Practice*, 16(1).
- Chew, B.L., Rahim, M.A. & Vighnarajah, V. (2017). "Integration of EBSCO Discovery Service widget into the learning spaces of LMS: A case study of Wawasan Open University", *Asian Association of Open Universities Journal*, 12 (2), 137-153.
- Dewey, B. I. (2004). The Embedded Librarian, *Resource Sharing & Information Networks*, 17 (1-2), 5-17.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison K. (2015). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Disruptive Innovation* (2021), Ανάκτηση 01/01/2021, από Christensen Institute: <https://www.christenseninstitute.org/disruptive-innovations/> .
- Drewes, K. & Hoffeman N. (2010). Academic Embedded Librarianship: An Introduction, *Public Services Quarterly*, (6), 75–82.
- Edwards, M., Kumar, S., & Ochoa, M. (2010). Assessing the Value of Embedded Librarians in an Online Graduate Educational Technology Course, *Public Services Quarterly*, 6 (2-3), 271-291.
- Farkas, M.G. (2015). Libraries in the learning management system. *ACRL Instruction Section: Instructional Technologies Committee Tips and Trends*.
- Farkas, M.G. (2008). Embedded library, embedded librarian: Strategies for providing reference services in online courseware, Στο Sarah K. Steiner, M. Leslie Madden (Επιμ), *The desk and beyond: Next generation reference services* (σσ. 53-64). Chicago: Association of College and Research Libraries.
- Finley, P., MacMillan, M., Skarl, S., Bowler, M., & Street, K. (2008). Investigating the efficacy of embedment: Experiments in information literacy integration, *Reference services review*, 36 (4), 438-449.

- Fitzgerald, K., Anderson, L., & Kula, H. (2010). Embedded librarians promote an innovation agenda: University of Toronto Libraries and the MaRS discovery district. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 15 (3/4).
- Francis, M. (2012). Making Embedded Librarians a Part of an Online Community of Learners, *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 6 (1), 19-27.
- Freiburger, G. & Kramer, S. (2009). Embedded librarians: One library's model for decentralized service. *Journal of the Medical Library Association*, 97 (2).
- Fredericksen, L. & Phelps, S. F. (2014). Online embedded librarians: A review and overview. In E. Leonard, & E. McCaffrey (Eds.), *Virtually embedded: The librarian in an online environment* (pp. 3–15). Chicago, IL: Association of College and Research Libraries.
- Hadad, Z. (2017). Knowledge Economy: Characteristics and Dimensions. *Faculty of Management*, 5 (2), 203-225.
- Heider, K.L. (2010). Ten Tips for Implementing a Successful Embedded Librarian Program. *Public Services Quarterly*, 6 (2-3), 110-121.
- Hoffman, S. & Ramin, L. (2010.) Best Practices for Librarians Embedded in Online Courses, *Public Services Quarterly*. 6 (2-3), 292-305.
- Iucua, B.R. & Marin, E. (2014). Authentic Learning in Adult Education. *Social and Behavioral Sciences*, 142, 410 – 415.
- Jacobs W.N. (2010). Embedded Librarianship is a Winning Proposition. *Education Libraries*, 33 (2), 3-10.
- Johnson, W. G. (2008). The Application of Learning Theory to Information Literacy, *College & Undergraduate Libraries*, 14 (4), 103-120.
- Johnson, A. M. (2018). Connections, Conversations, and Visibility How the Work of Academic Reference and Liaison Librarians Is Evolving. *Reference & User Services Quarterly*, 58 (2), 91–102.
- Kesselman, M.A. & S.B. Watstein. (2009). Creating Opportunities: Embedded Librarians. *Journal of Library Administration*, 49 (4), 383–400.
- Khare, S. & Shrivastav R. (2017). Analysis of Security in Cloud Hosted Service & Self Hosted Services. *Concepts Journal of Applied Research*, 2 (11), 1-7.
- Kleinveldt, L., Schutte, M. & Stilwell, C. (2016). Embedded librarianship and Blackboard usage to manage knowledge and support blended learning at a South African university of technology, *Journal Libraries & Information Science*, 82 (1), 62-74.
- Knight, V.R. & Loftis, C. (2012). Moving from Introverted to Extraverted Embedded Librarian Services: An Example of a Proactive Model, *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 6(3-4), 362-375.
- Kumar, S. & Edwards, M. (2013). Information literacy skills and embedded librarianship in an online graduate programme. *Journal of Information Literacy*, 7(1), 3-17.
- Kvenild, C., Tumbleson, B. E., Burke, J. J. and Calkins, K. (2016). Embedded Librarianship: Questions and answers from librarians in the trenches. *Library Hi Tech News*, 33 (2), 8-11.
- Landis, C. (2016). *Librarians in Learning Management Systems: Strategies and Suggestions*.
- Leeder, C. & Lonn S., *Faculty Usage of Library Tools in a Learning Management System, College & Research Libraries*, 641-663.

- Lefebvre, L. & Yancey, M. (2014). *Graduate information literacy in online education using the embedded librarian model. Journal of Information Literacy*, 8(1), 93–96.
- Law, J. (2006). *Κατευθυντήριες γραμμές για την πληροφοριακή παιδεία και διά βίου μάθηση*, IFLA.
- Lysiak L., Mross, E. & Raish, V. (2018). Across the campuses and around the globe: Reaching online learners through high-level embedded librarianship, *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 12 (1-2), 13-34.
- Madu, A. U. & Camble, E. (2020). Indicators of Embedded Librarianship and the Effects on Practice by Librarians in Northeast University Libraries, *Asian Journal of Information Science and Technology*, 10 (1), 6-15.
- Maguire M. & Delahunt B., (2017) *Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars, AISHE-J 3.*
- Makhafola, L. & Van Deventer, M.J. (2020), "Selecting information products and services to embed in a virtual learning environment to support engineering undergraduates in a blended learning context", *Library Management*, 41 (6/7), 579-591.
- Malik, M. (2016). Assessment of a Professional Development Program on Adult Learning Theory. *Libraries and the Academy*, 16 (1),47-70.
- Martin, J. R. (2010). The newly embedded librarian: Pharmacy information liaison service. *Public Services Quarterly*, 6(2-3), 187-197. doi:10.1080/15228959.2010.497908
- Mitchell R. et. al. (2016). Balancing cognitive diversity and mutual understanding in multidisciplinary teams. *Health Care Management Review*, 1-11.
- Morrow, D. (2016). Becoming a liaison librarian. Embedded in academia. *College & Research Libraries News*, 77 (1), 38-39.
- Murphy, S. A. & Black, E. L. (2013). Embedding guides where students learn: Do design choices and librarian behavior make a difference? *The Journal of Academic Librarianship*, 39(6), 528-534.
- Nagarkar, S. & Murari, D. (2010). Embedded librarian: a new role for library and Information professional, Proceedings of the National Conference- on Empowering library professionals in managing the digital resources and providing extension activities held at the St Agnes College (375-381), Mangalore.
- Nann, J. B. (2010). Personal Librarian: The answer to increasing patron contact may be simpler than we think. *American Association of Law Libraries Spectrum*, 20-22.
- O’Toole, E., Barham R. and Monahan J. (2016). The Impact of Physically Embedded Librarianship on Academic Departments. *Libraries and the Academy*, 16 (3), 529–556.
- Olesova, L. A. & Melville, A. D. (2017). Embedded Library Services: From Cooperation to Collaboration to Enhance Student Learning in Asynchronous Online Course, *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 11 (3-4), 287-299.
- Rudasill, L.M. (2010). Beyond Subject Specialization: The Creation of Embedded Librarians. *Public Services Quarterly*, 6 (2-3), 83-91.
- Sharma, P., Kumar, K. & Babbar P. (2014). Embedded Librarianship: Librarian Faculty Collaboration. *Journal of Library & Information Technology*, 34(61), 455-460.
- Shumaker, D. & Talley, M. (2009). Model of Embedded Librarianship final report.

- Sullivan, P.T. & Porter, K.L. (2016). From one-shot lessons to embedded librarian. Lessons learned over seven years of successful faculty-librarian collaboration. *College & Research Libraries News*, 77(1), 34-37.
- Tumbleson, B.E. & Burke, J.J. (2010) Embedded Librarianship Is Job One: Building on Instructional Synergies, *Public Services Quarterly*, 6(2-3), 225-236.
- Tumbleson, B., Burke, J. & Long J. (2019). Assessment, Analytics, and Analysis: Demonstrating the Impact of LMS Embedded Librarians on Student Learning, *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 13 (1-2), 196-214.
- Paganelli, A. & Anthony Paganelli, A. (2017). *The online embedded personal librarian approach to providing reference services via a course management system*, *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 29 (1), 54-60.
- Peacock, R., Grevatt, H., Dworak, E., Marsh, L. and Doty, S. (2020), "Developing and evaluating an asynchronous online library microcredential: a case study", *Reference Services Review*, Vol. 48 No. 4, pp. 699-713.
- Raish, V., (2018). Librarian Role and Embedded Librarianship, *Library Technology Repor*, 54(4), 24-27.
- Rowland, N. & Knapp, J.A. (2015). Engaged scholarship and embedded librarianship, *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 19 (1), 15-34.
- Sonawavw, C. S. (2017). Library discovery system: An integrated approach to resource discovery. *Informatics Studies*, 4 (3), 27-38.
- Shahril E. O. & Omar F., Embedded librarian in higher education institution, *International Conference on Libraries: "Openness Paradigm: Emerging Knowledge Ecologies"* (1-14). Malaysia.
- Sharma, R. et al. (2016). Digital literacy and knowledge societies: A grounded theory investigation of sustainable development. *Telecommunications Policy*, 40, 628–64.
- Spangler, Sc. (2019). Integrating information literacy in IT courses: Information technology students' perceptions of embedded librarians. *Online Journal of Applied Knowledge Management*, 7 (2), 29-40.
- Sue, V.M. & Ritter, L.A. (2012). *Conducting online survey*. Los Angeles: London: New Delhi: Singapore: Wanshington.
- Tat, E. & Gürel, M. (2017). Swot Analysis: A theoretical review. *The Journal of International Social Research*, 10 (51), 994-1006.
- Vargas, G.A.T., Vanderkast, E.J.S., García, A.A.R. & González, J.T.G. (2015). The Blended Librarian and the Disruptive Technological Innovation in the Digital World. *Open Access Library Journal*, 2, 1-9.
- Vassilakaki, E. & Moniarou-Papaconstantinou, V. (2015), A systematic literature review informing library and information professionals' emerging roles. *New Library World*, 116 (1/2), 37 – 66.
- Vishala, B.K. (2017). "Information literacy module for college libraries in India", *The National Conference on Professionalism in Library and Information Services for User Empowerment: Opportunities and Challenges*, Mangalore University, 12-17.
- Wang, L., (2007). Sociocultural Learning Theories and Information Literacy Teaching Activities in Higher Education. *Reference & User Services Quarterly*, 47 (2), 149–158.

- Wang L., Bruce, Ch. & Hughes H. (2011). Sociocultural Theories and their Application in Information Literacy Research and Education. *Australian Academic & Research Libraries*, 42 (4), 296-308.
- Wright, L. & Williams, G. H. (2011). A History of the Embedded Librarian Program at Odum Library," *Georgia Library Quarterly*, 48 (4), 7-11.
- Wright, K.B. (2005). Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software Packages, and Web Survey Services. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10 (3). Ανάκτηση 1 30 2021 από Oxford Academic:
<https://academic.oup.com/jcmc/article/10/3/JCMC1034/4614509?login=true>
- York, A. C. & Vance, J. M. (2009). *Taking Library Instruction into the Online Classroom: Best Practices for Embedded Librarians*. *Journal of Library Administration*, 49 (1-2), 197-209.
- Ziegler, A. (2017). Closing the Distance: Bringing a Personal Librarian Program to Online Learners, *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 11 (1-2), 213-225.
- Ίσαρη Φ. & Πουρκός Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Κορομπίλη, Σ. & Τόγια, Α. (2015). *Πληροφοριακός Γραμματισμός*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Λιναρδής, Α., Παπαγιαννόπουλος, Κ., Καλησπεράτη. (2011). *Η διαδικτυακή έρευνα. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και εργαλεία διεξαγωγής διαδικτυακών ερευνών*, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Χαλικιάς, Μ., Λάλου, Π., Μανωλέσου, Α. (2015). *Μεθοδολογία έρευνας και εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο υπηρεσιών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στην ηλεκτρονική τάξη

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια του Π.Μ.Σ. Διαχείριση Πληροφοριών σε Αρχεία, Βιβλιοθήκες & Μουσεία, από τη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Καραβασίλη Μαρία με θέμα "Υπηρεσίες Βιβλιοθήκης στην πανεπιστημιακή ηλεκτρονική τάξη". Οι πληροφορίες που θα συγκεντρωθούν θα χρησιμοποιηθούν για να αναδειχτούν ζητήματα σχετικά με τη χρήση των Συστημάτων Διαχείρισης Μάθησης (Learning Management Systems, LMS) από τις ελληνικές και κυπριακές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Το ερωτηματολόγιο απευθύνεται αποκλειστικά σε εργαζομένους των ελληνικών και κυπριακών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

1. Ο απαιτούμενος χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 10 λεπτά.
2. Σε ορισμένες ερωτήσεις μπορείτε να επιλέξετε πέραν της μιας απάντησης.
3. Στις «παρατηρήσεις», που βρίσκονται στο κάτω μέρος των ερωτήσεων, μπορείτε να προσθέσετε ό,τι θέλετε.

Στοιχεία επικοινωνίας: Καραβασίλη Μαρία, e-mail: markaravasili@yahoo.gr & marykaravassili@gmail.com

ΕΝΟΤΗΤΑ Α'

<i>Ερώτηση 1: Φύλο</i>	
Άντρας	Γυναίκα

<i>Ερώτηση 2 Επίπεδο σπουδών</i>	
Απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	
Απόφοιτος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	
Κάτοχος Μεταπτυχιακού διπλώματος	
Κάτοχος Διδακτορικού διπλώματος	

<i>Ερώτηση 3: Ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκετε.</i>				
Κάτω των 25	26-35	36-45	46-55	55+

<i>Ερώτηση 4: Έτη υπηρεσίας.</i>					
0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26+

<i>Ερώτηση 5: Κάνετε χρήση των Συστημάτων Διαχείρισης Μάθησης (LMS);</i>	
ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

Παρατηρήσεις:.....

ΕΝΟΤΗΤΑ Β'

<i>Ερώτηση 6: Πόσα χρόνια χρησιμοποιείτε τα LMS;</i>					
0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	25+

Παρατηρήσεις:.....

<i>Ερώτηση 7: Η συμμετοχή στο LMS αποτελεί μέρος των καθημερινών σας καθηκόντων;</i>				
πάντα	συχνά	μερικές φορές	σπάνια	ποτέ
5	4	3	2	1

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 8: Στα LMS εισέρχεστε ως:</i>				
	πάντα	συχνά	μερικές φορές	σπάνια	ποτέ
	5	4	3	2	1
1. Εκπαιδευτής;					
2. Επισκέπτης;					
3. Διαχειριστής;					

Παρατηρήσεις:.....

<i>Ερώτηση 9: Λογισμικά LMS που χρησιμοποιείτε:</i>	
Moodle	
Blackboard	
E-class	
Άλλο	

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 10: Σε ποιο βαθμό επηρεάζεται από τις ακόλουθες παραμέτρους η επιλογή του LMS:</i>				
	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Ουδέτερη άποψη	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
	5	4	3	2	1
Ασφάλεια & αξιοπιστία					
Προσιτή τιμή					
Εύκολο στην εκμάθηση					
Επεκτασιμότητα & λειτουργικότητα					
Επαρκής τεχνική υποστήριξη					
Επαρκής εκπαίδευση					
Ευκολία στην παραμετροποίηση					

Παρατηρήσεις:.....

Ερώτηση 11: Για βοήθεια στη χρήση των LMS:

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
1. Πειραματίστηκα μόνος/μόνη μου		
2. Παρακολούθησα εκπαιδευτικά σεμινάρια		
3. Παρακολούθησα tutorial στο Διαδίκτυο		
4. Συμβουλευτήκα κάποιον συνάδελφο		
5. Συμβουλευτήκα κάποιον ειδικό για τα LMS		
6. Μελέτησα τα εγχειρίδια χρήσης		

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 12: Προσδιορίστε σε ποιο βαθμό οι παρακάτω παράγοντες συντελούν στη λειτουργικότητα και ευχρηστία των LMS;</i>				
	πολύ σημαντικό	αρκετά σημαντικό	ουδέτερη άποψη	λίγο σημαντικό	καθόλου σημαντικό
	5	4	3	2	1
Συμβατότητα με Φυλλομετρητές και άλλες συσκευές (pc, tablet, κινητά)					
Η μεταφόρτωση και το «κατέβασμα» των αρχείων είναι εύκολη					
Το περιβάλλον διεπαφής είναι φιλικό προς τον χρήστη					
Ευκολία στην πλοήγηση					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 13: Ποιες μεθόδους χρησιμοποιείτε για τη γνωστοποίηση και προώθηση των LMS;</i>				
	πάντα	συχνά	μερικές φορές	σπάνια	ποτέ
	5	4	3	2	1
Προφορική ανακοίνωση στην τάξη					
Γραπτή ανακοίνωση στον πίνακα ανακοινώσεων					
E-mail					
Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter κλπ.)					
Newsletter					
Διατμηματικές συναντήσεις					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 14: Από τις εφαρμογές των LMS χρησιμοποιείτε πιο συχνά:</i>				
	ποτέ	σπάνια	μερικές φορές	συχνά	πάντα
	5	4	3	2	1
Εφαρμογές διαχείρισης μαθήματος (Δημιουργία, τροποποίηση, διαγραφή μαθήματος, προσθήκη χρηστών, syllabus κλπ.)					
Εφαρμογές διαχείρισης περιεχομένου (portfolio, πρόληψη λογοκλοπής)					
Ανάθεση εργασιών (Assignment)					
Κουίζ και τεστ					
Εργαλεία επικοινωνίας (Chat, e-mail, forum, ανάρτηση ανακοινώσεων)					
Ημερολόγιο (Calendar)					
Βαθμολογίες (Grades/Gradebooks)					
Εργαλεία αξιολόγησης (Αναφορές & Αναλυτική των δεδομένων)					
Προσθήκη πολυμέσων (video, ήχο, εικόνα κλπ.)					
FAQ (Frequently Asked Questions)					
Διαμοιρασμός περιεχομένου (sharing documents)					
Παρακολούθηση παρουσιών (attendance) και απουσιών για τα εγγεγραμμένα μαθήματα					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 15: Από τις εφαρμογές επικοινωνίας των LMS χρησιμοποιείτε πιο συχνά:</i>				
	ποτέ	σπάνια	μερικές φορές	συχνά	πάντα
	5	4	3	2	1
Ανακοινώσεις (Announcements)					
Φόρουμ (Discussion Forum)					
Ανταλλαγή μηνυμάτων σε πραγματικό χρόνο (Instant messaging-chat)					
Ηλεκτρονική αλληλογραφία					
Blog					
Wikis					
Ηλεκτρονική τηλεδιάσκεψη (Web Conferencing)					
RSS Feed					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 16: Παρακαλώ αξιολογήστε τη σημαντικότητα καθεμιάς από τις παρεχόμενες υπηρεσίες μέσω των LMS?</i>				
	πολύ σημαντικό	αρκετά σημαντικό	ουδέτερη άποψη	λίγο σημαντικό	καθόλου σημαντικό
	5	4	3	2	1
Εξυπηρέτηση χρηστών (reference service)					
Ερευνητική & βιβλιογραφική υποστήριξη					
Συνεδρίες πληροφοριακής παιδείας					
Υποστήριξη της αναζήτησης και του εντοπισμού πηγών					
Παράδοση περιεχομένου (Content delivery)					

Παρατηρήσεις:.....

<i>Ερώτηση 17: Διασυνδέονται με τα LMS;</i>		
	ΝΑΙ	ΟΧΙ
1. Βιβλιογραφικές και βάσεις δεδομένων πλήρους κειμένου		
2. Ο ιστότοπος της Βιβλιοθήκης με ένα ή περισσότερα μαθήματα του LMS;		
3. Εκπαιδευτικά tutorial		
4. E-books		
5. Ο online δημόσιος κατάλογος (OPAC)		
6. Θεματικές Πύλες		

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 18: Παρακαλώ δηλώστε το βαθμό που οι παρακάτω υπηρεσίες θα βοηθούσαν τους εξ αποστάσεως χρήστες;</i>				
	πολύ σημαντικό	αρκετά σημαντικό	ουδέτερη άποψη	λίγο σημαντικό	καθόλου σημαντικό
	5	4	3	2	1
Εξυπηρέτηση χρηστών (reference service)					
Ερευνητική & βιβλιογραφική υποστήριξη					
Συνεδρίες πληροφοριακής παιδείας					
Υποστήριξη της αναζήτησης και του εντοπισμού πηγών					
Παράδοση περιεχομένου (Content delivery)					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 19: Συνεργάζεστε με τους εκπαιδευτικούς:</i>				
	πάντα	συχνά	μερικές φορές	σπάνια	ποτέ
	5	4	3	2	1
Στην ανάπτυξη σεμιναρίων πληροφοριακής παιδείας					
Στον σχεδιασμό του μαθήματος					
Στη διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 20: Σε ποιο βαθμό οι παρακάτω παράγοντες επηρεάζουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών και βιβλιοθηκονόμων;</i>				
	πολύ σημαντικό	αρκετά σημαντικό	ουδέτερη άποψη	λίγο σημαντικό	καθόλου σημαντικό
	5	4	3	2	1
Το διδακτικό προσωπικό δε γνωρίζει τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης					
Υποστελέχωση της βιβλιοθήκης					
Το διδακτικό προσωπικό δε θεωρεί αναγκαία την υποστήριξη των βιβλιοθηκονόμων					
Σπάνια διαπροσωπική επαφή μεταξύ βιβλιοθηκονόμου- διδακτικού προσωπικού λόγω απόστασης					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 21: Σημειώστε τα τμήματα που συνεργάζονται συχνότερα με τους βιβλιοθηκονόμους χρησιμοποιώντας τα LMS.</i>				
	πάντα	συχνά	μερικές φορές	σπάνια	ποτέ
	5	4	3	2	1
Ανθρωπιστικές Επιστήμες					
Κοινωνικές Επιστήμες					
Επιστήμες Υγείας					
Θετικές Επιστήμες					
Τεχνολογικές & Εφαρμοσμένες Επιστήμες					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 22: Παρακαλώ εκφράστε τον βαθμό συμφωνίας σας σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίσατε κατά τη χρήση των LMS;</i>				
	συμφωνώ απόλυτα	συμφωνώ	ουδέτερη άποψη	διαφωνώ	διαφωνώ απόλυτα
	5	4	3	2	1
Έλλειψη κινήτρου					
Ελλιπής ηλεκτρονικός εξοπλισμός					
Προβλήματα με τη συνδεσιμότητα στο Διαδίκτυο.					
Ελλιπής χρηματοδότηση από το ίδρυμα.					
Ανεπαρκείς ψηφιακές δεξιότητες των χρηστών					
Δεν εξυπηρετεί τα άτομα με ειδικές ανάγκες.					
Άλλα διαθέσιμα μέσα (π.χ. ιστότοπος) είναι ευκολότερα στη χρήση					
Οι εκπαιδευτικοί δε χρησιμοποιούν τις παρεχόμενες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης μέσω του LMS.					
Δεν υπάρχει διαλειτουργικότητα με άλλα μέσα που διατίθενται από το ίδρυμα					
Άλλα διαθέσιμα μέσα (π.χ. ιστότοπος) είναι ευκολότερα στη χρήση					

Παρατηρήσεις:.....

<i>Ερώτηση 23: : Παρακαλώ δηλώστε τον βαθμό συμφωνίας σας με τις παρακάτω δηλώσεις αναφορικά με τις επιπτώσεις της χρήσης των LMS;</i>					
	συμφωνώ απόλυτα	συμφωνώ	ουδέτερη άποψη	διαφωνώ	διαφωνώ απόλυτα
	5	4	3	2	1
Εξυπηρετεί τις ανάγκες και τους μαθησιακούς στόχους των μαθημάτων					
Είναι χρήσιμο για την οργάνωση και τον συντονισμό του μαθήματος					
Είναι χρήσιμο στην επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους					
Είναι μεταξύ των προτιμήσεων των φοιτητών					
Ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων					
Είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας κατά την πανδημία					
Επηρεάζει θετικά τη διά ζώσης ζώσης και εξ αποστάσεως διδασκαλία					
Οι συμμετέχοντες νιώθουν ότι ανήκουν σε μια κοινότητα (community)					
Βελτιώνεται η ποιότητα του μαθήματος και της διδασκαλίας					
Αυξάνεται η παραγωγικότητα και την απόδοση των συμμετεχόντων					

Παρατηρήσεις:.....

	<i>Ερώτηση 24: Από τις μεθόδους αξιολόγησης των LMS που αναφέρονται χρησιμοποιείτε πιο συχνά:</i>				
	συμφωνώ απόλυτα	συμφωνώ	ουδέτερη άποψη	διαφωνώ	διαφωνώ απόλυτα
	5	4	3	2	1
Χρήση της Αναλυτικής των LMS (Analysis of LMS course analytics)					
Ρουμπρικές αξιολόγησης (Rubrics Assessment) της επίδοσης των εκπαιδευομένων					
Συνεντεύξεις σε ομάδες (Focus groups and interviews)					
Ερευνες αυτοαξιολόγησης					
Προεξεταστικός και μεταεξεταστικός έλεγχος (pre & pro test)					

Παρατηρήσεις:.....